DOCUMENT RESUME

ED 137 264 SP 010 902

TITLE Association for Research of Education Annual Report, 1975.
INSTITUTION Netherlands Foundation for Educational Research, The Hague.
PUB DATE 76
NOTE 212p.; In Dutch, with English summary

EDRS PRICE MF-$0.83 HC-$11.37 Plus Postage.
DESCRIPTORS *Educational Development; *Educational Finance; *Educational Research; *Financial Support; *Foreign Countries; *Foundation Programs; Private Financial Support
IDENTIFIERS Europe; *Netherlands

ABSTRACT

This document is the final report for 1975 of the Stichting voor onderzoek van het onderwijs, a Dutch educational foundation. It reports: (1) general affairs; (2) research and development activities including funding, project management, institutionalizing research activities, programming, innovations, experiments in "participation-education," documentation and information dissemination, international affairs, and the Council of Europe; (3) financial administration; (4) review of projects subsidized in 1975; (5) project analysis; (6) reports on current projects; (7) survey of final reports submitted in 1975; (8) the foundation's organization; and (9) a summary of publications and a survey of products obtained from the foundation's research and development activities. (MM)

****
* Documents acquired by ERIC include many informal unpublished *
* materials not available from other sources. ERIC makes every effort *
* to obtain the best copy available. Nevertheless, items of marginal *
* reproducibility are often encountered and this affects the quality *
* of the microfiche and hardcopy reproductions ERIC makes available *
* via the ERIC Document Reproduction Service (EDRS). EDRS is not *
* responsible for the quality of the original document. Reproductions *
* supplied by EDRS are the best that can be made from the original. *
****

ED137264

SVO

SP

Jaarverslag 1975

U.S. DEPARTMENT OF HEALTH,
EDUCATION & WELFARE
NATIONAL INSTITUTE OF
EDUCATION

THIS DOCUMENT HAS BEEN REPRODUCED EXACTLY AS RECEIVED FROM THE PERSON OR ORGANIZATION ORIGINATING IT. POINTS OF VIEW OR OPINIONS STATED DO NOT NECESSARILY REPRESENT OFFICIAL NATIONAL INSTITUTE OF EDUCATION POSITION OR POLICY.

SP010 902

Stichting voor onderzoek van het onderwijs

SVO

Jaarverslag 1975

Stichting voor onderzoek van het onderwijs

's-Gravenhage - 1976

INHOUD

	Pag.
1 Inleiding	5
2 Algemeen	7
3 S.V.O.-activiteiten	13
3.1 Subsidiëring van het onderzoek	14
3.1.1 Het onderzoeksfinancieringsbeleid	14
3.1.2 Het projectenbeheer	15
3.2 Institutionalisering van het onderzoek	17
3.3 Programmering van het onderzoek	19
3.4 Onderzoek en ontwikkelingswerk	20
3.5 Onderzoek en experimenten	21
3.6 Documentatie en informatie	23
3.7 Verzoeken en adviezen	25
3.8 Internationale aangelegenheden	26
4 Financieel beheer	29
4.1 Financieel overzicht 1975	30
4.1.1 Staat van lasten en baten dienstjaar 1975	30
4.1.2 Toelichting bij de staat van lasten en baten dienstjaar 1975	32
4.2 Overzicht projectfinanciering 1975	36
4.2.1 Overzicht van toegekende subsidie naar soorten van onderwijs sedert de oprichting van de Stichting	36
4.2.2 Jaaruitgaven voor in 1975 in uitvoering zijnde projecten, gerangschikt naar soorten van onderwijs	38
5 Overzicht projecten 1975	75
5.1 Onderzoeksprojecten	76
5.2 Programmeringsprojecten (voorstudies)	108
5.3 Experimentele verspreiding en experimenten	110
5.3.1 OF-projecten	110
5.3.2 Experimentele innovatieprojecten en experimenten	112
5.4 Participatie-onderwijsprojecten	116
5.5 Congressen, conferenties en studiereizen	120
5.6 Dissertaties en publikaties	122

6 Projectenanalyse 127
7 Verslagen over lopende onderzoeksprojecten 143
8 Overzicht van deel- en eindrapporten, uitgebracht in 1975 177
9 Organisatie van het S.V.O.-apparaat 185
10 Publikaties 191
11 Summary 197

1

INLEIDING

Met uitzondering van de indeling van hoofdstuk 3, die aan de veranderde omstandigheden is aangepast, zijn opzet en indeling van dit jaarverslag gelijk gebleven aan die van de verslagen van de drie voorafgaande jaren. Ook de structuur van hoofdstuk 6, waarin een analyse van het projectenbestand over de periode 1966 t/m 1975 is gegeven, werd gehandhaafd. Dat geschiedde vanuit de overweging dat hiermee een tienjarig overzicht van een handzame projectgroepering werd voltooid, al kan de daarbij gekozen rangschikking van de projecten naar onderwijsaspecten en vormingsgebieden discutabel worden geacht.
Uit het thans voorliggende verslag blijkt voorts dat aan de in de inleiding van het jaarverslag 1974 vermelde punten in 1975 verdere aandacht werd geschonken. Dit betreft de herziening van het subsidiëringsbeleid, het bevorderen van de samenwerking met de instituten, het naderbij brengen van de mogelijkheid tot programmering van het onderwijsonderzoek en de aanpassing van het werkapparaat van de Stichting.
Bijzondere belangstelling kregen bovendien de inschakeling van het onderzoek in de op gang komende landelijke innovatie-experimenten en het onderzoek op het terrein van de leerplanontwikkeling.

J.G.H. Tans, voorzitter

C.W. van Seventer, secretaris

's-Gravenhage, oktober 1976

ALGEMEEN

2

8

7

Eind oktober 1975 eindigde de tweede vijfjaarlijkse zittingsperiode van het S.V.O.-bestuur. Daar de realisering van de ministeriële plannen met betrekking tot de verzorgingsstructuur van het primair en secundair onderwijs ook consequenties zou hebben voor de samenstelling van het bestuur en deze nog enige tijd op zich zou laten wachten, besloot de Minister van Onderwijs en Wetenschappen in overleg met de Stichting de zittingstermijn met een jaar te verlengen. Alleen drs. G.A.J. Janssen verzocht om ontslag en werd vervangen door dr. H.G. van den Doel, algemeen directeur van het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum. Voorts trad drs. H. Veldkamp af, wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, als vertegenwoordiger van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen. Deze wees als zijn opvolger dr. W. Voster aan.
Ook werd het raadzaam geacht niet langer meer te wachten met de aanvulling van de twee reeds enige tijd openstaande vacatures. In één daarvan werd voorzien door de benoeming van dr. P.G. Swanborn, lector in de grondslagen der sociologische meettechnieken, verbonden aan het Sociologisch Instituut van de Rijksuniversiteit Utrecht. Over de tweede aanvulling moest aan het einde van het jaar nog overleg plaatsvinden.
In het verslagjaar kwam het bestuur negenmaal in vergadering bijeen en vond er één extra bestuursvergadering plaats. De gebruikelijke behandeling van subsidie-aanvragen en hiermee samenhangende kwesties eiste het hoofddeel van de vergadertijd op. Daarnaast werd, ook weer in 1975, in het kader van de doelstelling van de Stichting de nodige aandacht besteed aan de volgende belangrijke aspecten van de bevordering van het onderwijsonderzoek in ons land.

Ten aanzien van de wijze van financiering van het onderwijsonderzoek vond een drietal ontwikkelingen plaats, die aanpassing van het subsidiëringsbeleid van de Stichting aan de veranderde omstandigheden noodzakelijk maakten. Deze betroffen:
- de voorgenomen overgang van de projecten ad hoc financiering naar een subsidiëring op basis van meerjarenplannen;
- de toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet; waarvoor de Stichting in aanmerking werd gebracht;
- de tendens bij de overheid tot beperking van de groei van de S.V.O.-begrotingen enerzijds en tot verstrekking daarnaast van zgn. additionele middelen anderzijds.

De werkgroep die in 1974 werd belast met bestudering van het vraagstuk van de programmering van het door de S.V.O. gesubsidieerde onderzoek van het onderwijs, bracht hierover rapport uit. In de oktober-vergadering werd dit rapport door het bestuur in grote lijnen aanvaard en daarna aan enkele direct betrokken groepen toegezonden met een verzoek om commentaar.

Meer dan gewone inspanning moest in het verslagjaar worden besteed aan het tot stand brengen van de opzet van een organisatiestructuur voor het onderzoek in landelijke innovatieprojecten.

Uitgaande van het beraad met het Departement en de landelijke Innovatiecommissies werd in het Institutenoverleg een nota opgesteld, die voor advies werd voorgelegd aan het bestuur van S.V.O. Mede op basis van dit advies werd de nota vervolgens ter goedkeuring voorgelegd aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen.
Voorts werd in het najaar als uitvloeisel hiervan een begin gemaakt met de werkzaamheden van de sectoronderzoeksgroepen.

De komst van de Stichting voor de Leerplanontwikkeling (S.L.O.), die zich bezig moet houden met ontwikkelingswerk ten dienste van onderwijsleerprocessen, leidde tot overleg met het Departement van Onderwijs en Wetenschappen en met het nieuwe orgaan over een te treffen samenwerkingsregeling. Dit resulteerde in november 1975 in de oprichting van een permanente werkgroep, samengesteld uit vertegenwoordigers van de beide Stichtingen.

Over de bovenstaande beknopt weergegeven aspecten van het onderwijsonderzoek wordt in hoofdstuk 3 nog gedetailleerde informatie verstrekt.

Een deel van de werktijd is daarenboven besteed aan de organisatie van het S.V.O.-apparaat.
Medio maart 1975 werd de procedure in werking gezet voor de keuze van een nieuwe directeur-secretaris/penningmeester als opvolger van de heer Souren die zich, nadat hij in oktober 1974 de pensioengerechtigde leeftijd had bereikt, op verzoek van het bestuur bereid had verklaard zijn functie nog enige tijd te blijven vervullen.

De structuur van het bureau van de Stichting, die bij de jaarwisseling 1974/1975 werd herzien, werd in de loop van het jaar verder uitgebouwd. Daarbij kregen de nieuwe afdeling Programmering en de afdeling Projectenbeheer bijzondere aandacht.
Door de groei van de omvang der werkzaamheden moest een herziening van het formatiebestand worden voorbereid. In afwachting van het resultaat van het overleg hierover met het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen werd een beslissing over een nieuwe behuizing van het S.V.O.-apparaat, die nodig bleek wegens ruimtegebrek, aangehouden. Tegelijkertijd moesten de voornemens met betrekking tot een geografische concentratie van een aantal instellingen in de verzorgingssector van het onderwijs worden afgewacht.

De salarisadministratie voor de S.V.O.-medewerkers is begin 1975 in handen gegeven van de C.A.S.O. (Commissie Automatisering Salarisadministratie Onderwijs).

Het algemeen gedeelte van dit verslag, dat het laatste is in de rij van jaarverslagen in het eerste decennium van het bestaan van de S.V.O., wordt afgesloten met een tweetal overzichten: een van de in de loop der jaren door de Stichting begrote en verbruikte gelden en een van de in dezelfde periode toegekende, respectieve-

lijk afgewezen subsidie-aanvragen en van uitgebrachte eind-rapporten.

Jaarlijks begrote en uitgegeven gelden in de periode 1966 t/m 1975 (afgerond op ƒ 100,--)

Jaar	S.V.O.-begrotingen	Bedragen Rijksbegrotingen	Uitgaven
1966	—	1.000.000,—	217.300,—
1967	1.000.000,—	1.000.000,—	760.700,—
1968	1.750.000,—	1.370.000,—	1.217.100,—
1969	2.228.500,—	2.255.000,—	2.206.100,—
1970	3.379.000,—	2.710.000,—	3.193.400,—
1971	9.018.500,—	6.518.000.—	4.674.400,—
1972	8.220.500,—	7.643.000,—	6.175.100,—
1973	10.827.000,—	9.014.000,—	8.390.300,— x)
1974	10.018.000,—	10.493.000,—	10.637.400,— x)
1975	13.655.000,—	12.226.000,—	14.399.900,— x)
	Totaal aan uitgaven over 1966/1975		ƒ 51.871.700,--

x) In de aangegeven bedragen, welke in resp. 1973, 1974 en 1975 door de Stichting werden besteed, zijn tevens de volgende bedragen begrepen, die - buiten de S.V.O.-begrotingen - uit zgn. "additionele middelen" werden ontvangen:
in 1973 een bedrag van ƒ 392.400,—
in 1974 een bedrag van ƒ 850.300,—
in 1975 een bedrag van ƒ 2.136.200,—
Onder 3.1.1. van hoofdstuk 3 komt het punt van de "additionele middelen" nog verder ter sprake.

Jaarlijks toegekende/afgewezen subsidie-aanvragen en uitgebrachte eindrapporten in de periode 1966 t/m 1975

Jaar	Toegekende subsidie-aanvragen	Afgewezen aanvragen	Uitgebrachte eindrapporten
1966	24	8	2
1967	16	14	5
1968	22	6	12
1969	27	10	14
1970	12	11	13
1971	30	5	17
1972	29	5	22
1973	41	4	34
1974	31	9	35
1975	30	9	35
1966 t/m 1975:	262	81	189

3

S.V.O.-ACTIVITEITEN

3.1. Subsidiëring van het onderzoek

3.1.1 Het onderzoeksfinancieringsbeleid

3.1.2 Het projectenbeheer

3.2 Institutionalisering van het onderzoek

3.3 Programmering van het onderzoek

3.4 Onderzoek en ontwikkelingswerk

3.5 Onderzoek en experimenten

3.5.1 Commissie Onderwijskundige Experimenten

3.5.2 Experimenten Participatie-onderwijs

3.5.3 Landelijke innovatie-experimenten

3.6 Documentatie en informatie

3.7 Uitgebrachte adviezen

3.8 Internationale aangelegenheden

3.1. Subsidiëring van het onderzoek

In deze paragraaf wordt verslag gedaan van de onderzoeksfinanciering zoals deze zich vanuit de S.V.O., naar het veld en naar de overheid toe gezien, in 1975 ontwikkelde en van de subsidiëring en het beheer van lopende en nieuw toegekende onderzoeksprojecten.

3.1.1. Het onderzoeksfinancieringsbeleid

In het verslag over 1974 is vermeld, dat op verzoek van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen een studie werd gemaakt over een verbetering van het aan de S.V.O. opgelegde subsidieringssysteem, dat gebaseerd is op korte termijnfinanciering van projecten ad hoc en dat de continuïteit en de planning van het onderwijsonderzoek nadelig beïnvloedt. Deze studie, die is uitgevoerd in het kader van het Institutenoverleg, resulteerde in de nota "Financiering van onderzoek van het onderwijs", die tevens een voorstel bevat voor een subsidiëringssysteem, gebaseerd op meerjarenplannen. De nota is begin 1975 door het S.V.O.-bestuur met enkele aanvullingen aanvaard en daarna aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen aangeboden.
Het voorstel hield de mogelijkheid in, dat daarvoor in aanmerking komende instituten met de S.V.O. een overeenkomst aangaan voor het opzetten en uitvoeren van een opschuivend meerjarenplan, dat bestaat uit één of meer onderzoeksprogramma's, samengesteld uit verschillende onderzoeksprojecten. In zo'n overeenkomst, die voor de duur van minimaal drie en maximaal vijf jaar wordt aangegaan, zullen dan zowel de desbetreffende instituutskosten als de projectkosten (telkenjare nauwkeurig begroot voor het daarop volgende jaar) gegarandeerd worden.
In augustus 1975 deelde de Minister aan het S.V.O.-bestuur mee, dat hij met dit voorstel akkoord ging en hij verzocht voorbereidingen te treffen die de realisering ervan met ingang van 1977 mogelijk moeten maken.
Ook werd door hem gehoor verleend aan het herhaalde verzoek om de Stichting voor toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet aan te wijzen, waardoor het batig saldo van de projectenbesteding van 1974 naar 1975 kon worden overgeheveld. Tevens werd een extra uitkering aan de Stichting gedaan in verband met de opgetreden kostenstijgingen. Door de beide genoemde maatregelen trad een merkbare verruiming op van de projectfinancieringsmogelijkheden boven het op de Rijksbegroting 1975 voor de Stichting opgenomen bedrag. Dat bedrag bedroeg overigens aanzienlijk minder dan wat daarvoor in de ontwerp-begroting 1975 was gevraagd.
Over deze beide maatregelen verkreeg de Stichting echter pas zekerheid in het najaar van 1975. Dientengevolge kon zij vóór die tijd slechts rekenen op een veel beperkter jaarbudget, waarbinnen alle aanvragen die voor financiering in aanmerking kwamen,

niet konden worden gehonoreerd. Daardoor zag het bestuur zich vanaf het voorjaar genoodzaakt bij de toekenning van die aanvragen extra selectief te werk te gaan. Dit geschiedde door tot een nader te bepalen tijdstip mede de volgende drie criteria te hanteren:

- Inachtneming van de personele continuïteit, door handhaving van bestaande posities binnen de reeds door S.V.O. uit eigen middelen gesubsidieerde onderwijsresearch
- Afbakening van het onderwijsveld, door beperking van de subsidiëring uit eigen middelen tot onderzoek gericht op het niet-universitair onderwijs.
- Afbakening van het onderzoeksterrein, door beperking van de subsidiëring uit eigen middelen tot onderzoek c.q. ontwikkelingsonderzoek in die zin, dat leergang- en leermiddelenconstructie en toetsontwikkeling daarvoor niet in aanmerking werden genomen.

Ondanks deze gedwongen beperking van de projectsubsidiëring gaf de in de tweede helft van 1975 door het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen geboden financiële verruiming nog maar in zeer beperkte mate soelaas en zou de ontwikkeling van het onderzoek in 1976 er nadelig door worden beïnvloed.
Tegelijkertijd werd vanaf 1973 in het subsidiëringsbeleid van de overheid zelf de tendens zichtbaar om de groei van de S.V.O.-jaarbegrotingen in te perken en daarnaast zgn. additionele middelen ter beschikking te stellen. Dit betrof onderzoek verbonden aan een aantal projecten, die grotendeels door de Minister van Onderwijs zelf werden geëntameerd.

3.1.2. Het projectenbeheer

Zoals gebruikelijk is hieronder een samenvattend overzicht opgenomen van de projecten die in 1975 al lopende waren en van de nieuwe projecten die in het verslagjaar voor het eerst door de Stichting zijn gesubsidieerd. Daarbinnen zijn de projecten voor zover mogelijk bijeen gebracht naar de soorten van onderwijs waarop ze betrekking hebben.

Soorten van onderwijs	In uitvoering in 1975	Nieuw toegekend in 1975
I Peuteronderwijs	-	-
II Integratie Peuter-Kleuter-Onderwijs	3	-
III Kleuteronderwijs	-	-
IV Integratie Kleuter-Basis-Onderwijs	11	1
V Basisonderwijs	16	2
Transporteren	30	3

Transport	30	3
VI Buitengewoon Onderwijs	2	-
VII Integratie Basis-Voortgezet Onderwijs incl. brugjaar	6	-
VIII Middelbaar en Hoger Algemeen Voortgezet en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs	11	2
IX Lager, Middelbaar en Hoger Beroepsonderwijs, excl. docentenopleidingen	5	-
X Voortgezet Onderwijs Algemeen, incl. Middenschool	8	2
XI Onderwijs t.b.v. 3 à 4 tot 16-jarigen	11	2
XII Docentenopleiding, incl. voortgezette scholing	8	-
XIII Part time Onderwijs, met inbegrip van Participatie-Onderwijs	10	8
XIV Wetenschappelijk Onderwijs	6	-
XV Onderwijs buiten schoolverband	4	2
XVI Diverse school-typen, d.w.z. meer dan één dan wel niet van toepassing	27	11
	128	30 *)

In 1975 zijn 42 nieuwe subsidie-aanvragen behandeld, met inbegrip van 10 herziene aanvragen. Er werden 30 aanvragen toegekend, 9 aanvragen zijn afgewezen en de beslissing over 3 aanvragen is aangehouden.
Buiten de 30 gehonoreerde projectaanvragen werd bovendien 22 maal subsidie verstrekt voor deelname aan congressen, studieconferenties en dergelijke, waarvan door ca. 40 personen gebruik is gemaakt.
Door drie aanvragers van subsidie voor onderzoeksprojecten werd beroep aangetekend tegen de afwijzing van hun aanvragen. De beroepsprocedure welke op deze drie gevallen is toegepast, leverde de volgende resultaten op:

---

*) Voorzover de in de tweede kolom vermelde projecten in 1975 in uitvoering werden genomen, zijn zij tevens in de aantallen van de eerste kolom begrepen.

- Eén aanvrage is wederom afgewezen in voorliggende vorm en de aanvrager is hierop niet meer teruggekomen.
- Van één aanvrage is besloten de subsidieverstrekking voorlopig te beperken tot de voorbereidingsfase van het project waarop ze betrekking had.
- Aan het einde van het verslagjaar was de procedure met betrekking tot één afgewezen aanvrage nog niet afgesloten.

Voor reeds eerder gesubsidieerde projecten, waarvan de uitvoering in 1975 werd gecontinueerd, zijn 21 vervolgbegrotingen, 29 vervolgaanvragen en 17 verzoeken om aanvullende subsidie of begrotingsverschuivingen behandeld.
In het verslagjaar werden over door de Stichting gesubsidieerde projecten 58 tussentijdse verslagen en 35 eindrapporten uitgebracht.

3.2. Institutionalisering van het onderzoek

Voor een optimale voorziening in de behoefte aan onderzoek ten dienste van de praktijk en het beleid van het onderwijs, is een groep van instituten nodig die het mogelijk maakt op geplande wijze in die behoefte te voorzien. Door de S.V.O. werd de ontwikkeling van deze instituten dan wel van afdelingen voor onderwijsonderzoek, ingepast in breder georiënteerde instituten, in de hand gewerkt.
Zo konden de instituten reeds enkele jaren een beroep doen op de regeling van de zgn. toeslagfinanciering. Deze houdt in, dat aan eeninstituut onder bepaalde voorwaarden jaarlijks een extra subsidie wordt verleend voor het bekostigen van werkzaamheden ten dienste van de voorbereiding, de interne coördinatie en de planning van door de S.V.O. gesubsidieerde projecten. In 1975 is aan 5 instituten deze toeslagfinanciering verstrekt.
In 1974 kwam een samenwerkingsverband tot stand tussen de S.V.O. en een achttal instituten, die tesamen ongeveer 70 % van het door de Stichting gesubsidieerde onderzoek verrichten.
De activiteiten welke in het kader van dit Institutenoverleg (I.O.) in het genoemde jaar werden ondernomen, zijn in het jaarverslag 1974 vermeld.
In 1975 vonden 6 I.O.-vergaderingen plaats, waarin tal van zaken van gemeenschappelijk belang aan de orde kwamen, die waardevolle initiatieven opleverden en van waaruit nieuwe activiteiten ontwikkeld werden. De voornaamste daarvan zijn, in het kort samengevat, hieronder weergegeven.

Veel aandacht diende te worden besteed aan de moeilijke financiële situatie waarin de Stichting in het voorjaar 1975 kwam te verkeren (zie 3.1.1.). De instituten werd verzocht de nodige informatie te verstrekken over hun in 1975 lopende en de daarvan in 1976 doorlopende projecten en over hun plannen en financiële ramingen voor 1976 en 1977. Met behulp hiervan is er naar gestreefd de financiering van de instituutswerkzaamheden in 1975 en 1976 met de financiële mogelijkheden van de Stichting in overeenstemming te brengen en in de S.V.O.-begroting voor 1977 met de plannen van de instituten rekening te houden.

17

Daarmee in samenhang is voorts een begin gemaakt met de voorbereidingen ter realisering van het ministerieel goedgekeurde voorstel voor een subsidiëringssysteem, gebaseerd op meerjarenplannen (zie 3.1.1.). Hiertoe werd onder meer in september 1975 een werkgroep voor ontwikkeling van de procedures voor een meerjarenplanning ingesteld, die tevens aandacht zou moeten schenken aan het verband met de bij de S.V.O. in voorbereiding zijnde programmering van het onderwijsonderzoek (zie 3.3.). De werkzaamheden van deze groep hebben in het verslagjaar nog niet tot resultaten geleid.

In de derde plaats werd het I.O. intensief betrokken bij de inschakeling van het onderzoek in de landelijke innovatieprojecten op het terrein van de basisschool, de middenschool en het participatie-onderwijs. Een nota daartoe strekkende is in I.O.-verband opgesteld. Deze handelde over functie en organisatie van onderzoek in landelijke innovatieprojecten en is in oktober 1975 aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen gepresenteerd. Bovendien werd, daar de tijd drong, een tweetal z.gn. Sectoronderzoeksgroepen opgericht, met name voor de middenschool en het basisonderwijs, ter voorbereiding van organisatie en inzet van het onderzoek in de op gang komende landelijke experimenten in de genoemde sectoren. Voor verdere informatie over deze activiteiten zij verwezen naar paragraaf 3.5.

In de vierde plaats werd door een uit het I.O. ingestelde werkgroep, het vraagstuk van de rechtspositie van onderzoekers van onderwijs bestudeerd. Deze studie was einde 1975 nog niet voltooid.

Voor een registratie van de medewerkers aan onderwijsonderzoek in ons land, waartoe in 1974 werd besloten, is een ontwerp-plan opgesteld en werd een proefenquête gehouden onder de personeelsleden van de I.O.-instituten.

In de zesde plaats werd het nodig geacht een probleemanalyse te doen verrichten van de situatie van de instituten binnen het verband van universiteiten en hogescholen. Een plan daarvoor werd ontworpen en de uitvoering ervan in 1975/1976 is door de S.V.O. in projectvorm gesubsidieerd.

Tenslotte werd de toekomstige status van het Institutenoverleg besproken. Hierbij werden de relaties verkend, zowel naar de S.V.O. en het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen als naar het veld toe gezien. Het overleg hierover was einde 1975 nog niet afgesloten.

Al deze voor de instituten grotendeels nieuwe werkzaamheden vergden veel tijd en inzet van mankracht en het beroep daarop zal in de komende jaren nog toenemen. De overgang van individueel onderzoek ad hoc naar geprogrammeerd en gepland onderzoek in geïnstitutionaliseerd verband brengt dit echter mee. Voor de daarmee

gepaard gaande problemen van mankracht en financiële aard zullen geleidelijk aan de gewenste oplossingen moeten worden gevonden.

3.3. Programmering van het onderzoek

Zoals in het vorige jaarverslag is bericht, besloot het bestuur in het voorjaar van 1974 een Werkgroep Programmering in te stellen met als opdracht grondslagen aan te reiken voor de programmering van het onderwijsonderzoek in het kader van de doelstelling van de S.V.O. Aan de werkzaamheden van deze werkgroep werd deelgenomen door de bestuursleden prof. H.A. Becker en prof. L. van Gelder, prof. A.D. de Groot en de heren D. Mentink (tevens rapporteur) en C.J.M.H. Souren van het S.V.O.-bureau. In het verslagjaar vergaderde de werkgroep twee maal. Zij kwam in oktober met haar eindrapport gereed. De kern van het rapport bestond uit een beschrijving van de grenzen waarbinnen en de lijnen waarlangs de programmering van het onderwijsonderzoek zich zou kunnen bewegen.
Het S.V.O.-bestuur aanvaardde in grote lijnen dit grondslagenrapport. Alvorens tot een afgerond oordeel te komen werd besloten het rapport aan enkele direct betrokken groepen voor commentaar voor te leggen. Dat waren de onderzoeksinstituten die verenigd zijn in het S.V.O.-Institutenoverleg (de zgn. I.O.-instituten) en het Contactorgaan voor de Innovatie van het Onderwijs (C.I.O.). Ter kennisneming werd het rapport aan de Verkenningscommissie Onderwijsresearch gezonden.
De ontvangen reacties zijn eind december 1975 door de Afdeling Programmering van het S.V.O.-bureau in een overzicht samengebracht onder de titel: "De nota Programmering van Onderwijsonderzoek in diskussie".
In dit overzicht is ook de reactie van het bureau op de commentaren van de I.O.-instituten en een verslag van een speciaal aan deze reactie bestede I.O.-vergadering opgenomen. In het tweede deel van het overzicht werden de in het vorige deel weergegeven commentaren naar onderwerp gerangschikt.
Daarnaast is een begin gemaakt met het opstellen van een aangepaste tekst van het rapport, dat in februari 1976 in het Institutenoverleg zou worden ingebracht.
Zoals in hoofdstuk 2 gememoreerd, werd binnen het bureau vanaf 1 januari 1975 de Afdeling Programmering met de werkzaamheden op het onderhavige terrein belast. Deze afdeling kreeg tot taak het tot ontwikkeling brengen van en het vormgeven aan de programmering van het onderwijsonderzoek in het kader van de doelstelling van de S.V.O.
In samenwerking met de - tegelijkertijd geformeerde - Afdeling Projectenbeheer draagt zij zorg voor het (doen) uitvoeren van die programmering, hetgeen met name veronderstelt de voorbereiding van een door het bestuur vast te stellen te realiseren programmeringsbeleid. De activiteiten van de Afdeling Programmering richtten zich in 1975 aanvankelijk dan ook geheel op de

totstandkoming van een Programmeringsnota. In deze periode kon, tegen de achtergrond van de personeelssituatie binnen het bureau, slechts het hoofd van de afdeling ten dele voor het benodigde programmeringswerk worden vrijgemaakt. Enige ruimte kwam beschikbaar toen in de tweede helft van dit jaar twee wetenschappelijke medewerkers konden worden aangetrokken.
Een begin werd gemaakt met de opbouw van de organisatie en de algemene taakoriëntering van de Afdeling. Voorts werden aanzetten gedaan om te komen tot afzonderlijke deelnota's - als uitwerking van onderdelen van de Programmerinsnota - over het verzamelen en verwerken van programma-informatie, over de zgn. Onderzoeksthemagroepen (OTG's) en over strekking en inhoud van instituutsmeerjarenplannen.
Tenslotte kan nog worden meegedeeld dat de afbouw van de lopende voorstudies, die deel uitmaakten van vroegere programmeringsactiviteiten en waartoe in het najaar 1974 was besloten, onder het toezicht van de Afdeling Projectenbeheer in 1975 werd voortgezet. Twee zijn er voltooid, van één werd een viertal deelrapporten ontvangen, terwijl van de resterende drie de eindrapporten in 1976 kunnen worden verwacht. (zie het overzicht: Programmeringsprojecten onder 5.2.).

3.4. Onderzoek en Ontwikkelingswerk

Een belangrijk deel van haar middelen heeft de S.V.O. steeds besteed aan de subsidiëring van projecten, waarin onderzoek gericht op, dan wel in combinatie met een stuk ontwikkelingswerk werd uitgevoerd. De totstandkoming van de Stichting voor de Leerplanontwikkeling (S.L.O.) maakte een regeling van samenwerking tussen deze nieuwe Stichting en de S.V.O. met betrekking tot het onderzoek op het terrein van de leerplanontwikkeling noodzakelijk. Hiervoor vonden in het najaar 1975 twee werkbesprekingen plaats, waaraan door vertegenwoordigers van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, van de S.L.O. en van de S.V.O. is deelgenomen.
Een eerste poging werd gedaan tot indeling van projecten op basis van een inventarisatie van S.V.O.-projecten, die verband hielden met leerplanontwikkeling. Er werd een onderscheid gemaakt in 3 categorieën:
A. ontwikkelingswerk sec (S.L.O.);
B. onderzoek gecombineerd met ontwikkelingswerk (S.L.O.-S.V.O.);
C. onderzoek sec (S.V.O.).
Met name wat de in de toekomst onder de B-categorie te plaatsen projecten betreft, zou overleg en coöperatie tussen de beide Stichtingen geboden moeten zijn. Deze conclusie leidde tot de reeds in hoofdstuk 2 vermelde instelling van een werkgroep S.L.O.-S.V.O., die om te beginnen procedures moest ontwikkelen voor de behandeling van subsidie-aanvragen, de financiering en het toezicht op de uitvoering van projecten, vallende onder deze B-categorie.

Omtrent de financiering van deze B-categorie werd nog geen overeenstemming met de Minister van Onderwijs en Wetenschappen bereikt. Van departementale zijde werd meegedeeld dat voor de zgn. B-projecten binnen het S.L.O.-verband voor 1976 geen geld beschikbaar zou zijn. Men stelde zich in het algemeen op het standpunt dat deze projecten binnen de gebruikelijke jaarbegrotingen van de S.V.O. zouden moeten worden gefinancierd.
Door de S.V.O. is hiertegen ernstig bezwaar ingebracht, daar naar haar mening de komst van de S.L.O. een sterke toename van B-projecten ten gevolge zal hebben en de financiering daarvan binnen de S.V.O.-begroting dientengevolge de subsidiëring van onderzoek op andere gebieden en aspecten van het onderwijs ernstig zou gaan bemoeilijken. Van S.V.O.-zijde werd daarom bepleit de financiering van de B-projecten wel via de S.V.O. te laten lopen, maar additionele middelen hiervoor ter beschikking te stellen, overeenkomstig de subsidiëring van onderzoek in het kader van de landelijke innovatie-experimenten.

3.5. Onderzoek en Experimenten

3.5.1. Commissie Onderwijskundige Experimenten

De werkzaamheden binnen deze Commissie (COE) beperkten zich hoofdzakelijk tot besprekingen over enkele nieuwe ad hoc aanvragen en over de voortgang van nog in het kader van de COE functionerende, vaak omvangrijke onderwijskundige experimenten. De COE kwam slechts een beperkt aantal malen in plenaire vergadering bijeen.

Dit maakte het moeilijk de projecten op doeltreffende wijze te begeleiden. De reden voor deze teruggang lag o.a. in een aantal voornemens zoals die door de Minister in zijn nota "Een nieuwe struktuur voor de ontwikkeling en vernieuwing van het primair en sekundair onderwijs" werd kenbaar gemaakt. Met name is diens voornemen van belang, dat de "COE en haar diverse subcommissies ....door de instelling van de innovatiecommissies overbodig is geworden".

Ten aanzien van twee nieuwe belangrijke zaken, t.w. het zgn. landelijke brugklasproject en de problematiek van het peuterwerk-kleuteronderwijs werd door de COE advies uitgebracht. Wat het eerste punt aangaat, kwam in mei 1975 een werkgroep tot een advies aan de Minister over de voorbereiding van een landelijk brugklasproject. Over het tweede onderwerp werd de Minister eveneens in mei geadviseerd om, in overleg met zijn ambtgenoot van C.R.M., over te gaan tot instelling van een studiegroep. Deze groep zou als taak moeten krijgen na te gaan op welke wijze de relatie tussen peuterwerk en kleuteronderwijs verbeterd zou

kunnen worden.
In juni werd meegedeeld dat de Minister met het voorstel akkoord ging en het zou bespreken in het kader van geregeld overleg tussen zijn Ministerie en dat van C.R.M.

3.5.2. Experimenten Participatie-onderwijs

De in het najaar van 1973 door de S.V.O. opgerichte en uit additionele middelen gefinancierde Onderzoeksgroep (O.P.O.) heeft in 1975 zijn werkzaamheden uitgevoerd in het kader van zijn Werkplannen 1974/1975 en 1975/1976.

Medio 1975 is over het laatste Werkplan via de COE advies uitgebracht aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen. Hierin werd gesteld dat een evenwichtig onderzoeksplan niet bereikbaar is, zonder een algeheel innovatieplan met inbegrip van een "overall" begeleidings- en onderzoeksplan. Voorts is er op geattendeerd dat het procesbegeleidings- c.q. ontwikkelingsonderzoek in het Werkplan een te grote nadruk kreeg ten opzichte van het onderzoek betreffende de voortgang van de experimenten in het experimenteerveld participatie-onderwijs. In de derde plaats is geadviseerd om het volgende werkplan de vorm te geven van een meerjarenplan, waarbinnen het eerstkomende jaarprogramma in details dient te zijn uitgewerkt.
Voor het overzicht van de in 1975 lopende en nieuw gestarte onderzoeksprojecten in het verband van de experimenten participatie-onderwijs wordt verder verwezen naar punt 5.4. in hoofdstuk 5.

3.5.3. Structuur Landelijke innovatie-experimenten

In aansluiting op de eerste contacten in 1974 met de in dat jaar opgerichte Innovatiecommissies basisonderwijs en middenschool, vond overleg plaats op ambtelijk niveau tussen het departement, deze beide commissies, de O.P.O. (Onderzoeksgroep Participatie-onderwijs), een vertegenwoordiging van de I.O.-instituten en de S.V.O. over inzet en functionering van het onderzoek in landelijke innovatie-experimenten ten behoeve van de genoemde onderwijssectoren. Zoals reeds onder 3.2. werd vermeld, kwam hieruit de nota "Functie en organisatie van onderzoek in landelijke innovatieprojecten" voort.
Met de in deze nota vervatte voorstellen als richtlijnen zouden de inmiddels vanuit het Institutenoverleg ingestelde Sectoronderzoeksgroepen voor de Middenschool (S.O.G.-M) en het Basisonderwijs (S.O.G.-B), geassisteerd door de daarin samenwerkende instituten en in nauw overleg met de desbetreffende Innovatiecommissies, voor de ontwikkeling van het onderzoek ten dienste van landelijke innovatie-experimenten zorg gaan dragen. Dit gold eveneens voor het participatie-onderwijs, waarvoor in 1975 ook

een Innovatiecommissie werd opgericht en ten aanzien waarvan tevens besloten werd om de O.P.O. te vervangen door een Sectoronderzoeksgroep Participatie-onderwijs (S.O.G.-P).
De S.O.G.-M begon in juli 1974 met haar werkzaamheden. Deze groep is samengesteld uit vertegenwoordigers van het I.T.S. en het N.I.V.O.R., Nijmegen, het R.I.O.N., Groningen, het R.I.T.P., Amsterdam, de Vakgroepen Onderwijskunde van de R.U. Leiden en K.U. Nijmegen.
In december 1975 is over de aanvrage van de S.O.G.-M tot subsidiëring van zijn werkzaamheden en plannen voor 1976 door het S.V.O.-bestuur, onder enkele voorwaarden, positief aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen geadviseerd.
De werkzaamheden van de S.O.G.-B namen in september 1975 een aanvang. In deze groep participeren het I.P.A.W. van de R.U. Utrecht, het Kohnstamm-instituut, Amsterdam, het R.I.O.N., Groningen, het R.I.T.P., Amsterdam, de Vakgroepen Onderwijskunde van de R.U. Leiden en van de K.U. Nijmegen.
De regeling van de werkzaamheden van de S.O.G.-B en het opstellen van een onderzoeksplan waren einde 1975 nog in voorbereiding.
De Onderzoeksgroep Participatie-onderwijs (O.P.O.) werd in het najaar 1975 omgezet in een S.O.G.-P. Hierin hebben vertegenwoordigers zitting van het I.T.S., Nijmegen, het Kohnstamm-instituut, Amsterdam, het N.I.V.O.R, Nijmegen, en het R.I.O.N., Groningen.
In november 1975 werd een conferentie van de betrokkenen op het terrein van het participatie-onderwijs belegd, tot vaststelling van de uitgangspunten voor een beleidsplan en een onderzoeksmeerjarenplan.

3.6. Documentatie en Informatie

3.6.1. Documentatie

De samenstelling van de Commissie Documentatie Onderwijsresearch (C.D.O.R.) bleef gelijk aan die in 1974. De bezetting van het secretariaat diende echter te worden gewijzigd, ten gevolge van het vertrek van drs. J.L.E.M. Schultz uit de dienst van de S.V.O. In afwachting van de benoeming van zijn opvolger als hoofd van de dienst Documentatie en Informatie in het S.V.O.-bureau werd het secretariaat vanaf november 1975 waargenomen door Mej. A.W. van Lanschot Hubrecht, in tijdelijke dienst bij de S.V.O.
De commissie kwam vier maal in vergadering bijeen. In de eerste plaats is zorggedragen voor de regelmatige voortzetting van de productie van literatuurexcerpten. Hiervan werden er 100 verspreid, met inbegrip van 10 excerpten van Belgische herkomst. Onder punt 3.6.3. is een overzicht gegeven van het abonnementenbestand gedurende 1975 van het excerptenpakket, in combinatie met het bestand van het informatiebulletin O-vier. Een systematische index ten behoeve van de gebruikers van de in 1974 uitgebrachte

excerpten kreeg zijn beslag en werd gepubliceerd.
Gediscussieerd is over de opzet van een evaluatie door middel van een enquête onder de auteurs van de geëxcerpeerde publikaties.
Een vragenlijst hiertoe dienende, kwam einde 1975 gereed. Eveneens werd van gedachten gewisseld over het doen samenstellen van bibliografische reviews over belangrijke onderwijsproblemen, ten dienste van onderzoekers van het onderwijs. Hiervoor werden richtlijnen opgesteld, in afwachting van de behoefte aan dit soort van reviews in het kader van de programmeringsactiviteiten van de S.V.O.
Besloten is voorts om een Wegwijzer te vervaardigen ten dienste van onderzoekers voor het opsporen van documentatiebronnen op het terrein van de onderwijsresearch in een aantal Westeuropese landen.
Een concept hiervoor, ontworpen door een medewerkster van de directie Documentatie van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, is in eerste instantie in de herfstvergadering van de C.D.O R. besproken.

3.6.2. Informatie

Er kwam geen wijziging in de samenstelling van de Contactgroep voor het Informatiebulletin O-vier. Bij het vertrek van drs. J.L.E.M. Schultz, die ook als secretaris van deze groep fungeerde, is het secretariaat overgenomen door Mej. A.W. van Lanschot Hubrecht.
De Contactgroep vergaderde vier maal in 1975 en verzorgde de uitgave van de vier kwartaalnummers van het bulletin plus een bijlage, waarin informatie werd verstrekt over de organisaties en instellingen die in deze groep zijn vertegenwoordigd. Voor het abonnementenbestand op O-vier wordt naar punt 3.6.3. hieronder verwezen.
Door de Contactgroep is in 1975 een enquête gehouden onder de gebruikers van het bulletin over hun waardering voor O-vier. Ondanks de beperkte response (34 % van het totaal) van deze enquête heeft de Contactgroep gemeend hieruit een overwegend positieve mening ten aanzien van dit informatieblad te kunnen afleiden.
Naar aanleiding van de enquête-resultaten werd wel besloten om de inhoudsopgave op de eerste pagina van het blad te wijzigen.

24

3.6.3. Abonnementenbestand Excerpten en O-vier

Abonnementenbestand	Aantal abonnementen		Aantal exemplaren	
	begin 1975	eind 1975	begin 1975	eind 1975
Excerpten	58	58	62	62
O-vier	85	89	134	144
O-vier in combinatie met de excerpten	285	293	355	361
Totaal	428	440	551	567

3.7. Verzoeken en adviezen

Hieronder zijn in tijdsvolgorde van behandeling beknopt vermeld de belangrijkste onderwerpen, waarover in 1975 adviezen werden gevraagd en uitgebracht, en verzoeken van buiten waaraan gehoor is gegeven.

1. In januari verzocht de Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne om het oordeel van de S.V.O. over een rapport van de Begeleidingscommissie Experimentele Opleidingen Verpleegkunde en Ziekenverzorging, waarin een voorstel was opgenomen tot wetenschappelijke begeleiding van de experimentele opleiding verplegende en verzorgende beroepen. Het in maart uitgebrachte advies had betrekking op:
   - de behoefte aan verduidelijking van het begrip "wetenschappelijke begeleiding";
   - de noodzaak van een goed overdraagbare probleemstelling en het aangeven van prioriteiten;
   - de positie en verantwoordelijkheden van de instanties die bemoeienis hadden met genoemde experimenten.

   Over deze punten heeft in de loop van het jaar verder nog mondeling overleg plaatsgevonden.
2. In januari is door het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen advies gevraagd over een O.E.C.D.-document betreffende positie en rol van het Centre for Educational Research and Innovation (C.E.R.I.) na 1975.
   In het in februari uitgebrachte advies is positief gereageerd op het van O.E.C.D.-zijde gedane voorstel het C.E.R.I. om te bouwen tot een "Social and Educational Innovation Agency", waarbij de onderwijsproblematiek in een meer omvattende sociaal-culturele en economische context wordt geplaatst. Hierbij zal echter aan enkele stringente voorwaarden moeten worden voldaan.

3. In maart is door het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen advies verzocht over de COE-nota: "Aspecten, die bij de beoordeling van de experimenteerplannen een rol spelen". Dienaangaande werd in oktober geadviseerd. In dit gedetailleerde advies is samenvattend geconcludeerd "dat deze 'aspectennota' geen voldoende aangrijpingspunten biedt om een werkelijke beoordeling van experimenten mogelijk te maken in het perspectief van een te ontwikkelen participatieonderwijs. Onvoldoende blijkt welke functies de experimenten dienen te vervullen in een landelijk innovatiebeleid".
4. Op verzoek van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen zijn twee maal gegevens verstrekt ter beantwoording van de door het Tweede Kamer-lid Konings in april en september 1975 gestelde vragen over de financiële situatie van de S.V.O.
5. In april werd op verzoek van het Departement schriftelijk informatie over de activiteiten en de plannen van de S.V.O. verstrekt ten behoeve van de Memorie van Toelichting op de Rijksbegroting 1976.
6. In mei is door de Minister van Onderwijs en Wetenschappen om medewerking verzocht tot instelling van een onderzoek ter beschrijving van de beginsituatie van de experimenteerscholen in het kader van het innovatieproject middenschool. Hieraan is gehoor gegeven; tot financiering en uitvoering van dit onderzoek is in de herfst van 1975 besloten.
7. In juni is in de vorm van een nota, ingevolge een in 1974 aan de S.V.O. gericht verzoek, advies aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen gegeven over de invoering van een door de Stichting te hanteren subsidiëringssysteem, gebaseerd op meerjarenplannen (zie par. 3.1.). Hierop is door de Minister in augustus positief gereageerd.
8. In augustus werd door de Minister om een reactie van S.V.O. verzocht op de vanuit het Institutenoverleg tot stand gekomen nota "Functie en organisatie van onderzoek in landelijke innovatieprojecten". Over deze nota is in oktober een positief advies uitgebracht (zie par. 3.5.3.).
9. In september is aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen geadviseerd om middelen ter beschikking te stellen voor de uitvoering van een onderzoek over de "Planning van het onderwijssysteem middels mathematische modellen". Hierop was aan het eind van het verslagjaar nog geen antwoord ontvangen.
10. Tenslotte is in dezelfde maand de Minister van Onderwijs en Wetenschappen geadviseerd zijnerzijds in 1976 geen financiële bijdrage meer te leveren aan de uitvoering van het zgn. U.C.O.D.I.-project van het C.E.R.I.

3.8. Internationale aangelegenheden

Ook in 1975 (men vergelijke het jaarverslag 1974, blz. 22/23) werden op internationaal terrein in hoofdzaak permanente contacten onderhouden met het Centre for Educational Research and Innovation (C.E.R.I.) van de O.E.C.D. te Parijs en met het

Committee for Educational Research van de Council for Cultural Co-operation(C.C.C.) van de Raad van Europa te Straatsburg.

3.8.1. O.E.C.D.

Naast de participatie in enkele internationale projecten in C.E.R.I.-verband droeg de S.V.O. voornamelijk zorg voor de Nederlandse deelname aan het zgn. I.M.T.E.C.-project (International Management Training for Educational Change), dat uit het C.E.R.I. is voortgekomen en waarvan in het vorige jaarverslag al melding werd gemaakt. In 1975 zijn drie I.M.T.E.C.-cursussen gehouden, t.w. in Sèvres, Frankrijk, over Het management van onderwijsverandering (franstalig); nabij Düsseldorf, West-Duitsland, over Naar een nieuwe secundaire school; problemen bij de invoering (voertaal Engels) en in Cap Rouge, Canada, over De opleiding van de schoolstaf in institutioneel en organisatorisch verschillende structuren (franstalig).
De voor het I.M.T.E.C.-project door het S.V.O.-bestuur ingestelde Nationale Stuurgroep (N.I.M.T.E.C.) werd in de tweede helft van 1975 voorgezeten door de heer D. Kallen, omdat de heer E. Velema wegens tijdgebrek zijn voorzitterschap ter beschikking had gesteld.
De kritiek welke in deze groep in 1974 reeds ten aanzien zowel van de inhoud als van de organisatie van de IMTEC tot uiting kwam, bleef ook in 1975 bestaan. Dit had mede tot gevolg dat nog geen overeenstemming in de N.I.M.T.E.C. kon worden bereikt over een aan het S.V.O.-bestuur te presenteren voorstel voor een georganiseerde nationale follow up ter zake van de Management Training for Educational Change. Het werd te dien aanzien raadzaam geacht de ontwikkelingen rondom het C.E.R.I. en die van het I.M.T.E.C.-project in 1976 af te wachten.

3.8.2. Raad van Europa

Vanuit het bovengenoemde Committee van de Raad van Europa, waarin voor ons land een vertegenwoordiger van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen en van de S.V.O. zitting hebben, zijn in 1975 enkele internationale seminars over gemeenschappelijke onderwijsproblemen georganiseerd.
De jaarvergadering van het Committee werd echter in hoofdzaak gewijd aan het vraagstuk van de internationale documentatie en informatie-uitwisseling ten behoeve van de ontwikkeling van het onderwijs en voorlopig toegespitst op de onderwijsresearch. Een daarvoor ingestelde Werkgroep kwam driemaal bijeen. Besloten werd de reeks van twee-jaarlijkse nationale surveys, begonnen in 1968, af te sluiten. In dat verband wordt meegedeeld dat in 1975 het materiaal is verzameld voor de samenstelling van de laatste Nederlandse survey, betrekking hebbende op de periode 1972 - 1974, over de stand van het onderwijsonderzoek in ons land. De gegevens

hiervoor werden ditmaal in hoofdzaak verkregen uit het materiaal, verzameld in de door de Verkenningscommissie Onderwijsresearch in 1974 gehouden enquête. Aansluitend op deze survey-reeks zijn in 1975 vanuit Straatsburg voorbereidingen getroffen door middel van enkele experimenten voor de start in 1976 van het zgn. EUDISED-project (European Documentation and Information System for Education).
De ontwikkeling van een "Multilingual Eudised-thesaurus" kan hierbij als onmisbaar worden beschouwd. Ten behoeve van een nederlandstalige versie werd een bilaterale werkgroep opgericht, samengesteld uit deskundigen van Nederland en (nederlandstalig) België. Eind 1975 kwam het grootste deel van deze versie van een alfabetisch register van descriptoren gereed. Het Eudised-systeem zal aanvankelijk alleen nog maar worden toegepast op het terrein van de onderwijsresearch. In nationale centra zullen, met gebruikmaking van gestandaardiseerde werkbladen, regelmatig gegevens worden verzameld over lopende en afgesloten projecten voor onderzoek en onderzoek in samenhang met ontwikkelingswerk. Hierop zullen tevens, met behulp van de thesaurus, de benodigde descriptoren worden aangebracht. Deze "nationale" werkbladen, afkomstig uit de deelnemende landen, zullen centraal door middel van een computer worden verwerkt en in bulletins vanuit Straatsburg beschikbaar worden gesteld. In een later stadium ligt het in de bedoeling de verzamelde gegevens via een computercentrum voor gebruikers "op afroep" verkrijgbaar te maken op elk tijdstip, waarop zij daaraan behoefte zullen hebben.

4

FINANCIEEL BEHEER

4.1 Financieel overzicht 1975

4.1.1 Staat van lasten en baten dienstjaar 1975

4.1.2 Toelichting bij de staat van lasten en baten dienstjaar 1975

4.2 Overzicht projectfinanciering 1975

4.2.1 Overzicht van toegekende subsidie naar soorten van onderwijs sedert de oprichting van de Stichting

4.2.2 Jaaruitgaven voor in 1974 in uitvoering zijnde projecten, gerangschikt naar soorten van onderwijs

4.1. Financieel overzicht 1975

4.1.1. Staat van lasten en baten dienstjaar 1975

Lasten

Researchprojecten ad hoc		Lasten 1975	Werkbegroting 1975
toegekend in 1966	20.708,73		-
" in 1968	420.677,21		430.000,-
" in 1969	18.053,61		-
" in 1971	1.893.984,17		818.000,-
" in 1972	388.138,87		344.000,-
" in 1973	2.897.899,03		2.998.000,-
" in 1974	2.171.093,89		2.581.000,-
" in 1975	1.532.309,13		1.790.000,-
		9.342.864,64	8.961.000,-
Programmeringsprojecten		710.506,57	
Toeslagfinanciering instituten		393.660,43	850.000,-
Internationale samenwerking		69.549,35	75.000,-
Andere activiteiten		198.521,29	250.000,-
In-service training onderzoekers		66.187,68	100.000,-
Bestuur en Bureaukosten S.V.O.		1.482.380,65	1.990.000,-
Kosten ten laste van de S.V.O.-begroting		12.263.670,61	12.226.000,-
Projecten in het kader van de C.O.E. en landelijke innovatie-experimenten		2.136.209,48	
Totaal generaal		14.399.880,09	

	Baten
Vast te stellen Rijkssubsidie	12.048.795,78
Opbrengst publikaties	51.617,66
Rente	40.364,38
Diverse baten en lasten	67.348,07
Bijdrage van Praeventiefonds	55.544,72
Opbrengsten in het kader van S.V.O.-begroting	12.263.670,61
Vergoeding buiten de S.V.O. begroting voor:	
projecten in het kader van de C.O.B. en landelijke innovatie-experimenten	2.136.209,48
Totaal generaal	14.399.880,09

4.1.2. Toelichting bij de staat van lasten en baten 1975

Research-projecten ad hoc en programmeringsprojecten (voorstudies)

Het totaal van de kosten voor de researchprojecten geeft ten opzichte van 1974 een stijging te zien van ruim 20%. Dit betekent om verscheidene redenen geen effectieve stijging.
In de eerste plaats wordt deze veroorzaakt door een verdergaande omzetting van voorstudies in researchprojecten, hetgeen een kostendaling bij de voorstudies van 16% veroorzaakt. Voor researchprojecten en voorstudies te zamen is er ten opzichte van 1974 sprake van een kostenstijging van 17,3%.
In de tweede plaats is in 1975 ten opzichte van 1974 een gemiddelde salariskostenstijging voor ambtenaren opgetreden van 12,6% *).
In de derde plaats is de veronderstelling, dat de opgetreden prijsstijging bij de niet personele uitgaven evenredig zou zijn aan de stijging van de personele kosten niet juist gebleken. Er bleek een meer dan evenredige kostenstijging op te treden door een sterkere mate van kostendoorberekening door de universiteiten.
In de vierde plaats is het genoemde stijgingspercentage mede beïnvloed door periodieke salarisverhogingen. Immers, de leeftijdsopbouw van het in de projecten werkzame personeel is niet vergelijkbaar met die van een overheidsdienst, waar gewoonlijk periodieke salarisverhogingen worden gecompenseerd door pensionering.
Deze vier factoren samennemend, moet worden vastgesteld, dat de financiering helaas onvoldoende is geweest om een toeneming van activiteiten te kunnen bewerkstelligen.
De kosten van researchprojecten en voorstudies te zamen bedragen ƒ 10.053.371,21 dit is 112,2% van het begrotingsbedrag ad ƒ 8.961.000,--.
In deze krappe financieringssituatie kon pas tegen het einde van het boekjaar verlichting optreden, doordat het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen in oktober 1975 overging tot toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet en tot het verstrekken van een aanvullende uitkering overeenkomstig het trendbeleid.

*) Opgave C.B.S.

Toeslagfinanciering instituten

Aan 5 instituten zijn subsidies verstrekt ten behoeve van de administratieve en inhoudelijke coördinatie van hun projectenbestand.

Internationale samenwerking

Onder deze post vallen de activiteiten in het kader van de O.E.C.D. (C.E.R.I.) te Parijs en van de Raad van Europa te Straatsburg.

De kosten van de overige door de S.V.O. gefinancierde researchactiviteiten, die in internationaal verband zijn verricht, zijn in het toaal van de kosten op de post "research-projecten ad hoc" opgenomen. Dit betreft 22 reizen naar congressen, instituten of personen, waaraan circa 40 personen hebben deelgenomen en waarvan de kosten ƒ 40.136,88 hebben bedragen.

Andere activiteiten

De kosten voor "andere activiteiten" kunnen worden onderverdeeld in:

Informatie documentatie en literatuur-recherche	ƒ	144.529,53
Publikatie en voorlichting	"	24.834,07
Institutenoverleg, werkgroepen en commissies	"	10.481,22
Adviezen inzake projecten	"	18.676,47
	ƒ	198.521,29

In-service training onderzoekers

Deze post heeft betrekking op een door de Stichting tot Bevordering van het Sociaal Onderzoek, Utrecht, georganiseerde postdoctorale cursus project-leiding gamma-research

Projecten in het kader van de C.O.B. en de landelijke innovatieexperimenten

Behalve de kosten van de onderzoeksgroep participatie-onderwijs zijn hierop de kosten geboekt van 16 projecten, welke uit additionele middelen werden gefinancierd (zie ook de laatste post onder baten).

Opbrengst publikaties

Onder deze post zijn de opbrengsten verantwoord van door S.V.O. gesubsidieerde publikaties en van publikaties, voortkomend uit door de S.V.O. gesubsidieerde projecten.

4.2. Overzicht projectfinanciering 1974

4.2.1. Overzicht van verbruikte subsidies naar soorten van onderwijs de Stichting [1])

	Onderwijssoorten	66/67	1968	1969	1970	1[illegible]
I	Peuteronderwijs	-	-	-	-	
II	Integratie peuter-kleuteronderwijs	-	-	-	-	
III	Kleuteronderwijs	-	-	-	-	[illegible]
IV	Integratie kleuter-basisonderwijs	-	928	3614	9420	11[illegible]
V	Basisonderwijs	2518	2729	4787	6720	10[illegible]
VI	Buitengewoon onderwijs	172	42	2	115	[illegible]
VII	Integratie BO/VO incl. brugjaar	-	359	1558	2518	5[illegible]
VIII	MAVO, HAVO, VWO	1097	1436	3483	4348	4[illegible]
IX	LBO, MBO, HBO excl. docentenopl.	798	840	1099	767	[illegible]
X	VO, algemeen met middenschool	646	180	216	1103	[illegible]
XI	Onderwijs, t.b.v. 3-à 4- tot 16-jarigen	83	305	155	438	[illegible]
XII	Docentenopl. incl. voortgezette scholing	-	108	373	422	[illegible]
XIII	Part-time onderwijs met inbegrip van participatie-onderwijs	-	-	-	-	

1) Alle bedragen x 100

picht projectfinanciering 1974

sicht van verbruikte subsidies naar soorten van onderwijs sedert de oprichting van tichting [1])

ten	66/67	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
nderwijs	-	-	-	-	-	473	536	-	-
tie peuter-kleuteronderwijs	-	-	-	-	-	-	2399	4626	4823
onderwijs	-	-	-	-	441	-	28	22	-
tie kleuter-basisonderwijs	-	928	3614	9420	11856	14202	12334	10656	11805
derwijs	2518	2729	4787	6720	10697	15081	14840	13455	15778
ewoon onderwijs	172	42	2	115	273	342	462	1078	2073
tie BO/VO incl. brugjaar	-	359	1558	2518	5088	7259	7808	7192	5894
AVO, VWO	1097	1436	3483	4348	4748	4821	5434	4945	6469
O, HBO excl. docentenopl.	798	840	1099	767	877	2285	4420	6290	10306
emeen met middenschool	646	180	216	1103	549	314	2321	4977	8433
js, t.b.v. 3-à 4- tot 16-	83	305	155	438	386	2564	5114	10626	9724
opl. incl. voortgezette g	-	108	373	422	108	397	2777	1930	2510
ne onderwijs met inbegrip van patie-onderwijs	-	-	-	-	-	-	-	4558	11650

gen x 100

XIV	Wetenschappelijk onderwijs	358	673	1743	375
XV	Onderwijs buiten schoolverband	-	-	20	-
XVI	Diverse schooltypen, d.w.z. meer dan één dan wel niet van toepassing	517	1989	792	977
	Totaal	6189	9589	17842	27203

37

ppelijk onderwijs	358	673	1743	375	434	523	2292	12003	11713
buiten schoolverband	-	-	20	-	-	159	386	3709	7321
chooltypen, d.w.z. meer an wel niet van toepas-	517	1989	792	977	3632	3005	4381	8139	14057
	6189	9589	17842	27203	39089	51425	65532	94206	122556

4.2.2. Jaaruitgaven in 1975 in uitvoering zijnde projecten, gerangschikt naar soorten van onderwijs

II Integratie Peuter-Kleuteronderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0261A	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Uitgave van een samenvatting van de resultaten van het project "Studie ter inventariatie en analyse van problemen verbonden aan een verlaging van de toelatingsleeftijd voor het Kleuteronderwijs" (S.V.O.-project 0261)
0270	Vakgroep Ontwikkelingspsychologie aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Onderzoek naar stimulering van de sociale ontwikkeling in het onderwijs ("Role Taking Test")
0301	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek naar opvoedingsmotieven die ouders en verzorgers er toe bewegen of er van weerhouden hun kinderen, kindercentra en kleuterscholen te laten bezoeken
Totaal		

IV Integratie Kleuter-basisonderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
IN83	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht; Vereniging de Samenwerkende Landelijke Pedagogische Centra; Werkverband van Plaatselijke en Regionale Onderwijsadviesdiensten	Programma gedifferentieerd onderwijs voor kinderen van 4-8 jaar (het zgn. GEON-project)
OF128B	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Voorbereiding verspreiding van het KIOSK-werkplan

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	--	--	--	--	57	71
--	--	--	--	--	943	2661	1260
--	--	--	--	--	--	1703	3492
--	--	--	--	--	943	4421	4823
--	--	--	--	926	1287	614	1139
--	--	--	--	--	288	1147	165

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0181	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Project voor het ontwikkelen en beproeven van optimale condities om de onderwijsdoelen van het basisonderwijs te realiseren met van huis uit friestalige kinderen in overwegend friessprekende plaatsen Fase I Startonderzoek: naar de beheersing van het nederlands bij friessprekende kinderen als faktor in de schoolbekwaamheid
0241	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch en Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Studie ter voorbereiding van een onderzoek van de Taalsituatie in Kerkrade e.o. speciaal ten behoeve van het onderwijs op de basisscholen
0274	Nederlands Instituut voor Praeventieve Geneeskunde te Leiden	Vroegtijdige herkenning van en hulp aan kinderen (4-8 jaar) die op enigerlei wijze vastlopen in het onderwijs
0306	Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit te Leiden	Voorbereidende Studie: "Stafopbouw geïntegreerde kleuter- en basisschool met doorbroken jaarklassensysteem"
0327	Psychologisch Laboratorium aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Constructie van een Diagnostische Toets voor het opereren met hoeveelheden bij de overgang van de kleuterschool naar de basisschool
Totaal		

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	--	400	946	1289	1518	1899
--	--	--	--	--	1224	1667	2758
--	--	--	--	--	109	3097	4866
--	--	--	--	--	--	--	448
--	--	--	--	--	--	--	530
--	--	--	400	1872	4197	8043	11805

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
033	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Rekenproject basisonderwijs: ontwikkeling van een handboek van het rekenonderwijs voor de leerkracht in de basisschool
IN101	Psychologisch Laboratorium aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Experimentele Innovatie van het project Engels in het basisonderwijs
0102	Instituut voor Sociale Psychologie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Analyse van de sociaalpsychologische processen bij het relatief geringe schoolsucces van kinderen uit het handarbeidersmilieu in het basisonderwijs
0119	Gemeentebestuur Rotterdam	Onderwijs en Sociaal Milieu
0204	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Onderzoek naar de differentiatie van het aanvankelijk lezen binnen het kader van de schoolbegeleiding
0257	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Voorstudie: beoordeling van leerboeken
0259	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Verrichten van een empirisch doelstellingenonderzoek voor het moedertaalonderwijs
0275	Didactisch Instituut aan de Vrije Universiteit van Amsterdam; Instituut de Vooys voor Nederlandse Taal- en Letterkunde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht; Psychologisch Laboratorium aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Receptieve Taalbeheersing
Subtotaal		

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
2472	1493	1738	1789	1408	2007	1105	207
89	388	427	543	1478	1403	3331	3885
147	572	674	496	25	320	266	-/_110
--	--	--	--	--	--	--	1026
--	--	--	--	--	226	2361	2880
--	--	--	--	--	693	1025	841
--	--	--	--	--	544	1985	2571
--	--	--	--	--	80	1084	1064
2708	2453	2839	2828	2911	5273	11157	12364

V vervolg Basisonderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
0289	Vakgroep Onderwijskunde van de Onderafdeling Wijsbegeerte en Maatschappijwetenschappen van de Technische Hogeschool Twente te Enschede	Onderzoek naar de mogelijkheid om differentiatie in de basisschool middels het rekenen in niveaugroepen te verbeteren met behulp van de "Learning for Mastery Strategy"
0290	Instituut voor Cognitieonderzoek aan de Universiteit van Amsterdam	Een onderzoek naar het NOT-programma wiskunde voor de tweede klas basisschool
0298	Vakgroep Onderwijskunde van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit Nijmegen	Onderzoek naar de doelstellingen van een aantal systematisch ontwikkelde leesprogramma's voor de basisschool
0302	Vakgroep Onderwijskunde van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit Nijmegen en het Katholiek Pedagogisch Centrum te 's-Hertogenbosch	Voortgezet Onderzoek Interactieanalyse
0335	Vakgroep Onderwijskunde van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit Nijmegen	Een onderzoek naar de arbeidssatisfactie van leerkrachten in het basisonderwijs
Totaal		

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
2708	2453	2839	2828	2911	5273	11157	12364
--	--	--	--	--	--	--	711
--	--	--	--	--	1	1063	273
--	--	--	--	--	--	663	794
--	--	--	--	--	--	274	1149
--	--	--	--	--	--	--	487
2708	2453	2839	2828	2911	5274	13157	15778

VI Buitengewoon onderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0149	Vakgroep Onderwijskunde van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	IJking van studietoetsen met betrekking tot de leesvaardigheid van blinde kinderen in het basisonderwijs en een exploratief onderzoek naar de factoren die de leesvaardigheid van blinde kinderen beïnvloeden
0245	Instituut voor Orthopedagogiek aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Psycholinguistische test voor leergestoorde kinderen
Totaal		

VII Integratie Basis-Voortgezet Onderwijs, incl. brugjaar

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0F89	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Het ontwikkelen van een model en organisatievorm voor curriculumonderzoek en ontwikkeling aan de hand van een empirisch curriculum voor sociale wereldoriëntatie t.b.v. de didactische aansluiting tussen basis- en voortgezet onderwijs (LEDO-project)
0230	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Evaluatie van een model voor gedifferentieerd onderwijs binnen de heterogene brugklas in het bijzonder voor het vak wiskunde
0266	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam in samenwerking met het Katholiek Pedagogisch Centrum te 's-Hertogenbosch	Vooronderzoek naar interne differentiatie in het brugjaar gebaseerd op de principes van de "Learning for Mastery Strategy"
Subtotaal		

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	115	114	202	85	16	15
--	--	--	--	--	377	914	2058
--	--	115	114	202	462	930	2073
219	950	2108	3851	5347	5871	5234	188
--	--	--	--	485	1159	945	95
--	--	--	--	--	194	968	781
219	950	2108	3851	5832	7224	7147	1064

VII vervolg Integratie Basis-Voortgezet Onderwijs, incl. brugjaar

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
0337	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Naar een strategie voor leerplanontwikkeling
Totaal		

VIII M.A.V.O., H.A.V.O., V.W.O.

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0195	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	Onderzoek naar het effect van beoordelingsfeedback met betrekking tot gedragsverandering van leerkrachten
0252	Instituut voor Toegepaste Taalkunde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Een onderzoek betreffende het testen van spreekvaardigheid in een vreemde taal i.c. Frans op het niveau eind V.W.O. en eind H.A.V.O.
0255	Laboratorium voor Psychofysiologie en het Coronel Laboratorium aan de Universiteit van Amsterdam	Lichamelijke Oefening (Fase I: ontwikkeling van Meetinstrumenten)
0256	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	Interacties tussen instructiestijlen en leerlingkarakteristieken met betrekking tot het lesrendement bij het H.A.V.O.
0293	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Inventarisatie en evaluatie van schoolonderzoekmethoden voor het vak Nederlands op het H.A.V.O.
0304	Instituut voor Toegepaste Taalkunde te Groningen en Instituut voor Toegepaste Taalkunde te Nijmegen	Vocabulaire-afbakening Frans, Duits, Engels V.W.O., H.A.V.O., M.A.V.O.
Subtotaal		

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
219	950	2108	3851	5832	7224	7147	1064
--	--	--	--	--	--	--	4830
219	950	2108	3851	5832	7224	7147	5894

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	--	526	1518	--	--	1374
--	--	--	--	--	--	401	746
--	--	--	--	--	97	341	1111
--	--	--	--	--	921	2350	740
--	--	--	--	--	--	214	8
--	--	--	--	--	--	38	47
--	--	--	526	1518	1018	3344	4026

VIII vervolg M.A.V.O., H.A.V.O., V.W.O.

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
0340	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Doelstellingenonderzoek expressievakken
0371	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	De ontwikkeling van Instrumenten voor de meting van de interakties tussen instruktiestijlen en leerlingkenmerken
Totaal		

IX Lager, Middelbaar en Hoger Beroepsonderwijs, excl. docentenopleiding

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0188	Psychologisch Laboratorium aan de Universiteit van Amsterdam, afdeling Ontwikkelingspsychologie	Onderzoek naar de invloed van verschillende vormen van gedragsveranderingen van docenten in het lager beroepsonderwijs op leergedrag en leermotivatie van de leerlingen, en wel bij uiteenlopende intensiteit van de begeleiding bij het tot stand komen van de gedragsveranderingen (Fase I)
0224	Bosbouw en Cultuurtechnische School, Arnhem	Pilotproject onderwijs vreemde talen in het hoger agrarisch onderwijs
0258	Vakgroep Onderwijskunde van de onderafdeling Wijsbegeerte en Maatschappijwetenschappen van de Technische Hogeschool Twente te Enschede	Een onderzoek naar het praktijkjaar in het H.T.O.
Subtotaal		

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	--	526	1518	1018	3344	4026
--	--	--	--	--	--	--	1208
--	--	--	--	--	--	--	1235
--	--	--	526	1518	1018	3344	6469

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	--	520	1390	2146	2890	2467
--	--	--	--	673	-/-142	506	180
--	--	--	--	--	516	1578	1738
--	--	--	520	2063	2520	4974	4385

IX vervolg Lager, Middelbaar en Hoger Beroepsonderwijs, excl. docentenopleiding

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
0273	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen en de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Vakcentrales te Utrecht	De ontwikkeling van een meetinstrument voor het vaststellen van de mate waarin met name het L.B.O. voldoet aan de voorbereiding op het functioneren in de arbeidsverhoudingen, zowel binnen als buiten het bedrijf en op het algemeen maatschappelijk leven, voor zover dat gerelateerd is aan de arbeidssituatie en de arbeidsverhoudingen
0330	Vakgroep Onderwijskunde van de onderafdeling Wijsbegeerte en Maatschappijwetenschappen van de Technische Hogeschool Twente te Enschede	Een onderzoek naar de doelstellingen van het Middelbaar Technisch Onderwijs en de betekenis van de praktijktijd bij de realisering van die doelstellingen
Totaal		

X Voortgezet Onderwijs Algemeen

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0229	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Het diagnostisch gebruik van studietoetsen (Testing for Mastery) in het Wiskunde-onderwijs in de lagere klassen van het L.B.O., M.A.V.O., H.A.V.O., en V.W.O.
0249A	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek naar de belangstelling voor en de behoefte aan vreemdetalen-onderwijs in het Voortgezet Onderwijs
0249B	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek naar de determinanten van de keuze van Moderne Vreemde Talen in het examenpakket door A.V.O.-leerlingen
Subtotaal		

	1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
	--	--	--	520	2063	2520	4974	4385
	--	--	--	--	--	--	1085	3614
	--	--	--	--	--	--	231	2307
	--	--	--	520	2063	2520	6290	10306

	1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
	--	--	--	--	268	1089	1832	3179
	--	--	--	--	46	1232	952 1752	396
	--	--	--	--	314	2321	4536	3575

X vervolg Voortgezet Onderwijs Algemeen

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
0249C	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek naar de belangstelling voor en de behoefte(n) aan Moderne Vreemde Talen
0305	Nederlandse Vereniging voor Management (NIVE) te 's-Gravenhage	Invertariseren van management-problemen van scholengemeenschappen
0372	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Arbeidsoriëntatie. Een bijdrage tot inhoudsbepaling van een leergebied in het onderwijs van 12-16 jarigen
0375	Research Instituut voor het onderwijs in het Noorden te Groningen	Onderzoek naar de beschrijving van de beginsituatie van de experimenten Middenschool
Totaal		

XI Onderwijs t.b.v. 3- à 4- tot 16-jarigen

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0198A	Pedagogisch-Didactisch Instituut voor de Leraarsopleiding aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Uitvoeren en evalueren van een inservice trainingsprogramma, waarbij teams van leerkrachten uit verschillende schooltypen, die zich bezighouden met moedertaalonderwijs, leren werken met en communiceren over een systeem van moedertaalwerkplanalternatieven (symowa)
P228	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Een studie over wereldoriëntatie
Subtotaal		

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	--	--	314	2321	4536	3575
--	--	--	--	--	--	--	3807
--	--	--	--	--	--	109	92
--	--	--	--	--	--	--	37
--	--	--	--	--	--	--	922
--	--	--	--	314	2321	4645	8433

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	--	--	--	--	571	2326
--	--	--	--	--	1262	1657	685
--	--	--	--	--	1262	2228	3011

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
O243	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden van Groningen	Onderzoek naar het functioneren van handleidingen bij leerboeken
P262	Vakgroep Onderwijskunde van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Voorstudie "Opleidingsproblematiek"
P263	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Voorstudie "Structuur en intern-organisatorische vormgeving van het onderwijs voor 3- à 4- tot 16-jarigen
P285	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Curriculumontwikkeling en curriculumonderzoek
P297	Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen en van de subfaculteit der Psychologie van de Rijksuniversiteit te Leiden	Voorstudie "Media en onderwijsontwikkeling: media in functie van de flexibilisering van het onderwijs aan 4- tot 16-jarigen
O333	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Voorbereiding van een onderzoek met betrekking tot onderwijs en geslachtsrolsocialisatie
O343	Stichting Onderzoek Leer-Moeilijkheden, Utrecht	Planning curriculum-ontwikkeling Wereldoriëntatie
Totaal		

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	--	--	--	1262	2228	3011
--	--	--	--	--	452	972	831
--	--	--	--	199	514	505	586
--	--	--	--	--	267	2189	2404
--	--	--	--	--	30	1560	1675
--	--	--	--	--	--	812	808
--	--	--	--	--	--	--	310
--	--	--	--	--	--	--	99
--	--	--	--	199	2525	8266	9724

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0236	Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen en van de Subfaculteit der Psychologie van de Rijksuniversiteit te Leiden	Bewerking en aanpassing van een, in de U.S.A. ontwikkelde "minicursus ten dienste van de pre- en in-service training van leerkrachten
0237	Vakgroep Onderwijskunde van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Bewerking en aanpassing van een, in de U.S.A. ontwikkelde "minicursus" ten dienste van de pre- en in-service training van leerkrachten
0288	Instituut voor Onderwijskunde van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen, Katholieke Universiteit te Nijmegen	Een onderzoek naar het effect van een training van onderwijzers op de flexibiliteit van hun verbaal lesgedrag en het klimaat van hun klas. "Interaktie-analyse". "Openbaar maken van Onderzoeksresultaten project 0177"
0312	Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen en van de Subfaculteit der Psychologie van de Rijksuniversiteit te Leiden	Voorbereidende Studie "Onderzoek naar het effekt van taakgericht onderwijsgedrag"
Subtotaal		

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	--	--	74	899	849	22
--	--	--	--	13	1070	651	23
--	--	--	--	--	--	--	30
--	--	--	--	--	--	258	1064
--	--	--	--	87	1969	1758	1139

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
0317	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen, op verzoek en in samenwerking met de Stichting Lerarenopleiding Ubbo Emmius te Groningen en Leeuwarden	Een onderzoek naar een methode voor het bepalen van onderwijsdoelstellingen als uitgangspunt voor curriculum-ontwikkeling ten dienste van de experimentele lerarenopleidingen
0325	Vakgroep Onderwijskunde van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Ontwikkeling minicursus "Het organiseren van zelfstandig leren"
0365	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de universiteit van Amsterdam	Evaluatie van ontwikkeling en uitvoering van de experimentele cursussen opleiding remedial teacher

Totaal

XIII Part time Onderwijs, met inbegrip van Participatie-Onderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
P0310	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek voor het verkrijgen van gegevens over werkende jongeren voor zover deze relevant zijn voor onderwijsvoorzieningen t.b.v. werkende jongeren (Eerste fase)
P0321 I t/m V	Onderzoeksgroep Participatie Onderwijs te Utrecht	Werkplan onderzoeksgroep participatie-onderwijs

Subtotaal

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	--	--	87	1969	1758	1139
--	--	--	--	--	--	--	481
--	--	--	--	--	--	142	889
--	--	--	--	--	--	--	1
--	--	--	--	87	1969	1900	2510

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	--	--	--	--	418	1124
--	--	--	--	--	1709	4140	5095
--	--	--	--	--	1709	4558	6219

XIII vervolg Part-time Onderwijs, met inbegrip van Participatie-Onderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
P0334	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Ontwikkeling van een evaluatiestrategie voor het experimenteerveld participatie-onderwijs
P0344	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Een onderzoek naar mogelijke functiebeschrijvingen van een counsellor in een streekcentrum voor participatie-onderwijs
0345	Hoogveld Instituut te Nijmegen	Voorbereiding voor de opzet van een onderzoek "Vorming W.S.W.-jongeren"
0346	Vakgroep Psychologie van Arbeid en Organisatie, Psychologisch Laboratorium, Katholieke Universiteit Nijmegen	Onderzoek Consulenten Leerlingwezen
P0347	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	Werk- en organisatievormen bij Persoonlijke en Maatschappelijke Vorming in groepsverband in het Participatie-onderwijs
P0348	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Methodenontwikkeling ten dienste van de intake en introduktieperiode
P0355	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Programmeringsmodellen en programma's bij persoonlijke en maatschappelijke vorming in het Participatie-onderwijs
Subtotaal		

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	--	--	--	1709	4558	6219
--	--	--	--	--	--	--	702
--	--	--	--	--	--	--	577
--	--	--	--	--	--	--	248
--	--	--	--	--	--	--	542
--	--	--	--	--	--	--	1510
--	--	--	--	--	--	--	833
--	--	--	--	--	--	--	939
--	--	--	--	--	1709	4558	11570

XIII vervolg Part time Onderwijs, met inbegrip van Participatie-Onderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
P0376	Stichting Kohnstamm-Instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek ten behoeve van de keuze en het gebruik van media in het participatieonderwijs, in het kader van het Werkplan van de Onderzoeksgroep Participatieonderwijs
Totaal		

XIV Wetenschappelijk Onderwijs

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0199	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) centraal team
0199A	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) Deelproject: Basismodellen
0199B	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) Deelproject: Wetenschapsbeoefening
0199C	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) Deelproject: Wetenschappelijk personeel
0300	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek naar de relatie tussen de academische opleiding in de pedagogiek en andragogiek en de beroepsuitoefening van pedagogen en andragogen
Totaal		

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	--	--	--	1709	4558	11570
--	--	--	--	--	--	--	80
--	--	--	--	--	1709	4558	11650

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	--	50	130	120	1196	447
--	--	--	--	--	103	3100	6055
--	--	--	--	--	748	3678	3004
--	--	--	--	--	68	2408	1368
--	--	--	--	--	--	877	839
--	--	--	50	130	1039	11259	11713

XV Onderwijs buiten schoolverband

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0291	Stichting Kohnstamm-Instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek naar mogelijke oorzaken van vroegtijdige studiebeëindiging in het schriftelijk onderwijs
0303	Nederlands Centrum voor Volksontwikkeling, Amersfoort	Het uitvoeren van onderzoek onder studenten aan avondscholen voor M.A.V.O., H.A.V.O., V.W.O. (Avondscholenproject)
0357	Instituut voor Toegepaste Taalkunde, Katholieke Universiteit Nijmegen	Publikatie van de rapportage van project 0225 "Evaluatieonderzoek van een multimediale cursus Frans"
0369	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Joodse traditie als model voor permanente educatie
Totaal		

XVI Diverse schooltypen, d.w.z. meer dan één dan wel niet van toepassing

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0113A	Pedagogisch Instituut aan de Rijksuniversiteit te Leiden	Onderwijs met de computer
0113B	Psychologisch Research Laboratorium aan de Vrije Universiteit te Amsterdam	Computer Assisted Instruction (C.A.I.): programmering van "Responsive Environments"
0232	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Onderwijssysteem. (Ontwikkeling van een theorie met als eerste produkt een adequaat begrippenapparaat over onderwijssystemen)
Subtotaal		

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
--	--	--	--	--	127	2389	4064
--	--	--	--	--	--	1320	3187
--	--	--	--	--	--	--	35
--	--	--	--	--	--	--	35
--	--	--	--	--	127	3709	7321

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
1140						2470	2219
	28	594	3171	2170	3111		
						1503	1910
--	--	--	--	--	643	1159	562
1140	28	594	3171	2170	3754	5132	4691

XVI vervolg Diverse schooltypen, d.w.z. meer dan één dan wel niet van toepassing

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
P299	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Voorstudie "Doelen en functies van het onderwijs"
0313	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek betreffende de onderwijskundige aspecten van het gebruik van objectieve studietoetsen
0318	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	De survey-feedback methode. Een onderzoek naar de voorwaarden waaraan een dergelijke veranderingsmethode moet voldoen en de ontwikkeling van het voor deze methode noodzakelijke instrumentarium
0326	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Bewegingsonderwijs: Wensen, feiten en mogelijkheden. Een onderzoek naar de zelfinterpretatie van het bewegingsonderwijs, c.q. de lichamelijke (school) opvoeding in Nederland
0331	Stichting tot bevordering van het sociaal Onderzoek te Utrecht	"Post-doctorale curus Projectleiding gammaresearch"
0336	Werkgroep Onderwijsresearch te Amsterdam	Onderwijsresearchdagen 1975
0341	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit te Amsterdam	Een (instituuts)strategie voor het bepalen van onderwijsdoelstellingen; verslag van een empirisch onderzoek
Subtotaal		

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
1140	28	594	3171	2170	3754	5132	4691
--	--	--	--	--	--	1676	946
--	--	--	--	--	--	166	903
—	—	—	—	—	—	196	2033
—	—	—	—	—	—	5	699
--	--	--	--	--	--	58	662
—	—	—	—	—	—	—	200
--	--	--	--	--	--	--	923
1140	28	594	3171	2170	3754	7233	11057

XVI vervolg Diverse schooltypen, d.w.z. meer dan één dan wel niet van toepassing

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
0349	W.J.M. Knibbeler (Instituut voor Toegepaste Taalkunde, Katholieke Universiteit, Nijmegen)	Deelname aan het vierde congres van de association Internationale Linguistique Appliqué
0351	A.K. de Vries.(Instituut voor Pedagogische en Andragogische Wetenschappen te Utrecht)	Deelname aan het Colloquium over School Psychologie
0353	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Gemeentelijk Onderwijsbeleid
0356	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Verwerking van het rapport 0232 tot een boek, tevens proefschrift
0359	H.H. ten Voorde. (Faculteit der Wiskunde en Natuurwetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen)	Deelname aan twee symposia te weten: "Educational Technology in the teaching of Chemistry" en "Chemical Education in Europe New Approaches"
0360	Vakgroep Ontwikkelingspsychologie, Psychologisch Laboratorium van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Stimulering van de sociale ontwikkeling in het onderwijs
Subtotaal		

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
1140	28	594	3171	2170	3754	7233	11057
--	--	--	--	--	--	--	12
--	--	--	--	--	--	--	9
--	--	--	--	--	--	--	519
--	--	--	--	--	--	--	467
--	--	--	--	--	--	--	14
--	--	--	--	--	--	--	932
1140	28	594	3171	2170	3754	7233	13010

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
	Transport	
0361	Intersubfacultaire vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen en van de subfaculteit der psychologie van de Rijksuniversiteit te Leiden	Voortgangsevaluatie van leerlingen en aansluitende methodische variatie in individualiserend onderwijs i.h.b. de vormgeving met behulp van media
0368	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Curriculum: voorbereiding en onderzoek
B002	Instituut FOSS te Oegstgeest, namens de werkgroep Institutionalisering van het S.V.O.-Institutenoverleg	Institutionalisering van onderzoek van onderwijs in relatie tot de Universiteiten en Hogescholen
ID002	Stichting Werkgroep Onderwijsresearch	Uitgave "Tijdschrift voor Onderwijsresearch"
Totaal		

1966/1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
1140	28	594	3171	2170	3754	7233	13010
--	--	--	--	--	--	--	551
--	--	--	--	--	--	--	274
--	--	--	--	--	--	--	142
--	--	--	--	--	--	--	80
1140	28	594	3171	2170	3754	7233	14057

5

OVERZICHT PROJECTEN 1975

5.1 Onderzoeksprojecten
5.2 Programmeringsprojecten (voorstudies)
5.3 Experimentele verspreiding en experimenten
    5.3.1 OF-projecten
    5.3.2 Experimentele innovatieprojecten en experimenten
5.4 Participatie-onderwijsprojecten
5.5 Congressen, conferenties en studiereizen
5.6 Dissertaties en publikaties

75

5.1. Onderzoeksprojecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
033	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Rekenproject basisonderwijs: ontwikkeling van een handboek van het rekenonderwijs voor de leerkracht in de basisschool	Mw.G. Boomsma
089	Research Instituut voor het onderwijs in het Noorden te Groningen	Het ontwikkelen van een onderwijs-leerpakket voor sociale wereldoriëntatie ten behoeve van de didaktische aansluiting tussen basis- en voortgezet onderwijs.	Projectteam
092	Technische Hogeschool, Twente, Leerstoel voor algemene en vergelijkende onderwijskunde	Onderzoek naar het ontwerpen, gebruiken, toetsen en omwerken van een empirische inleiding in de Scheikunde (v.w.o.)	H.H.ten Voorde en Werkgroep Empirische Inleiding
0102	Instituut voor Sociale Psychologie aan de Rijksuniversiteit van Utrecht	Analyse van de sociaal-psychologische processen bij het relatief geringe schoolsucces van kinderen uit het handarbeidersmilieu in het basisonderwijs	S.Soutendijk
0113A	Pedagogisch Instituut aan de Rijksuniversiteit van Leiden	Onderwijs met de computer	L.de Klerk R.van de Perel
0113B	Psychologisch Research Laboratorium aan de Vrije Universiteit van Amsterdam	Computer Assisted Instruction (C.A.I.): programmering van "Responsive Environments"	A.Dirkzwager S.D. Fokkema

5.1

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
januari 1966-augustus 1974	050974	V	In 1966 lopend onderzoek overgenomen van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. Voor dit project werd in 1975 subsidie verbruikt in verband met de verspreiding van het handboek.
augustus 1968-december 1973	101274 240175 080875	VII	Voortzetting van project 089 als OF89 Publicatie;Leren door te doen.
mei 1968-augustus 1974		VIII	Voor dit project werd in 1975 geen subsidie verbruikt. Voor de uitgave van het eindrapport in de vorm van een dissertatie is een aanvrage in voorbereiding
september 1968-augustus 1975	120771 121273	V	Delen van de eindverslaggeving zijn ontvangen. Voor dit project werd in 1975 geen subsidie verbruikt
januari 1973-januari 1977		XVI	
januari 1973-januari 1977		XVI	

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0133	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Ontwikkeling van een (extern en intern) organisatiemodel met varianten voor het kleuter- en basisonderwijs ten plattelande	Projectteam
0134	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Voortzetting van onderzoek naar de problemen welke zich voordoen bij het invoeren van een bepaald differentiatiemodel in het basisonderwijs (binnen het leestaalgebied in het tweede leerjaar)	W.Nijhof
0149	Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	IJking van studietoetsen met betrekking tot de leesvaardigheid van blinde kinderen in het basisonderwijs en een exploratief onderzoek naar de factoren die de leesvaardigheid van blinde kinderen beïnvloeden	M.J.C. Mommers
0172	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Onderzoeksproject Vergelijkende Onderwijskunde betreffende het onderwijskundig onderzoek en de onderwijsinnovatie in de U.S.S.R.	J.F. Vos
0180	Vakgroep Onderwijskunde van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	IJking van een aantal schoolvorderingentests voor het basisonderwijs	B.Th. Brus M.J.C. Mommers

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
mei 1969-september 1974	190675	IV	Voor dit project werd in 1975 geen subsidie verbruikt
juli 1969-augustus 1974		V	Voor dit project werd in 1975 geen subsidie verbruikt. Een aantal deelrapporten is ontvangen. Het eindrapport zal in de vorm van een dissertatie verschijnen.
januari 1970-oktober 1975	151173 250974 290975	VI	Voor de uitgave van het eindrapport in de vorm van een dissertatie is een aanvrage in voorbereiding
januari 1971-december 1973		XVI	Voor dit project werd in 1975 geen subsidie verbruikt. Het eindrapport zal in de vorm van een dissertatie verschijnen.
september 1970-maart 1972	050572 190373 241073 121273 140275	V	Voor dit project werd in 1973, 1974 en in 1975 geen subsidie verbruikt.

79

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0181	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Project voor het ontwikkelen en beproeven van optimale condities om de onderwijsdoelen van het basisonderwijs te realiseren met van huis uit friestalige kinderen in overwegend friessprekende plaatsen. Fase I Startonderzoek: onderzoek naar de beheersing van het nederlands bij friessprekende kinderen als faktor in de schoolbekwaamheid	J. Sixma A.K.de Vries J.M. Wijnstra
0188	Psychologisch Laboratorium aan de Universiteit van Amsterdam, afdeling Ontwikkelingspsychologie	Onderzoek naar de invloed van verschillende vormen van gedragveranderingen van docenten in het lager beroepsonderwijs op leergedrag en leermotivatie van de leerlingen, en wel bij uiteenlopende intensiteit van de begeleiding bij het tot stand komen van die gedragsveranderingen.	H.Broekema
0195	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	Onderzoek naar het effect van beoordelingsfeedback met betrekking tot gedragsverandering van leerkrachten	W.M.G.Houx
0198A	Pedagogisch-Didactisch Instituut voor de leraarsopleiding van de Rijksuniversiteit te Utrecht	Uitvoeren en evalueren van een in-service-trainingsprogramma waarbij teams van leerkrachten uit verschillende schooltypen die zich bezighouden met moedertaalonderwijs leren werken met en communiceren over een systeem van moedertaalwerkplanalternatieven (symowa)	J.S. ten Brinke Mevr. G.M.M.R. van den Heuvel

5.1

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
januari 1971-november 1976		IV	
augustus 1971-januari 1976		IX	
augustus 1971-augustus 1973 april 1975-november 1976		VIII	
juni 1974-augustus 1977		XI	

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0199	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit van Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) centraal team	H.A.Becker
0199A	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit van Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) Deelproject:Basismodellen	H.A.Becker
0199B	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit van Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) Deelproject:Wetenschapsbeoefening	C.van der Merwe
0199C	Sociologisch Instituut aan de Rijksuniversiteit van Utrecht	Universitaire Simulatie (USIM-project) Deelproject:Wetenschappelijk personeel	P.G.M. de Rooy
0204	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Onderzoek naar de differentiatie van het aanvankelijk lezen binnen het kader van de schoolbegeleiding	P.N. Appelhof
0206	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Onderzoek naar de effecten van drie gecontroleerde onderwijsprocedures op het getalbegrip van 5- en 6-jarigen,(teltraining; identiteitstraining; verzamelingen en relaties) (Voortzetting 0136)	K.B. Koster

5.1.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
juli 1973-januari 1977		XIV	
juli 1973-januari 1977		XIV	
september 1973-januari 1977		XIV	
september 1973-januari 1977		XIV	
september 1973-januari 1977		V	
maart 1972-juni 1974	140275	IV	Het eindrapport is in de vorm van een dissertatie verschenen. Voor dit project werd in 1975 geen subsidie verbruikt

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0215	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	Literatuurstudie met betrekking tot schoolvariabelen als context voor het onderwijsleerproces	F.J. v.d. Krogt
0217	Stichting voor het ontwerpen en toetsen van functie-trainingsprogramma's (i.o.), Tilburg	Evalueren van het trainingsprogramma voor het struktureren van de visuele en auditieve waarneming, wat bestaat uit de onderdelen:analyse van komplexe figuren en figuur-achtergrond-relaties, training van het schema der ruimtelijke coördinaten, informatiewinning uit volgorde-effecten en intermodale koppeling van visuele en auditieve waarneming	Mej. J.H. de Vries
0224	Bosbouw en Cultuurtechnische School, Arnhem	Pilotproject onderwijs vreemde talen in het hoger agrarisch onderwijs	J.M.Dijkstra
0229	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Het diagnotisch gebruik van studietoetsen (Testing for Mastery) in het Wiskundeonderwijs in de lagere klassen van het L.B.O., M.A.V.O., H.A.V.O. en V.W.O.	I.B.H.Abram L.Muskens J.Timmer
0230	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Evaluatie van een model voor gedifferentieerd onderwijs binnen de heterogene brugklas in het bijzonder voor het vak wiskunde	P.de Koning J.Timmer

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
januari 1972- januari 1974	180875	XI	Voor dit project werd in 1974 en 1975 geen subsidie verbruikt
januari 1971- oktober 1974		IX	Voor dit project werd in 1975 geen subsidie verbruikt
augustus 1972 januari 1976		IX	
augustus 1972- augustus 1977		X	
augustus 1972- mei 1975		VII	

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0232	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Onderwijssysteem. (Ontwikkeling van een theorie met als eerste product een adequaat begrippenapparaat over onderwijssystemen).	H.F. de Wit
0236	Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen en van de subfaculteit der Psychologie van de Rijksuniversiteit te Leiden	Bewerking en aanpassing van een in de U.S.A. ontwikkelde "minicursus" ten dienste van de pre- en in-service training van leerkrachten	F.K. Kieviet P.van der Plas
0237	Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Bewerking en aanpassing van een in de U.S.A. ontwikkelde "minicursus" ten dienste van de pre- en in-service training van leerkrachten	S.A.M. Veenman
0239	Technische Hogeschool Eindhoven	Leren technische problemen op te lossen	J.D.Janssen W.A.T. Meuwese

5.1.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
januari 1973-juni 1975	291275	XVI	
september 1972-juli 1975	270974	XII	In verband met de verspreiding van de resultaten van dit project en project 0237, werd de tijdsduur van deze projecten verlengd.
oktober 1972-juli 1975	070874	XII	Voor het maken van een cognitieve versie van deze minicursus is in 1974 een extra subsidie verleend
november 1972-december 1974		XIV	Voor dit project werd in 1975 geen subsidie verbruikt

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0241	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch en Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen	Studie ter voorbereiding van een onderzoek van de Taalsituatie in Kerkrade e.o., speciaal ten behoeve van het onderwijs op de basisscholen	P.J.J.Stijnen A.L.M.Vallen A. Hagen
0243	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Onderzoek naar het funktioneren van handleidingen bij leerboeken	N.A.J. Lagerweij
0245	Instituut voor Orthopedagogiek aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen	Psycholinguistische test voor leergestoorde kinderen	J.J. Dumont W. van Bon
0249A	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek naar de belangstelling voor en de behoefte aan vreemde-talen-onderwijs in het voortgezet onderwijs	J.F.M. Claessen A.J. Mens
0249B	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek naar de determinanten van de keuze van Moderne Vreemde Talen in het eindexamenpakket door A.V.O. leerlingen	J.F.M. Claessen Mej.J.A.H. Derks A.J. Mens
0249C	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek naar de belangstelling voor en de behoefte(n) aan moderne vreemde talen	J.F.M. Claessen
0252	Instituut voor Toegepaste Taalkunde aan de Rijksuniversiteit van Utrecht	Een onderzoek betreffende het testen van spreekvaardigheid in een vreemde taal i.c. Frans op het niveau eind V.W.O. en eind H.A.V.O.	L.J.A. Nienhuis
0254	Instituut voor Toegepaste Taalkunde aan de Rijksuniversiteit van Utrecht	Project schrijfvaardigheid	J.A. van Ek P.J.M. Groot G.L.J. Nas

5.1.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
april 1973- eind 1974		IV	
april 1973- november 1975		XI	
juli 1973- juli 1977		VI	
maart 1973- juni 1974	060175 080775	X	Voor dit project werd in 1975 geen subsidie verbruikt
augustus 1973- oktober 1974	110975	X	
april 1975- december 1976		X	
september 1973- eind 1975		VIII	
augustus 1973- mei 1974	011075	VIII	Voor dit project werd in 1975 geen subsidie verbruikt

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0255	Laboratorium voor Psychofysiologie en het Coronel Laboratorium aan de Universiteit van Amsterdam	Lichamelijke Oefening (Fase I:ontwikkeling van Meetinstrumenten)	H.C.G. Kemper
0256	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	Interacties tussen instructiestijlen en leerling karakteristieken met betrekking tot het lesrendement bij het H.A.V.O.	A.F.M. Verhoeven
0257	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Deskriptieve analyse van Leerboeken	L.M. van Meerem
0258	Vakgroep Onderwijskunde van de onderafdeling Wijsbegeerte en Maatschappijwetenschappen van de Technische Hogeschool Twente te Enschede	Een onderzoek naar het praktijkjaar in het H.T.O.	F.J.M. Mertens
0259	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Verrichten van een empirisch doelstellingenonderzoek voor het moedertaalonderwijs	D.J. Bos H. Wesdorp
0260	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	Terugspiegelingsprocedure (het geschikt maken van een bestaand observatie-instrument voor gebruik in de praktijk)	W.M.G. Houx

5.1.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
juli 1973- december 1975 Fase I januari 1976- december 1978 Fase II		VIII	Dit project wordt mede-gesubsidieerd door het Praeventiefonds
april 1973- april 1975	190875 211175	VIII	Delen van de eindverslag-geving zijn ontvangen
juli 1975- augustus 1978		V	Dit project is een vervolg op de Voorstudie: Beoordeling van Leerboeken
juni 1973- juli 1977		IX	
augustus 1973- december 1976		V	
september 1973 januari 1975	211175	XI	Voor dit project werd in 1975 geen subsidie verbruikt.

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0266	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam in samenwerking met het Katholiek Pedagogisch Centrum te 's-Hertogenbosch	Evaluatie-onderzoek van een innovatieproject. Gedifferentieerd onderwijs in de brugklassen van geïntegreerde scholengemeenschappen.	W. Jacobs
0270	Vakgroep Ontwikkelingspsychologie aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen	Onderzoek naar stimulering van de sociale ontwikkeling in het onderwijs ("Role Taking Test")	C.F.M.van Lieshout G.Leckie B.Smits-van Sonsbeek
0273	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen en de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Vakcentrales te Utrecht	De ontwikkeling van een meetinstrument voor het vaststellen van de mate waarin met name het L.B.O. voldoet aan de voorbereiding op het functioneren in de arbeidssituatie en arbeidsverhoudingen, zowel binnen als buiten het bedrijf en op het algemeen maatschappelijk leven, voor zover dat gerelateerd is aan de arbeidssituatie en de arbeidsverhoudingen	C.A.C.Klaassen A.J. Mens J.Varkevisser
0274	Nederlands Instituut voor Praeventieve Geneeskunde te Leiden	Vroegtijdige herkenning van en hulp aan kinderen (4-8 jaar) die op enigerlei wijze vastlopen in het onderwijs	Uitvoering in samenwerking met de Vakgroep ontwikkelingspsychologie, Pedologie en speciale Pedagogiek van de V.U. te A'dam en het schooladviescentrum te Den Bosch. J.J.F. Schroots (NIPG) J.H.A.Groenendaal (VU) R.M.v.Waarden-Ramondt (SAC)

5.1.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
november 1974-mei 1977		VII	Dit project is een vervolg op het project: vooronderzoek naar interne differentiatie in het brugjaar gebaseerd op de principes van de "Learning for Mastery Strategy"
juli 1973-juli 1975	270575 061175 231275	II	
april 1974-september 1976		IX	
september 1973-september 1976		IV	

93

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0275	Didactisch Instituut aan de Vrije Universiteit van Amsterdam; Instituut De Vooys voor Nederlandse Taal- en Letterkunde aan de Rijksuniversiteit van Utrecht; Psychologisch Laboratorium aan de Rijksuniversiteit van Utrecht	Receptieve Taalbeheersing	E.Bol J.Leistra
0281	Werkgroep Onderwijsresearch, Amsterdam	Evaluatie onderwijsresearch	M.van der Kamp Stichting Kohnstamminstituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam
0284	Vakgroep Toegepaste Taalkunde Technische Hogeschool Delft; Talenlaboratorium der Rijksuniversiteit van Leiden	Onderzoek met behulp van de computer van een aantal bij het voortgezet onderwijs gebruikte Franse cursussen	L.L. van Maris A.G.Sciarone
0289	Vakgroep Onderwijskunde van de Onderafdeling Wijsbegeerte en Maatschappijwetenschappen van de Technische Hogeschool Twente te Enschede	Onderzoek naar de mogelijkheid om differentiatie in de basisschool middels het rekenen in niveaugroepen te verbeteren met behulp van de "Learning for Mastery Strategy"	Uitvoering in samenwerking met het Pedagogisch Centrum te Enschede K.C.R.Hesselink
0290	Instituut voor Cognitieonderzoek aan de Universiteit van Amsterdam	Een onderzoek naar het NOT-programma wiskunde voor de tweede klas basisschool	G.A.Kohnstamm P.B.M.Levelt
0291	Stichting Kohnstamminstituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek naar mogelijke oorzaken van vroegtijdige studiebeëindiging in het schriftelijk onderwijs	K.P.A.M. von Raesfeld F.Jongeneel M.van der Kamp

5.1.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
september 1973-december 1974		V	
maart 1974-januari 1975	210375	XVI	Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van de Onderwijsresearch-dag 1974 Voor dit project werd in 1975 geen subsidie verbruikt
januari 1974-januari 1975	101275	X	Voor dit project werd in 1975 geen subsidie verbruikt
januari 1975-december 1976		V	
november 1973-april 1975	250675	V	
december 1973-januari 1981		XV	

95

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0293	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Inventarisatie en evaluatie van schoolondersoekmethoden voor het vak Nederlands op het H.A.V.O.	H.Wesdorp
0298	Vakgroep Onderwijskunde van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Onderzoek naar de doelstellingen van een aantal systematisch ontwikkelde leesprogramma's voor de basisschool	C.A.J. Aarnoutse
0300	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek naar de relatie tussen de academische opleiding in de pedagogiek en andragogiek en de beroepsuitoefening van pedagogen en andragogen (1e fase)	C.Krijnen
0301	Stichting Kohnstamminstituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek naar opvoedingsmotieven die ouders en verzorgers er toe bewegen of er van weerhouden hun kinderen, kindercentra en kleuterscholen te laten bezoeken	D.Grimme H.Bronkhorst
0302	Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen en het Katholiek Pedagogisch Centrum te 's-Hertogenbosch	Voortgezet Onderzoek Interactie-analyse	S.A.M.Veenman J.W.A. Melenhorst

5.1.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Onderwerp
januari 1974-januari 1975	160974 140275 010475	VIII	
september 1974-april 1976	071075	V	Een deel-eindrapport is ontvangen
april 1974-juli 1975		XIV	
februari 1974-januari 1982		II	
september 1974-maart 1977		V	

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0303	Nederlands Centrum voor Volksontwikkeling te Amersfoort	Het uitvoeren van onderzoek onder studenten aan avondscholen voor M.A.V.O., H.A.V.O. en V.W.O. (Avondscholen-project)	R.A.C.Hoksbergen Th.J.Jeuring
0304	Instituut voor Toegepaste Taalkunde te Groningen en Instituut voor Toegepaste Taalkunde te Nijmegen	Vocabulaire-afbakening Frans, Duits, Engels V.W.O., H.A.V.O., M.A.V.O.	J.P.Menting (Groningen) C.H.v.Os (Nijmegen)
0305	Nederlandse Vereniging voor Management (NIVE) te 's-Gravenhage	Inventariseren van management-problemen van scholengemeenschappen	J.J.M.Penders M.Prakke
0306	Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde van de Rijksuniversiteit te Leiden	Voorbereidende studie: "Stafopbouw geïntegreerde kleuter- en basisschool met doorbroken jaarklassensysteem"	Mevr.A.M. van Greevenbroek
0312	Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen en van de subfaculteit der Psychologie van de Rijksuniversiteit te Leiden	"Onderzoek naar het effect van taakgericht leerkrachtgedrag". Deelproject fase I: Eerste ontwikkeling van onderwijsstrategieën t.b.v. de ontwikkeling van waarden door de leerlingen en konstruktie van daarvoor relevante observatie- en toetsinstrumenten	P.L.v.d.Plas

5.1.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
mei 1974- mei 1978		XV	
juni 1974- maart 1975		VIII	
september 1974- september 1975	241275	X	
februari 1975- december 1975		IV	
mei 1974- november 1976	150575	XII	Eindrapport van de voorbereidende studie is ontvangen.

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0313	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek naar de onderwijskundige aspecten van het gebruik van objectieve studietoetsen	D.J.Bos H.Wesdorp
0317	Research Instituut voor Onderwijs in het Noorden te Groningen, op verzoek van en in samenwerking met de Stichting Lerarenopleiding Ubbo Emmius te Groningen en Leeuwarden	Een onderzoek naar een methode voor het bepalen van onderwijsdoelstellingen als uitgangspunt voor curriculum-ontwikkeling ten dienste van de experimentele lerarenopleidingen	A.Olgers J.Riesenkamp
0318	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	Scholen datafeedback en innovatie. Een literatuurstudie.	F.J.v.d.Krogt
0325	Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Ontwikkeling minicursus "Het organiseren van zelfstandig leren".	S.A.M. Veenman
0326	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Een inventariserend onderzoek naar aard, inhoud en gebruik van onderwijsleermethoden bij het aanleren van sportspelen in het bewegingsonderwijs c.q. de lichamelijke opvoeding op school	A.H.Broeke
0327	Psychologisch Laboratorium aan de Rijksuniversiteit te Utrecht	Constructie van een Diagnostische Toets voor het opereren met hoeveelheden bij de overgang van de kleuterschool naar de basisschool	Mevr.W.A. v.Loon-Vervoorn

5.1.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs- soort	Opmerkingen
oktober 1974- januari 1977		XVI	
april 1975- december 1978		XII	
december 1974- september 1975	051275	XVI	Een deel-eindrapport is ontvangen
oktober 1974- januari 1977		XII	
december 1974- april 1978		XVI	
juli 1975- januari 1976		IV	

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0330	Vakgroep Onderwijskunde van de onderafdeling Wijsbegeerte en Maatschappijwetenschappen van de Technische Hogeschool Twente te Enschede	Een onderzoek naar de doelstellingen van het Middelbaar Technisch Onderwijs en de betekenis van de praktijk-tijd bij de realisering van die doelstellingen	F.J.H. Mertens P.Smets
0333	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Voorbereiding van een onderzoek met betrekking tot onderwijs en geslachtsrolsocialisatie	P.L.M. Jungbluth
0335	Vakgroep Onderwijskunde van de Subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Een onderzoek naar de arbeidssatisfactie van leerkrachten in het basisonderwijs	Mej.J.J.R. M. Corten
0337	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Naar een strategie voor leerplanontwikkeling	Project-team
0340	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Doelstellingenonderzoek expressievakken	M.v.d. Kamp
0343	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden te Utrecht	Planning Curriculum-ontwikkeling Wereldoriëntatie	C.Boonman

5.1.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
oktober 1974- oktober 1976		IX	
september 1975- januari 1976		XI	
juni 1975- januari 1977		V	
januari 1975- januari 1977		VII	Dit onderzoek is een vervolg op project 089
april 1975- april 1977		VIII	
november 1975- november 1976		XI	Voortzetting P228

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0345	Hoogveld Instituut te Nijmegen	Voorbereiding voor de opzet van een onderzoek "Vorming W.S.W.-jongeren"	V.J.Welten
0346	Vakgroep Psychologie van Arbeid en Organisatie, Psychologisch Laboratorium, Katholieke Universiteit, Nijmegen	Onderzoek Consulenten Leerlingwezen	A.Scheerder A.H.Boon van Ostade
0353	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Gemeentelijk Onderwijsbeleid	C.B.Raaijmakers
0360	Vakgroep Ontwikkelingspsychologie, Psychologisch Laboratorium van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Stimuleren van de sociale ontwikkeling in het onderwijs	C.F.M. van Lieshout
0361	Intersubfacultaire vakgroep Onderwijskunde van de Rijksuniversiteit te Leiden	Voortgangsevaluatie van leerlingen en aansluitende methodische variatie in individualiserend onderwijs in het bijzonder de vormgeving met behulp van media	C.J. de Brabander
0365	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Evaluatie van ontwikkeling en uitvoering van de experimentele cursussenopleiding remedial teacher	H.Bronkhorst
0368	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden te Utrecht	Curriculum:voorbereiding en onderzoek	K.Meijer

5.1.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs- soort	Opmerkingen
augustus 1975- maart 1976		XIII	
april 1975- oktober 1978		XIII	
juli 1975- december 1978		XVI	
juli 1975- juli 1979		XVI	Dit onderzoek is een vervolg op project 089
juli 1975- augustus 1977		XVI	
december 1975- januari 1978		XII	
juni 1975- juni 1977		XVI	Voortzetting P285

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0369	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Joodse traditie als model voor permanente educatie	L.B.H. Abram
0371	Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch	De ontwikkeling van Instrumenten voor de meting van de interakties tussen instructiestijlen en leerlingkenmerken	A.F.M. Verhoeven
0372	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Arbeidsoriëntatie. Een bijdrage tot inhoudsbepaling van een leergebied in het onderwijs van 12-16 jaar	P.G.Kleinbergen E.Venema
0375	Research Instituut voor het Onderwijs in het noorden te Groningen	Onderzoek naar de beschrijving de beginsituatie van de experimenten Middenschool	B. Creemers
B002	Instituut FOSS te Oestgeest, namens de Werkgroep Institutionalisering van het S.V.O.-Institutenoverleg	Institutionalisering van onderzoek van onderwijs in relatie tot de Universiteiten en Hogescholen	G. Dijkhuis

5.1.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
augustus 1975-februari 1977		XV	Dit project wordt voor 50% mede-gesubsidieerd door Z.W.O.
september 1975-januari 1977		VIII	
september 1975-februari 1978		X	
september 1975-januari 1977		X	
september 1975-maart 1976		XVI	

5.2. Programmerings-projecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
P228	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Een studie over wereldoriëntatie	H.Jansen
P262	Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen	Opleidingsproblematiek	T.M.A.M. Hendriks
P263	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Structuur en intern-organisatorische vormgeving van het onderwijs voor 3 à 4 tot 16-jarigen	K.B.Koster
P285	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Curriculumontwikkeling en curriculumonderzoek	B.Creemers
P297	Intersubfacultaire vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen en van de subfaculteit der Psychologie van de Rijksuniversiteit te Leiden	Media en onderwijsontwikkeling:media in functie van de flexibilisering van het onderwijs aan 4-16 jarigen	D.de Jong
P299	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Doelen en Functies van het Onderwijs	S.Sandbergen

5.2.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
januari 1973 november 1975	170175 070475 090575 240775	XI	Delen van de eindverslaggeving zijn ontvangen
juli 1972 maart 1976		XII	
april 1973 september 1976	190875	XI	
november 1973 juni 1975	060974 220475	XI	
januari 1974 juli 1975		XI	
januari 1974 juni 1975		XVI	

5.3. Experimentele verspreiding en experimenten

5.3.1 OF-projecten x)

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
OF89	Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Het ontwikkelen van een model en organisatievorm voor curriculumonderzoek en -ontwikkeling, aan de hand van een exemplarisch curriculum voor sociale wereldoriëntatie, t.b.v. de didactische aansluiting tussen basis- en voortgezet onderwijs (LEDO-project)	Project-team
OF 128B	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Voorbereiding verspreiding van het KIOSK-werkplan	Project-team

x) In de overbruggingsfase (OF) wordt nagegaan of, en zo ja, op welke wijze de resultaten van het voorafgaande project naar de onderwijspraktijk kunnen worden overgedragen. Dit kan eventueel uitmonden in een IN-project.

5.3.

5.3.1

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
januari 1974 januari 1975		VII	Overleg van een mogelijke overdracht van de resultaten van het onderzoek naar de onderwijspraktijk is gaande
oktober 1973 juli 1975	060874	IV	- Verspreiding van het ontwikkelde product volgens de zgn. "gesloten markt strategie" is gaande - Aanvullende subsidie is verleend om in overleg met het C.I.O. na te gaan - op welke wijze het materiaal binnen de gegeven mogelijkheden het beste kan worden aangepast; - of met beperkte middelen het materiaal kan worden aangepast, zodanig dat het produkt aan een uitgever kan worden aangeboden
	181275		Brochure: "Werken met kinderen". Vernieuwing van het kleuteronderwijs bij voorbaat een mislukking?

5.3.2 Experimentele innovatie-projecten en experimenten x)

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
IN83 xx)	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht; De Vereniging Samenwerkende Landelijke Pedagogische Centra; Werkverband Plaatselijke Regionale Onderwijsadviesdiensten	Programma gedifferentieerd onderwijs voor kinderen van 4-8 jaar (het zgn. GEON-project)	Projectteam onder leiding van M.Abeln en A.K. de Vries
IN101	Psychologisch Laboratorium aan de Rijksuniversiteit van Utrecht	Experimentele Innovatie van het project Engels in het basisonderwijs	Projectteam onder leiding van Mevr. B.M. Steinhauser-Vekemans
0119	Gemeente Rotterdam	Onderwijs en Sociaal Milieu	J.H.N. Grandia E.L.A.M. Pelosi
0189	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam; Stichting Advies- en Begeleidings - Centrum voor het openbaar, protestants-christelijk, rooms-katholiek en bijzonder neutraal onderwijs in Amsterdam (A.B.C.i.o.)	Innovatieproject Amsterdam	Projectteam onder leiding van C. van Calcar

x) Deze projecten zijn ondergebracht bij de Commissie Onderwijskundige Experimenten (COE)

xx) IN = (experimenteel) innovatieproject

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
december 1973 augustus 1979		IV	Gedurende de periode januari 1972 - augustus 1973 is er sprake geweest van een overbruggingsfase
augustus 1972 eind 1977		V	Gedurende de periode januari 1972 - augustus 1973 is er sprake geweest van een overbruggingsfase
1975-1978		V	
mei 1971 januari 1979		V	

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0213	Commissie Modernisering Leerplan Natuurkunde, Naarden	Project Leerplanontwikkeling Natuurkunde (PLON-project)	Projectteam

5.3.2.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
augustus 1972 januari 1977		VIII	

5.4. Participatie-onderwijs-projecten

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
P0310	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Onderzoek naar gegevens over werkende jongeren voor zover deze relevant zijn voor onderwijsvoorzieningen t.b.v. werkende jongeren	P.Tesser J.Geurts
P0321/ I t/m V	Onderzoeksgroep Participatie Onderwijs	Werkplan Onderzoeksgroep Participatie Onderwijs	L.J. van den Bosch (coördinator); Instituut voor Toegepaste Sociologie, Nijmegen; Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch, Nijmegen; Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden, Groningen Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch v.d. Universiteit van Amsterdam
P0334	Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen	Ontwikkeling van een evaluatiestrategie voor het experimenteerveld participatie-onderwijs	Mw.van der Linden-Mulder

5.4.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
mei 1974 januari 1977		XIII	
juli 1974 juli 1976		XIII	Voor de voorbereiding en coördinatie van projecten in het kader van het werkplan onderzoeksgroep participatie-onderwijs wordt jaarlijks subsidie aangevraagd
februari 1975 april 1976		XIII	

117

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
P0344	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Een onderzoek naar mogelijke functiebeschrijvingen van een counsellor in een streekcentrum voor participatie-onderwijs	F.Jongeneel
P0347	Nijmeegs instituut voor Onderwijsresearch	Werk- en organisatievormen bij Persoonlijke en Maatschappelijke Vorming in groepsverband in het Participatie-onderwijs	A.J.G. Woolthuis
P0348	Research instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Methodenontwikkeling ten dienste van de intake- en introduktie-periode	E.van der Meulen
P0355	Research instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen	Programmeringsmodellen en programma's bij persoonlijke en maatschappelijke vorming in het participatie-onderwijs	P.A.Franken
P0376	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Onderzoek ten behoeve van de keuze en het gebruik van media in het participatie-onderwijs, in het kader van het Werkplan van de Onderzoeksgroep Participatie-Onderwijs	F.Jongeneel

5.4.

Geplande tijdsduur	Eindrapport (datum)	Onderwijs-soort	Opmerkingen
februari 1975-augustus 1976		XIII	
maart 1975-augustus 1976		XIII	
april 1975-juli 1977		XIII	
juni 1975-september 1976		XIII	
december 1975-maart 1977		XIII	

5.5 Congressen, conferenties en studiereizen

Nr.	Aanvrager	Onderwerp	Uitvoering
0279	C.F.van Parreren en J.A.M. Carpay (Psychologisch Laboratorium aan de Universiteit van Utrecht)	Studiereis naar de Sovjet-Unie	C.F. van Parreren J.A.M. Carpay
0281	Werkgroep onderwijsresearch te Amsterdam	Onderwijsresearchdag 1974	Organisatiecommissie, gevormd door aanvrager
0331	Stichting tot bevordering van het sociaal onderzoek te Utrecht	"Post-doctorale cursus. Projectleiding gamma-research"	Instituut FOSS
0336	Werkgroep Onderwijsresearch te Amsterdam	Onderwijsresearchdagen 1975	Organisatiecomité, gevormd door de aanvrager
0349	W.J.M. Knibbeler (Instituut voor Toegepaste Taalkunde, Katholieke Universiteit, Nijmegen)	Deelname aan het vierde congres van de association Internationale Linguistique Appliqué	W.J.M. Knibbeler
0351	A.K. de Vries (Instituut voor Pedagogische en Andragogische Wetenschappen te Utrecht)	Deelname aan het Colloquium over school Psychologie	A.K. de Vries
0359	H.H. ten Voorde (Faculteit der Wiskunde en Natuurwetenschappen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen)	Deelname aan twee symposia te weten: "Educational Technology in the teaching of Chemistry" en "Chemical Education in the Europe New Approaches"	H.H. ten Voorde

120

5.5

Organiserende instantie(s)	Tijdsduur	Eindrapport (datum)	Plaats	Onderwijssoort
zie aanvrager	5 oktober 1973 20 oktober 1973	250375	Moskou Leningrad	XVI
zie aanvrager	29 maart 1974	210375	Amsterdam	XVI
zie aanvrager	september 1974 januari 1977		Utrecht	XVI
zie aanvrager		080875	Enschede	XVI
Association International de Linguistique Appliqué	25 augustus 1975 30 augustus 1975	090975	Stuttgart	XVI
International school Psychologic Committee	23 juni 1975 27 juni 1975		München	XVI
Federation of European Chemical Societies	6 september 1975 8 september 1975	151275	Madrid	XVI

5.6. Dissertaties en publikaties

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
083	Stichting Onderzoek Leermoeilijkheden, Utrecht	Uitgave van de herziene versie van het programma "Voorbereidend Rekenen", voortkomend uit het project: Het ontwerpen en beproeven van een compensatieprogramma in de kleuterschoolfase t.b.v. kinderen uit de sociaal-economisch gezien meest kwetsbare bevolkingslaag.
0173	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam; Algemeen Pedagogisch Studiecentrum, Amsterdam	Uitgave van het rapport "Interne differentiatie"
0261A	Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit van Amsterdam	Uitgave van een samenvatting van de resultaten van het project "Studie ter inventarisatie en analyse van problemen verbonden aan een verlaging van de toelatingsleeftijd voor het kleuteronderwijs" (S.V.O.-project 0261)
0288	S.A.M. Veenman, Nijmegen	Publikatie "Training gebaseerd op interaktie-analyse, voortkomende uit een onderzoek naar het effekt van een training van onderwijzers op de fleksibiliteit van hun verbaal lesgedrag en het klimaat van hun klas (S.V.O.-project 0177)
0341	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Een (instituuts)strategie voor het bepalen van onderwijsdoelstellingen; verslag van een empirisch onderzoek
0356	Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit van Amsterdam	Verwerking van het rapport van project 0232 tot een boek, tevens proefschrift

122

5.6.

Auteur(s)	Publikatie	Onderwijs-soort
L. Brades K.B. Koster Mevr. J.G.C. Rademaker-van den Broek J.M.F. Teunissen		IV
P. de Koning	Interne differentiatie	VII
J. Ahlers onder supervisie van een redactie-commissie	Peuters en kleuters "van kindercentrum tot kleuterschool"	II
S.A.M. Veenman	Training op basis van interaktie-analyse	XII
H.P. Stroomberg		XVI
H.F. de Wit		XVI

5.6 - 2 - Dissertaties en publikaties

Nr.	Aanvrager	Onderwerp
0357	Instituut voor Toegepaste Taalkunde, Katholieke Universiteit Nijmegen	Publikatie van de rapportage van project 0225: "Evaluatieonderzoek van een multimediale curus Frans"
ID002	Stichting Werkgroep Onderwijsresearch	Uitgave "Tijdschrift voor Onderwijsresearch"

5.6.

Auteur(s)	Publikatie	Onderwijs-soort
W.J.M. Knibbeler	Kwantitatieve analyse van een cursus Frans	XV
	Tijdschrift voor Onderwijs-research	XVI

6

PROJECTEN ANALYSE

De in dit hoofdstuk opgenomen analyse is gelijk aan die in het jaarverslag 1974, met een aanvulling van de gegevens over 1975.

Tabel I Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en jaar waarin bestuursbeslissing tot toekenning van subsidie is genomen.

Tabel II Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijskundige aspecten en jaar waarin bestuursbeslissing tot toekenning van subsidie is genomen.

Tabel III Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar vormingsgebieden en jaar waarin bestuursbeslissing tot toekenning van subsidie is genomen.

Tabel IV Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar toepasbaarheid in het onderwijs en jaar waarin bestuursbeslissing tot toekenning van subsidie is genomen.

Tabel V Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en onderwijskundige aspecten.

Tabel VI Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en vormingsgebieden.

Tabel VII Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en toepasbaarheid in het onderwijs.

Tabel VIII Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijskundige aspecten en vormingsgebieden

Tabel IX Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijskundige aspecten en toepasbaarheid in het onderwijs.

Tabel X Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar vormingsgebieden en toepasbaarheid in het onderwijs.

TABEL I

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en jaar waar
tot toekenning van subsidie is genomen

Onderwijssoorten	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1
Peuteronderwijs						1			
Integratie peuter/K.O.								2	
Kleuteronderwijs				1				1	
Integratie K.B.O.		1	2	4		4	2	3	
Basisonderwijs	6	2	2	6	3	4	2	8	
Buitengewoon onderwijs	2			[illegible]	2		1	1	
Integratie B.O./V.O. incl.brugjaar			2	2	2	2	1	1	
MAVO/HAVO/VWO	6	3	3	2	1	4	4	5	
L.B.O./M.B.O/H.B.O. excl.docentenopleidingen	4	1	2			2	2	1	
A.V.O./incl.middenschool		1		1		1	2	1	
Onderwijs t.b.v.3-à 4 tot 16-jarigen		2	1	1		3	4	7	
Docentenopl./incl.voortgezette scholing			2	1		1	4	1	
Part time onderwijs m.i.v. participatie-onderwijs									

ojecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en jaar waarin bestuursbeslissing
ubsidie is genomen

	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	Totaal
						1					1
O.								2	2		4
				1				1			2
		1	2	4		4	2	3	1	1	18
	6	2	2	6	3	4	2	8	3	2	38
js	2			1	2		1	1	1		8
			2	2	2	2	1	1			10
	6	3	3	2	1	4	4	5	1	2	31
ngen	4	1	2			2	2	1	2		14
hool		1		1		1	2	1	1	2	9
l tot		2	1	1		3	4	7	1	2	21
ortge-			2	1		1	4	1	4		13
.i.v. js									1	8	9

TABEL I (vervolg)

Onderwijssoorten	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	197
Wetenschappelijk onderwijs	2	2	1	4	1	2	2	4
Onderwijs buiten schoolverband			1				1	1
Diverse schooltypen, d.w.z. meer dan één, dan wel niet van toepassing	4	4	6	4	3	6	4	5
TOTAAL	24	16	22	27	12	30	29	41

129

lg)

en	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	Totaal
jk onder-	2	2	1	4	1	2	2	4	2		20
en school-			1				1	1	2	2	7
typen, n één, an	4	4	6	4	3	6	4	5	10	11	57
	24	16	22	27	12	30	29	41	31	30	262

TABEL II

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijskundige aspecten
beslissing tot toekenning van subsidie is genomen

Onderwijskundige aspecten	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
Curriculum,integraal	2	1	5	5	2	2	7
Curriculum,algemeen	1	1		3	1	6	1
Doelstellingen	3		1	1	1	3	2
Leerlingengedrag/excl.eindgedrag		2		2		1	1
Didactische werkvormen							
-instructiegedrag			1	2	1	5	1
-media	3	2	6	1	3	1	2
-leerboeken							
Interne schoolorganisatie, incl. differentiatie				1	1		2
Evaluatie - toetsing	6	7	1	3	1	2	3
- algemeen	2		1	1		1	3
Externe schoolorganisatie	2		1	1	1	1	
Innovatie, incl. begeleiding en scholing			1	1		2	1
Onderwijs en sociaal milieu	1	1	2	2	1		
Vergelijkende onderwijskunde			1	1	1		1
Psychologie,leer-, en sociale psychologie		1				1	1
Overige	4	1	2	2		5	4
TOTAAL	24	16	22	26	13	30	29

projecten, gerangschikt naar onderwijskundige aspecten en jaar waarin bestuurs-
ekenning van subsidie is genomen

aspecten	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	Totaal
aal	2	1	5	5	2	2	7	2	2	2	30
en	1	1		3	1	6	1	4	2	2	21
	3		1	1	1	3	2	2	7	2	22
excl.eindge-		2		2		1	1	1	1		8
ormen edrag			1	2	1	5	1	3	4	1	18
	3	2	6	1	3	1	2	1		1	20
								2			2
anisatie, tie				1	1		2	1	1		6
tsing	6	7	1	3	1	2	3	4	1	1	29
emeen	2		1	1		1	3	3	2	1	14
anisatie	2		1	1	1	1		2	3	1	12
begeleiding			1	1		2	1	1	1	2	9
aal milieu	1	1	2	2	1			1		1	9
erwijskunde			1	1	1		1				4
, en sociale		1				1	1	2		1	6
	4	1	2	2		5	4	12	7	15	52
	24	16	22	26	13	30	29	41	31	30	262

TABEL III

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar vormingsgebieden en
bestuursbeslissing tot toekenning van subsidie is genomen

Vormingsgebieden	1966	1967	1968	1969	1970	1971	197
Instrumentele							
- Rekenen/Wiskunde	4	1	2	2	1	3	2
- Moedertaal, incl. leesonderwijs				4	2	5	1
- Vreemde talen	3	2	1			2	4
- Algemeen	2	1		1	1		
Wereldoriëntatie, incl. zaakvakken			2	2	1		2
Expressieve							
- Musisch en/of Creatief						1	
- Lichamelijke oefening						1	
Beroepsvoorbereidende	3		3	3	1	3	7
Algemene	2	2	3	4	2	3	3
Niet van toepassing	10	10	11	10	5	12	10
Totalen	24	16	22	26	13	30	29

gekende projecten, gerangschikt naar vormingsgebieden en jaar waarin
slissing tot toekenning van subsidie is genomen

bieden	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	TOTAAL
ele											
n/Wiskunde	4	1	2	2	1	3	2	1	2	1	19
taal, incl. derwijs				4	2	5	1	8	4		24
e talen	3	2	1			2	4	4	1	2	19
en	2	1		1	1			2			7
ntatie, vakken			2	2	1		2			2	9
e											
h en/of Creatief						1				1	2
elijke oefening						1		1	1		3
rbereidende	3		3	3	1	3	7	2	7	1	30
	2	2	3	4	2	3	3	5	2	2	28
oepassing	10	10	11	10	5	12	10	18	14	21	121
	24	16	22	26	13	30	29	41	31	30	262

TABEL IV

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar toepasbaarheid in het onde
en jaar waarin bestuursbeslissing tot toekenning van subsidie is genomen

Direct/niet direct toepasbaar	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	197[illegible]
Direct	8	8	6	10	5	6	9	8
Niet direct	16	8	16	16	8	24	20	33
Totalen	24	16	22	26	13	30	29	41

135

projecten, gerangschikt naar toepasbaarheid in het onderwijs
stuursbeslissing tot toekenning van subsidie is genomen

t	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	TOTAAL
	8	8	6	10	5	6	9	8	6	3	69
	16	8	16	16	8	24	20	33	25	27	193
	24	16	22	26	13	30	29	41	31	30	262

TABEL V
Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en onde

Onderwijssoorten	Onderwijskundige aspecten												
					Didactische werkvormen				Evaluatie				
	Curriculum integraal	Curriculum algemeen	Doelstellingen	Leerlingengedrag; excl. eindgedrag	Instruktie gedrag	Media	Leerboeken	Interne school-org. incl. diff.	Toetsing	Algemeen	Externe school-organisatie	Innovatie, incl. begeleiding en Scholing	Onderwijs
Peuteronderwijs						1							
Integratie peuter / K.O.											2		
Kleuteronderwijs		1											
Integratie K.B.O.	3	2		2	1				2		3	1	
Basisonderwijs	4	2	4	3	4	1	1	3	7	2	1	1	
Buitengewoon onderwijs		2				1			2		2		

projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en onderwijskundige aspecten

	Onderwijskundige aspecten																Totalen
					Didacti-sche werk-vormen				Evalu-atie								
	Curriculum integraal	Curriculum algemeen	Doelstellingen	Leerlingengedrag, excl. eindgedrag	Instruktie gedrag	Media	Leerboeken	Interne school-org. incl. diff.	Toetsing	Algemeen	Externe school-organisatie	Innovatie, incl. begeleiding en Scholing	Onderwijs en sociaal milieu	Vergelijkende onderwijskunde	Psychologie, leer- en sociale psych.	Overige	Totalen
						1											1
/											2				1	1	4
		1											1				2
	3	2		2	1				2		3	1	2	1		1	18
	4	2	4	3	4	1	1	3	7	2	1	1	3			2	38
		2				1			2		2				1		8

137-A

TABEL V (Vervolg 1)
Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten e

Onderwijssoorten	Onderwijskundige asp											
					Didactische werkvormen				Evaluatie			
	Curriculum integraal	Curriculum algemeen	Doelstellingen	Leerlingengedrag, excl. eindgedrag	Instructiegedrag	Media	Leerboeken	Interne schoolorg. incl. diff.	Toetsing	Algemeen	Externe schoolorganisatie	Innovatie, incl.
Integratie B.O./V.O. incl. brugjaar	3				1			1	1	2	1	
MAVO/HAVO/VWO	5		3		5	2		1	10	4		
L.B.O./M.B.O./H.B.O. excl. docentenopleidingen	1		7	1	1	1			1	1		
A.V.O./incl. middenschool	1		1						1	1	2	
Onderwijs t.b.v. 3- à 4 tot 16- jarigen	2	4		1	1	1	1	1	4			
Docentenopl./incl. voortgezette scholing	4		1		2	3				1		

rvolg 1)

ekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en onderwijskundige aspecten

orten	Onderwijskundige aspecten																
					Didactische werkvormen				Evaluatie								
	Curriculum integraal	Curriculum algemeen	Doelstellingen	Leerlingengedrag, excl. eindgedrag	Instructiegedrag	Media	Leerboeken	Interne school-org. incl. diff.	Toetsing	Algemeen	Externe school-organisatie	Innovatie, incl. begeleiding en Scholing	Onderwijs en sociaal milieu	Vergelijkende onderwijskunde	Psychologie, Leer-en sociale psych.	Overige	Totalen
B.O./V.O. nar	3				1			1	1	2	1					1	10
WO	5		3		5	2		1	10	4						1	31
O./H.B.O. tenop-	1		7	1	1	1			1	1						1	14
. midden-	1		1						1	1	2	1	2				9
.b.v. 3- jarigen	2	4		1	1	1	1	1	4			2				4	21
./incl. e scholing	4		1		2	3				1						2	13

139

TABEL V (Vervolg 2)
Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en o

Onderwijssoorten	Onderwijskundige aspect											
					Didactische werkvormen				Evaluatie			
	Curriculum integraal	Curriculum algemeen	Doelstellingen	Leerlingengedrag, excl. eindgedrag	Instructiegedrag	Media	Leerboeken	Interne schoolorg. incl. diff.	Toetsing	Algemeen	Externe school organisatie	Innovatie, incl. begeleiding en scholing
Part time onderwijs m.i.v. participatie-onderwijs			1								1	
Wetenschappelijk onderwijs	5		3	1	1	2						
Onderwijs buiten schoolverband					1					2		
Diverse schooltypen d.w.z. meer dan één dan wel niet van toepassing	2	10	2		1	8			1	1		4
Totalen	30	21	22	8	18	20	2	6	29	14	12	9

lg 2)

nde projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en onderwijskundige aspecten

en	Onderwijskundige aspecten																
	Curriculum integraal	Curriculum algemeen	Doelstellingen	Leerlingengedrag, excl. eindgedrag	Didactische werkvormen: Instructiegedrag	Didactische werkvormen: Media	Didactische werkvormen: Leerboeken	Interne school-org. incl. diff.	Evaluatie: Toetsing	Evaluatie: Algemeen	Externe school organisatie	Innovatie, incl. begeleiding en Scholing	Onderwijs en sociaal milieu	Vergelijkende onderwijskunde	Psychologie, Leer- en sociale psych.	Overige	Totalen
rwijs patie-			1								1					7	9
jk on-	5		3	1	1	2								1		7	20
n					1					2						4	7
typen n één an toe-	2	10	2		1	8			1	1		4	1	2	4	21	57
	30	21	22	8	18	20	2	6	29	14	12	9	9	4	6	52	262

	Rekene	Moeder leeson	Vreemd	Algeme	Wereld incl.z	Musisc tief	Lich.O	Beroep reiden	Algeme	Niet v	TOTALE
Peuteronderwijs										1	1
Integratie peuter/ K.O.										4	4
Kleuteronderwijs		2									2
Integratie K.B.O.	2	4		3					2	7	18
Basisonderwijs	6	10	2	3					6	11	38
Buitengewoon onderwijs		2								6	8
Integratie B.O./V.O. incl.brugjaar	2				2		1		4	1	10
MAVO/HAVO/VWO	5	1	9	1	3	1	1		4	6	31
L.B.O./M.B.O./ H.B.O. excl.docentenopleidingen	1		2					8		3	14
A.V.O./incl.middenschool	1		2					1		5	9
Onderwijs t.b.v. 3- à 4- tot 16-jarigen	3				3	1			1	13	21
Docentenopl./incl. voortgezette scholing								13			13
Part time onderwijs, m.i.v. participatie onderwijs									1	8	9
Wetenschappelijk onderwijs	2							6	1	11	20
Onderwijs buiten schoolverband			2	2						4	8

TABEL VI
Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en vormingsgebieden

Onderwijssoorten	Vormingsgebieden: Instrumentele: Rekenen/wiskunde	Instrumentele: Moedertaal, incl. leesonderwijs	Instrumentele: Vreemde talen	Instrumentele: Algemeen	Instrumentele: Wereldoriëntatie, incl. zaakvakken	Musisch en/of Creatief	Expressieve: Lich. Oefening	Expressieve: Beroepsvoorbereidende	Expressieve: Algemeen	Niet van toepassing	TOTALEN
Peuteronderwijs										1	1
Integratie peuter/K.O.										4	4
Kleuteronderwijs		2									2
Integratie K.B.O.	2	4		3					2	7	18
Basisonderwijs	6	10	2	3					6	11	38
Buitengewoon onderwijs		2								6	8
Integratie B.O./V.O. incl. brugjaar	2				2		1		4	1	10
MAVO/HAVO/VWO	5	1	9	1	3	1	1		4	6	31
L.B.O./M.B.O./H.B.O. excl. docentenopleidingen	1		2					8		3	14
A.V.O./incl. middenschool	1		2					1		5	9
Onderwijs t.b.v. 3- à 4- tot 16-jarigen	3				3	1			1	13	21
Docentenopl./incl. [illegible]											

TABEL VI (Vervolg)

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en vormingsgebieden

Diverse schooltypen, d.w.z. meer dan één, dan wel niet van toepassing		2	2		1		1	2	7	41	56
Totalen	22	21	19	9	9	2	3	30	26	121	262

TABEL VII

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijssoorten en toepasbaarheid in het onderwijs

Onderwijssoorten	Toepasbaarheid		Totalen
	Direct	Niet direct	
Peuteronderwijs		1	1
Integratie peuter/K.O.	1	3	4
Kleuteronderwijs		2	2
Integratie K.O./B.O.	6	12	18
Basisonderwijs	13	25	38
Buitengewoon onderwijs	4	4	8
Integratie B.O./V.O., incl. brugjaar	5	5	10
M.A.V.O., H.A.V.O. en V.W.O.	15	16	31
L.B.O., M.B.O. en H.B.O., excl. docentenopleidingen	3	11	14
V.O., algemeen incl. Middenschool	1	8	9
Onderwijs t.b.v. 3- à 4- tot 16-jarigen	7	14	21
Docentenopleiding, incl. voortgezette scholing	3	10	13
Part time onderwijs, m.i.v. participatie onderwijs		9	9
Wetenschappelijk onderwijs	7	13	20
Onderwijs buitenschoolverband		7	7
Diverse schooltypen, d.w.z. meer dan één, dan wel niet van toepassing	4	53	57
Totalen	69	193	262

TABEL VIII

Aantal toegekende projecten, grangschikt naar onderwijskundige aspecten en vormingsgebieden

Onderwijskundige aspecten	Vormingsgebieden										
	Instrumentele				Wereldoriëntatie, incl. saakvakken	Expressieve		Beroepsvoorbereidende	Algemene	Niet van toepassing	Totalen
	Rekenen/ Wiskunde	Moedertaal, incl. leesonderwijs	Vreemde talen	Algemeen		Musisch en/ of Creatief	Lichamelijke oefening				
Curriculum, integraal	5	1	2	1	7			10	3	1	30
Curriculum, algemeen	2	4			2				3	10	21
Doelstellingen	1	2	4			1	1	9	2	2	22
Leerlingengedrag, excl. eindgedrag		4								4	8
Didactische werkvormen											
- Instructiegedrag	2	2						2	1	11	18
- Media	1		2					3	4	10	20
- Leerboeken			1						1		2
Interne schoolorganisatie, incl. differentiatie	1	2							1	2	6
Evaluatie											
- Toetsing	5	2	6	4				1	4	7	29
- Algemeen	2	1	4					2	4	1	14
Externe schoolorganisatie		1							2	9	12
Innovatie, incl. begeleiding en scholing		2		1					1	5	9

TABEL VIII (vervolg)

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijskundige aspecten en vormingsgebieden

Onderwijs en sociaal milieu		1							1	7	9
Vergelijkende onderwijskunde										4	4
Psychologie, leer-, en sociale psychologie									1	5	6
Overige		2		1		1	2	3		43	52
Totalen	19	24	19	7	9	2	3	30	27	121	262

TABEL IX

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar onderwijskundige aspecten en toepasbaarheid in het onderwijs

Onderwijskundige aspecten	Toepasbaarheid		Totalen
	Direct	Niet direct	
Curriculum, integraal	24	6	30
Curriculum, algemeen	2	19	21
Doelstellingen		22	22
Leerlingengedrag, excl. eindgedrag	1	7	8
Didactische werkvormen			
- Instructiegedrag	4	14	18
- Media	1	19	20
- Leerboeken		2	2
Interne schoolorganisatie, incl. differentiatie		6	6
Evaluatie			
- Toetsing	27	2	29
- Algemeen		14	14
Externe schoolorganisatie		12	12
Innovatie, incl. begeleiding en scholing	4	5	9
Onderwijs en sociaal milieu	1	8	9
Vergelijkende onderwijskunde		4	4
Psychologie, leer-, en sociale psychologie	2	4	6
Overige	3	49	52
Totalen	69	193	262

TABEL X

Aantal toegekende projecten, gerangschikt naar vormingsgebieden en toepasbaarheid in het onderwijs

Vormingsgebieden	Toepasbaarheid		Totalen
	Direct	Niet direct	
Instrumentele			
- Rekenen/Wiskunde	11	8	19
- Moedertaal, incl. leesonderwijs	5	19	24
- Vreemde Talen	7	12	19
- Algemeen	6	1	7
Wereldoriëntatie, incl. zaakvakken	5	4	9
Expressieve			
- Musisch en/of Creatief		2	2
- Lichamelijke oefening		3	3
Beroepsvoorbereidende	9	21	30
Algemene	8	20	28
Niet van toepassing	18	103	121
Totalen	69	193	262

7

VERSLAGEN OVER LOPENDE PROJECTEN

In dit hoofdstuk zijn beknopte verslagen van acht door de Stichting gesubsidieerde projecten opgenomen. Zij zijn door de projectleiders samengesteld.
De verslagen betreffen projecten van verschillende onderzoekstypen, welke in 1975 in uitvoering waren, maar die pas na 1975 zouden worden voltooid.

Projectnummer	Titel
0195	Onderzoek naar het effect van beoordelingsfeedback m.b.t. gedragsverandering van leraren
0204	Het DAL-onderzoek: begeleidingsproject Differentiatie Aanvankelijk Leesonderwijs
0255	Onderzoek naar de groei en gezondheid bij tieners (Vervolg op project 0185)
0317	Voorbereiding van een onderzoek naar een methode voor het bepalen van onderwijsdoelstellingen als uitgangspunt voor kurrikulumontwikkeling ten dienste van de experimentele lerarenopleidingen
0325	Ontwikkeling van de minicursus: het organiseren van zelfstandig leren (Vervolg op de projecten 0236 en 0237)
0330	Onderzoek naar de doelstellingen van het middelbaar technisch onderwijs en de betekenis van de praktijktijd bij de realisering van die doelstelling
0353	Onderzoek Gemeentelijk Onderwijsbeleid
0371	Ontwikkeling van instrumenten voor de meting van de interakties tussen instruktiestijlen en leerlingkenmerken (Vervolg op de projecten 0111, 0208 en 0256)

Projekt : 0195 Onderzoek naar het effekt van beoordelingsfeedback m.b.t. gedragsverandering van leraren

Uitvoering : Stichting Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch

Projektleiding : W.M.G. Houx, L.J. van Wijk

Tijdsduur : augustus 1971 - augustus 1973
april 1975 - november 1976

1. Inleiding en doelbeschrijving

Augustus 1971 startte het projekt "Beschrijvingsfeedback" als het eerste van een aantal projekten, die ten doel hadden het vinden van procedures om het lesgedrag van leraren te veranderen.
Na het verzamelen van gegevens d.m.v. beschrijvingslijsten en bandopnames van lessen, bewerking van de beschrijvingsgegevens voor de feedback aan de leraren en kodering van bandopnamen, kwam het projekt stil te liggen met ingang van augustus 1973. Per 1 april 1975 werd het projekt weer opgevat met een geschatte looptijd tot november 1976.

2. Vraagstelling van het onderzoek

Van 120 leraren, lesgevend in de vakken Engels en Wiskunde aan een tweede klas havo of atheneum werden lessen op de band opgenomen. Tevens werd van hen en van hun leerlingen een beschrijving gevraagd van het lesgedrag van de leraren, d.m.v. het invullen van lijsten met 100 gedragsbeschrijvende uitspraken.
De informatie afkomstig van de lijsten met uitspraken werd aan de leraren teruggegeven.
De verwachting was dat het ontvangen van de in beeld gebrachte informatie over het eigen lesgedrag zal leiden tot veranderingen in het lesgedrag. Met name werd dit verwacht voor die gevallen waar er een diskrepantie bestond tussen de beschrijving van het lesgedraggegeven door de leerlingen en de beschrijvingen van het lesgedrag gegeven door de leraar zelf.

3. Opzet van het onderzoek

Er werd gewerkt met drie groepen leraren: twee experimentele groepen die ieder tweemaal een treatment ontvingen en een kontrolegroep die geen treatment ontving. Bij iedere groep werden een voormeting, een tussenmeting en een nameting van het lesgedrag verricht, door het opnemen van lessen op de band op ver-

schillende tijdstippen in het schooljaar, en het analyseren ervan door middel van observatieschema's.
De leraren uit de twee experimentele groepen kregen een treatment toegediend, de kontrolegroep ontving geen treatment.
Schematisch kan deze opzet als volgt worden weergegeven:

	Voormeting	Treatment	Tussen-meting	Treat-ment	Nameting
Exp. groep I					
Exp. groep 2					
Kontrolegroep					

4. De instrumenten *)

4.1. Beschrijvingslijsten

Om het verzamelen van de gegevens ten behoeve van het treatment werd gebruik gemaakt van lijsten met 100 gedragsbeschrijvende uitspraken, waarbij op een 7-puntsschaal moest worden aangegeven in hoeverre de uitspraak van toepassing werd geacht op de leraar.
Deze beschrijving van het beeld van de leraar werd gegeven door:
- de leerlingen (LLB)
- de leraren, als zelfbeschrijving (ZB)
- de leraren, als taxatie van de door de leerlingen ("klas") gegeven beschrijving (TLB)

4.2. Observatieschema's

De instrumenten voor de gedragsmetingen te gebruiken voor de toetsing van de vraagstelling waren observatieschema's met behulp waarvan een aantal voornamelijk didaktisch-strukturele aspekten van het instruktiegedrag geregistreerd kan worden. Tevens werd bij de ontwikkeling van een dezer schema's aandacht besteed aan het registreren van bepaalde klassesituaties als bijvoorbeeld werkstilte, rumoerigheid, lachen.

---

*) Zowel de beschrijvingslijsten als de observatieschema's zijn gemaakt op basis van de overeenkomstige instrumenten uit het project DOCKERSTIJLEN.

Een later op de leesbanden aangebracht geluidsignaal gaf de mogelijkheid bij het koderen ook iedere tijdseenheid van 15 sekonden te noteren.
De gegevens van de toetsing bestonden dientengevolge behalve uit frekwentiegegevens op de gedragsbeschrijvende kategorieën van de beide observatieschema's ook uit tijdsberekeningen met betrekking tot de verschillende kategorieën.

5. Het treatment

Het treatment bestond uit het verstrekken van individuele informatie over de beschrijvingsresultaten, hetzij schriftelijk en mondeling (SM), hetzij uitsluitend schriftelijk (S).
De leraren van de SM- en S-groep ontvingen informatiegegevens per brief. Ongeveer een week later was er voor de leraren van de SM-groep nog een persoonlijk gesprek gearrangeerd met een supervisor, die volledig op de hoogte was van de betreffende beschrijvingsgegevens.
Voor de samenstelling van het treatmentpakket werden er verschillende bewerkingen op de beschrijvingsgegevens toegepast. Na een selektie op de uitspraken naar betrouwbaarheid en diskriminerend vermogen werden er op drie verschillende soorten beschrijvingsgegevens LLB, ZB en TLB faktoranalyses toegepast en alle drie soorten gegevens. Hiertoe werd een kriteriumstruktuur opgesteld en procrusterrotatie toegepast die leidden tot een struktuur van 9 faktoren gebaseerd op de gegevens van 53 uitspraken.
In het treatmentpakket werden gegevens over LLB, ZB en TLB, individueel per leraar teruggegeven voor ieder van de 9 faktoren, dimensies van beschrijving genoemd. Bovendien werden berekende diskrepanties tussen leraar- en leerlingbeschrijvingen gegeven, eveneens voor ieder van de 9 dimensies.
De 9 dimensies waren:

- k o n t a k t
  Geen vertrouwenwekkend vs. vertrouwenwekkend
  1[illegible] uitspraken w.o.: behandelt iedereen gelijk, is altijd bereid om te helpen, heeft graag dat je vragen stelt.
- g a r e e l
  Geen greep op de klas vs. sterke greep op de klas
  11 uitspraken w.o.: eist volledige aandacht, geeft veel werk
- o p s t e l l i n g
  Leraar centraal stellend vs. leerling centraal stellend
  8 uitspraken w.o.: overlegt veel met de leerlingen, heeft veel belangstelling voor de leerlingen
- r i j k h e i d
  Geen veelheid van interessen vs. veelheid van interessen
  10 uitspraken w.o.: knoopt ook aan bij andere vakken, er zit afwisseling in zijn lessen
- d u i d e l i j k h e i d
  Onduidelijk vs. duidelijk
  5 uitspraken w.o.: legt duidelijk uit, geeft veel voorbeelden

- v i t a l i t e i t
  Geringe fysieke presentie vs. sterke fysieke presentie
  3 uitspraken: is moeilijk te verstaan, lijkt vaak moe, is gemakkelijk van de les af te houden
- s a n k t i e
  Geringe straffende houding vs. sterk straffende houding
  3 uitspraken: vertrouwt de leerlingen, geeft veel straf, dreigt veel met straf
- h u m o r
  Geen grapjes makend en toelatend vs. grapjes makend en toelatend
  3 uitspraken: maakt veel grapjes, houdt van pret, heeft gevoel voor humor
- j e u g d i g h e i d
  Niet modern vs. modern

6. Hypothesen en toetsing

De algemene hypothesen werden als volgt geformuleerd:

Hypothese 1: er zal meer verandering optreden in het lesgedrag van leraren die een treatment ontvangen dan in het lesgedrag van leraren die geen treatment ontvangen.

Hypothese 2: er zal meer verandering optreden in het lesgedrag van leraren die een schriftelijk treatment ontvangen gevolgd door een mondelinge bespreking daarvan, dan in het lesgedrag van leraren die alleen een schriftelijk treatment ontvangen.

De toetsingsgegevens werden verkregen uit kodering van de lesbanden volgens de beide observatieschema's (frekwentiegegevens) en tijdsberekeningen per kategorie op grond van het geregistreerde tijdssignaal.

Er zullen verschillende toetsingswegen gevolgd worden. Hierbij wordt in eerste instantie uitgegaan van het principe dat als verandering wordt aangemerkt iedere verandering in de frekwentie, of deze nu een verhoging of een verlaging van de eerder geregistreerde frekwentie inhoudt.
Er wordt dan geen verwachting uitgesproken over de richting waarin de verandering zal optreden. We spreken in dit geval van "richtingsvrije verandering".
De toetsingsgrootheid is x^2.
Met betrekking tot de tijdsgegevens zal analoog worden gehandeld.

Meer geavanceerde toetsingstechnieken kunnen nog op het materiaal worden toegepast (bv. variante analyse), in dat geval moet echter het standpunt van de "richtingsvrije verandering" worden verlaten.

7. Rapportage

Het rapport zal bestaan uit twee delen:
Deel 1 geeft een beschrijving van doel en opzet van het onderzoek, alsmede van de gekozen operationaliseringen en organisatorische uitvoering van het gehele projekt.
Vervolgens worden in dit deel de analyses weergegeven die werden uitgevoerd op het materiaal verzameld met de beschrijvingslijsten om de informatie daaruit als feedback aan de leraren terug te kunnen geven.
Deel 2 beschrijft de vorm en hoe die zijn van het treatment, verwerking van de lesobservatiegegevens en de toetsing.
Een samenvatting van de resultaten van een aan de leraren toegezonden vragenlijst ter evaluatie van dit onderzoek, sluit het rapport af.

Buiten de gebruikelijke verspreiding zullen de rapporten worden toegezonden aan de scholen die aan het onderzoek hebben deelgenomen.

Projekt	:	0204 Het DAL-onderzoek; begeleidingsprojekt Differentiatie Aanvankelijk Leesonderwijs
Uitvoering	:	Vakgroep Onderwijskunde, Instituut der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen, R.U. Utrecht, in samenwerking met het Schooladviescentrum der gemeente Utrecht
Projektleiding	:	P.N. Appelhof
Tijdsduur	:	september 1973 - januari 1977

1. Het begeleidingsprojekt differentiatie aanvankelijk lezen

Het Schooladviescentrum (SAC) in Utrecht startte in 1971 met een onderwijs- en begeleidingsexperiment dat ten doel had het aanvankelijk leesonderwijs in de eerste klas basisschool te verbeteren.
De verbetering van het aanvankelijk leesonderwijs werd primair noodzakelijk geacht om de leesprestaties van leerlingen te verbeteren, in het bijzonder van de potentieel zwakke lezers. Het leren lezen werd daarbij beschouwd als een subdoel van het algemenere doel leerlingen te leren kommuniceren d.m.v. gesproken en geschreven taal. Het aanvankelijk lezen richtte zich op het technisch en begrijpend leren lezen.
Als nevendoelen van de verbetering van het aanvankelijk leesonderwijs golden de bevordering van het zelfstandig, en in samenwerking met anderen, uitvoeren van opdrachten door leerlingen.
Men kan zeggen dat de verbeteringen van het aanvankelijk lezen werd gezien binnen de kontekst van algemene taalvorming en binnen

de kontekst van opvoedend-onderwijzend handelen.
Om tegemoet te komen aan de verschillende mogelijkheden en prestatienivo's van de leerlingen werd door het SAC de bestaande methode voor aanvankelijk lezen 'Zo, Veilig Leren Lezen' van F.B. Caesar (Caesarmethode) uitgebreid tot een onderwijsleerpakket waarmee leerkrachten in staat werden gesteld de differentiatie te realiseren volgens een beschreven model van interne differentiatie (zie interimverslag 1, S.V.O. 0204; Appelhof 1974).
Het onderwijsleerpakket was opgezet volgens het d.a. model (didaktische analyse). Het begeleidingsprogramma van het SAC richtte zich specifiek op het realiseren van differentiërend didaktisch handelen in de onderwijsleersituatie door leerkrachten (interimverslag 4, S.V.O. 0204; Noordenburg 1975).
In 1971 namen 25 leerkrachten deel aan het begeleidingsexperiment. Aangemoedigd door de positieve ervaringen van leerkrachten en begeleiders werd in de daaropvolgende jaren het begeleidingsexperiment uitgebreid van 25 tot 100 leerkrachten in Utrecht (zie interimverslag 3; Appelhof 1975).
Een 14-tal andere SBD's namen het onderwijsleerpakket en onderdelen van het begeleidingsprogramma over. In 1976 maakten ongeveer 400 leerkrachten van het differentiatie programma gebruik. De begeleiders van de verschillende SBD's wisselen hun ervaringen uit in de CIO-kontaktgroep Caesarbegeleiding.

2. De aanleiding tot een evaluatie-onderzoek

Het SAC is vanaf de aanvang van haar begeleidingsaktiviteiten (1968) van mening geweest dat bij onderwijsinnovatie op plaatselijk- en regionaal nivo ontwikkelings-, begeleidings- en onderzoekstaken zijn te onderscheiden.
Onderwijskundig verantwoorde innovatie achtte men niet mogelijk zonder ontwikkeling van onderwijsleerpakketten en evaluatie van de uitgevoerde begeleiding.
Het SAC koppelde dan ook aan de ontwikkelings- en begeleidingsaktiviteiten evaluatie-onderzoek, dat bekostigd werd uit eigen budget (Gemeente Utrecht).
Voor het begeleidingsprojekt differentiatie aanvankelijk lezen werd in 1972 een SVO-subsidie aangevraagd, omdat het SAC een uitgebreid evaluatie-onderzoek van betekenis achtte voor de onderwijsvernieuwing in Nerland.

3. Institutionele scheiding van Onderzoek - Ontwikkeling - Begeleiding (Innovatie)

Op grond van een brief van de toenmalige Minister van Onderwijs en Wetenschappen, werd geen subsidie verstrekt voor een evaluatieonderzoek dat niet door een erkend (para) universitair onderzoek-

instituut werd uitgevoerd.
Het SAC verzocht de Vakgroep Onderwijskunde van het I.P.A.W. het evaluatie-onderzoek uit te voeren.
In 1973 verleende de S.V.O. de subsidie en kon het onderzoek van start gaan onder de naam: "Een onderzoek naar de Differentiatie van het Aanvankelijk Lezen binnen het kader van de schoolbegeleiding (DAL-onderzoek)"
Het onderzoek werd uitgevoerd door nieuw aangestelde medewerkers. De projektleiding werd opgedragen aan een SAC-medewerker die voor de duur van het onderzoek bij de Rijksuniversiteit (S.O.L.) werd gedetacheerd. Het onderzoek werd gehuisvest in het Schooladviescentrum. Door deze plaatsing kon vanuit een externe onderzoeksinstantie toch een optimale relatie met het onderzoeksveld (SAC) worden gevormd. De duur van het onderzoek was inclusief de rapportage, gepland van 1973 tot 1976.

4. De betekenis van het onderzoek

In de periode 1965 - 1973 vond een sterke ontwikkeling plaats van het plaatselijke- en regionale schoolbegeleidingswerk. Vooral in de jaren 1970 - 1973 richtten de SBD's zich steeds meer op de verbetering van het onderwijssysteem. In de nota Schoolbegeleiding van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen (1975) wordt deze begeleiding met systeembegeleiding aangeduid.
Veel systeembegeleidingsprojekten waren gericht op de verbetering van de aansluiting kleuterschool en basisschool en differentiatie binnen het leestaal onderwijs in de lagere klassen.
Er vond nauwelijks evalutatie-onderzoek plaats naar het effekt van de systeembegeleiding.
Rond 1971 was men er wel van overtuigd geraakt, dat de effekten van kortdurende kompensatie- en aktiveringsprogramma's op leerprestaties zeer beperkt bleven. Men stelde mede op grond van deze resultaten dat differentiatie van het gehele onderwijs een betere bijdrage kan leveren aan de verbetering van de lees-taal prestaties van de potentieel zwakke leerlingen. De betekenis van het onderzoek is dan ook dat gegevens worden verkregen over de waarde van systeembegeleiding en differentiatie voor de onderwijs-innovatie en ervaring wordt opgedaan met de evaluatie van onderwijsinnovatie.

5. De aard van het onderzoek

Het DAL-onderzoek stelde zich ten doel het effekt van een systeembegeleidingsprogramma voor differentiatie van het aanvankelijk lezen op leerkrachten en leerlingen vast te stellen. Daartoe werd getracht veranderingen in het didaktisch handelen in de richting van differentiërend didaktisch handelen en verbeteringen in leesprestaties en samenwerkingsgedrag vast te stellen. Men kan het onderzoek kenschetsen als een evaluatie-onderzoek dat betrekking heeft op de innovatie van onderwijs middels systeembegeleiding,

waarin de invoering van een vernieuwd curriculum een belangrijke rol speelt. Wij noemen het dan ook een evaluatie-onderzoek naar het effekt van curriculum-innovatie.
Het onderzoek is van summatief karakter; d.w.z. het stelt zich ten doel het produkt van de begeleiding vast te stellen.

6. De opzet van het onderzoek

Om het gestelde onderzoeksdoel te bereiken, werd onderzoek verricht naar leerlingengedrag en handelen van leerkrachten tijdens een schooljaar, waarin deze niet werden begeleid (in 1974-1975) en het daaropvolgende schooljaar waarin dezelfde leerkrachten wel werden begeleid (Designs: Campbell en Stanley, 1966). De leerlingengroepen waren verschillend. Door deze onderzoeksopzet konden enkele onderzoeksdesigns worden toegepast die tot geldige onderzoekconclusies kunnen leiden (Interimverslag 1, S.V.O. 0204; Appelhof 1974; Interimverslag 8; Zwarts 1976).

7. De uitvoering van het onderzoek (1973, 1974, 1975)

Tijdens de uitvoering van het onderzoek deden zich verwachte en onverwachte moeilijkheden voor.
- In 1973 werd een zo groot mogelijke groep leerkrachten samengesteld in Utrecht (niet-begeleide groep). Het verloop gedurende de twee onderzoeksjaren was overeenkomstig de verwachting. Door de goede relaties tussen onderzoekers en leerkrachten kon worden bereikt dat een aantal leerkrachten in de 1ste klas terwille van het onderzoek bleven werken, waardoor na twee jaar nog 16 van de 26 leerkrachten aanwezig waren.
- Het grootste en niet verwachte probleem was om op tijd met het begeleidingsprogramma te kunnen beginnen. Het SAC kon door omstandigheden van personele aard haar begeleiding niet uitbreiden. De nauwe kontakten en relaties tussen begeleiders en onderzoekers leidden ertoe dat ondanks de praktische moeilijkheden terwille van de uitvoering van het evaluatie-onderzoek met de uitvoering werd gestart. (Voor een uitvoerig verslag over de relatie onderzoek en innovatie zie: Onderwijsresearchdagen, Appelhof 1976).

8. De onderzoeksgegevens

Overeenkomstig de verwachtingen zal het DAL-onderzoek, gezien vanuit het kader van de Utrechtse systeembegeleiding, kunnen aangeven:
- het effekt van begeleiding en differentiatie op leren lezen en samenwerken,
- het effekt van begeleiding op didaktisch handelen.

9. De rapportage

Een beschrijving van het totale onderzoek zal plaatsvinden volgens het curriculum-evaluatie beschrijvingsschema van R. Stake (1968).
De resultaten zullen in 1976 en 1977 worden gepubliceerd in interimverslagen en een eindverslag t.b.v. onderzoekers en begeleiders van het onderwijs.
Het projektteam is van plan om de rapportage voor het onderwijsveld vorm te geven door het samenstellen van een populaire brochure. Van een aantal deelstudies over samenwerkingsgedrag, differentiatie, innovatie, evaluatie van innovatie zijn of worden interimrapporten samengesteld.

10. Evaluatie van de uitvoering

Het uitvoeren van evaluatie-onderzoek van innovatie geeft zeer veel praktische- en onderzoekstechnische problemen. De onderzoekskondities en innovatiekondities moeten vrij uitzonderlijk zijn om relevante en geldige gegevens te kunnen opleveren.

De veldkondities voor het onderzoek waren in Utrecht zeer gunstig waardoor het DAL-onderzoek geen schipbreuk leed. De ervaring heeft ons echter geleerd, dat het zeer moeilijk is om vanuit een externe onderzoeksinstantie evaluatie-onderzoek op het terrein van onderwijsinnovatie met enige kans op geldige konklusies uit te voeren. De basisschool en middenschoolexperimenten zullen daarom vanaf het eerste ontwikkelingsstadium het evaluatie-onderzoek een geïntegreerde plaats moeten geven in de experimenten. De huidige institutionele scheiding SLO - SVO - LPC/SBD's kunnen voor een tijdige integratie van ontwikkeling, begeleiding en onderzoek een belemmering betekenen.

Uit de rapportage van het DAL-onderzoek zal blijken of de gegevens uit het onderzoek geldig en relevant zijn.

Utrecht 1976
P.N. Appelhof, projektleider

Informatie over het DAL-onderzoek

1. Interimverslag 1, P.N. Appelhof 1974.
   Een onderzoek naar de differentiatie van het aanvankelijk lezen binnen het kader van de schoolbegeleiding.
2. Interimverslag 2, Th.J.M. Vis 1974.
   Evaluatie van samenwerking tussen leerlingen bij gedifferentieerd onderwijs.

3. Interimverslag 3, P.N. Appelhof 1975.
De ontwikkeling van de Utrechtse schoolbegeleiding voor het aanvankelijk lezen in de periode 1968 - 1974.

4. Interimverslag 4, H.G. van Noordenburg 1975.
Interne differentiatie in het basisonderwijs.

5. Onderwijsresearchdagen 1974, P.N. Appelhof.
Een onderzoek naar de leesresultaten na de invoering van de speelleesset op een aantal Utrechtse scholen onder begeleiding van het Schooladviescentrum.

6. Onderwijsresearchdagen 1974, P.N. Appelhof.
Een onderzoek naar het begeleidingseffekt op het didaktisch handelen van leerkrachten.

7. Onderwijsresearchdagen 1976, P.N. Appelhof.
Evaluatie van een lokaal innovatie-projekt.
Spanningen tussen evaluatie en innovatie.

8. Interimverslag 5, J.B.H. Timmer 1976.
Over innovatie-strategieën m.b.t. verbetering van het onderwijs.
   - Een literatuurstudie over innovatie- en begeleidingsstrategieën.
   - Een beschrijving van de innovatiestrategie van het DAL-projekt m.b.v. een innovatiemodel.

9. Interimverslag 6, H.G. van Noordenburg 1976/1977.
Een evaluatie van een begeleidingsprogramma gericht op differentiërend didaktisch handelen van leerkrachten.

10. Interimverslag 7, G. Pruyser 1976.
Een evaluatie van een begeleidingsprogramma gericht op samenwerkingsgedrag van leerlingen.

11. Interimverslag 8, M.A. Zwarts 1976.
Het instrumentarium van het DAL-onderzoek.

12. Eindverslag, P.N. Appelhof 1977.
Onderwijsbegeleiding. Evaluatie-onderzoek naar de effekten van begeleiding en differentiatie van het aanvankelijk leesonderwijs.

Projekt	:	0255 Onderzoek naar de groei en gezondheid bij tieners
Uitvoering	:	Laboratorium voor Psychofysiologie en het Coronel Laboratorium aan de Universiteit van Amsterdam
Projektleiding	:	H.C.G. Kemper
Tijdsduur	:	juli 1973 - december 1975 (1e fase) januari 1976 - december 1981 (2e fase)

1. Inleiding

Het wordt steeds duidelijker dat de gezondheid van de Nederlandse jeugd te wensen overlaat. Bijna de helft van de jeugd tussen 15 en 19 jaar vertoont lichamelijke afwijkingen. De meest voorkomende zijn: rugklachten en afwijkingen aan longen, hart en bloedsomloop. Bovendien sterven steeds meer mensen aan een hartaanval (in Nederland nemen hart- en vaatziekten de eerste plaats in onder de doodsoorzaken). Mogelijk wordt voor deze aandoening de basis reeds op jeugdige leeftijd gelegd.
Kortom, er is alle reden voor grote bezorgdheid.
Steeds vaker voorkomende faktoren bij tieners die hun gezondheid bedreigen zijn voornamelijk:
- Het roken.
- Te weinig lichaamsbeweging.
- Te vette en onjuiste samenstelling van de voeding.

Het is daarom nodig om bij de schoolgaande jeugd meer aandacht te besteden aan maatregelen die ziekten kunnen voorkómen. De lichamelijke oefening op school kan hierbij een belangrijke rol spelen. Deze kan de hoeveelheid lichaamsbeweging vergroten en de lichamelijke konditie en prestaties van de schooljeugd verbeteren.

2. Voorafgaand onderzoek

Over de invloed van de lichamelijke oefening op de gezondheid van de schooljeugd is echter weinig bekend. Daarom wordt sedert 1968 door een aantal medewerkers van de Universiteit van Amsterdam, in nauwe samenwerking met de leraren lichamelijke oefening, de lichamelijke en geestelijke ontwikkeling van leerlingen onderzocht en wordt nagegaan wat de invloed van de lessen lichamelijke oefening hierop is (Kemper e.a. 1971, 1973, 1974).
Het huidige projekt is (wordt) in 2 fasen uitgevoerd:
Fase 1: ontwikkeling van meetinstrumenten (1974-1976)
Fase 2: longitudinaal onderzoek (1976-1981)
Het vormt een voortzetting van een S.V.O.-projekt (0185) dat tot doel had de invloed van extra lessen lichamelijke oefening aantoonbaar te maken op de ontwikkeling van 12 en 13-jarige jongens. Omdat deze experimenten zich telkens beperkt hebben tot brugklasleerlingen en verder uitsluitend tot jongens leek het ons gewenst om met behulp van een longitudinaal onderzoek een inzicht te krijgen in de ontwikkeling van zowel jongens als meisjes over een grotere leeftijdsperiode van ongeveer 12-18 jaar.
De bedoeling is een primair descriptief onderzoek; een belangrijke onderwijskundige vraag: de mate waarin de lessen lichamelijke oefening een invloed op de ontwikkeling hebben, ligt daarbij (nog) niet in de opzet van het onderzoek besloten.
Een dergelijke vraagstelling kan met de meeste kans op succes aan de orde komen bij een populatie waarvan op grond van de longitudinale resultaten is gevonden dat deze extra aktiviteit (aard, intensiteit en frekwentie van de lessen lichamelijke oefening) het meest nodig hebben.

3. Waarom eerst fase 1?

Op de eerste plaats zijn in een longitudinaal onderzoek onderzoekmethodes nodig welke over de gehele leeftijdsperiode van 12-18 jaar bruikbaar zijn. Immers leeftijdseffekten kunnen uitsluitend worden nagegaan zonder dat van methode moet worden gewisseld.
Op de tweede plaats zijn aan de opzet een aantal aspecten toegevoegd teneinde de ontwikkeling zo goed mogelijk te kunnen beschrijven zoals lichaamshouding (door bepaling van de voorachterwaartse rugcontouren), het algemeen aerobe vermogen (bepaling van de maximale zuurstofopname), persoonlijkheidseigenschappen (N.P.V.) en motivationele kenmerken (P.M.T.).
Op de derde plaats wordt de ontwikkeling van de te onderzoeken populatie door een aantal variabelen mede beïnvloed: zoals voeding, dagelijks lichamelijke aktiviteit, ontwikkelingsleeftijd. Om deze variabelen meetbaar te maken zijn nieuwe instrumenten ontwikkeld. Hierdoor wordt het mogelijk in het longitudinale onderzoek op grond van deze variabelen niet louter descriptief te werk te gaan, maar tevens ontwikkelingsgegevens te interpreteren.

4. De opzet van fase 2

Het komende onderzoek heet een 'longitudinaal onderzoek', omdat dezelfde leerlingen een aantal jaren achtereen onderzocht worden. Wij willen zowel bij jongens als bij meisjes de groei en ontwikkeling in de leeftijdsfase van het 12e tot en met het 17e jaar onderzoeken. Vanaf het schooljaar 1976/1977 willen we beginnen de ongeveer vijfhonderd leerlingen (de helft jongens, de helft meisjes) uit de brugklassen en de tweede klassen van twee scholen voor VWO en HAVO (één in Amsterdam en één in Purmerend) te onderzoeken gedurende vier achtereenvolgende jaren.

5. Welke metingen worden uitgevoerd?

Voordat met het eigenlijke onderzoek kan worden begonnen, zullen alle leerlingen door de schoolartsendienst een uitgebreide lichamelijke keuring ondergaan. Daarmee zal getracht worden een duidelijk beeld te krijgen van alle doorgemaakte ziekten en andere omstandigheden die van belang zijn voor de ontwikkeling van het kind.
Lichaamsbouw en -samenstelling zullen bepaald worden door het meten van lengte, gewicht, hoeveelheid vet (uit een aantal huidplooien), hoeveelheid spieren (uit een aantal omvangsmaten) en hoeveelheid botweefsel (uit breedtematen van heupen, schouder, knie en pols).
Verschillende lichamelijke prestaties, zoals spierkracht van de armen, sprongkracht, lenigheid en snelheid zullen gemeten worden met behulp van eenvoudige tests in de gymnastiekzaal.

De lichaamshouding zal gemeten worden aan de hand van de krommingen van de rug. Rugklachten komen tegenwoordig zeer veel voor en op deze wijze hopen wij iets meer over de oorzaken hiervan te weten te komen. Ook wordt het uithoudingsvermogen gemeten: éénmaal per jaar wordt bij elke leerling een hardloop-test afgenomen.
Dit gebeurt op een lopende band die steeds steiler wordt gesteld en waarop zo lang mogelijk moet worden hardgelopen. Tegelijkertijd wordt gemeten hoeveel lucht door de longen wordt ingeademd en wordt de werking van het hart en de bloedsomloop nagegaan aan de hand van de hoeveelheid zuurstof die wordt gebruikt, de hartslag en een elektro-cardiogram (E.C.G.). De apparatuur, waarmee de werking van longen, hart en bloedsomloop tijdens lichamelijke inspanning kan worden nagegaan staat in een mobiele onderzoekseenheid, door ons kortweg MOË genoemd. Deze zal in de onmiddellijke omgeving van de school worden opgesteld.

6. Psychologische metingen

De lichamelijke ontwikkeling kan niet los worden gezien van de geestelijke ontwikkeling. Onderzoek heeft aangetoond dat lichamelijke stoornissen mede bepaald kunnen worden door invloeden van geestelijke aard. Vanuit de sport en lichamelijke oefening is het dan ook begrijpelijk te veronderstellen dat lichamelijke fitheid, door sport en lichamelijke oefening, ook de geestelijke ontwikkeling gunstig kan beïnvloeden. Alleen onderzoek waarbij dezelfde leerlingen gedurende een aantal jaren worden gevolgd, kan over dit vraagstuk enig inzicht geven.
Daarom zullen in de loop van het schooljaar een aantal vragenlijsten met betrekking tot persoonlijkheidseigenschappen, karakter en motivatie worden voorgelegd.
Omdat we bij de psychologische tests vragen naar de mening van de leerlingen over de lichamelijke oefening en hun leraar lichamelijke oefening, worden een aantal malen per jaar in de betreffende klassen enige lessen op video-band vastgelegd.
Daarbij wordt vooral gekeken naar hoe de leraar lesgeeft. Immers het oordeel van leerlingen kan verschillen door de soort oefeningen die in de les gegeven worden, maar ook door de manier van lesgeven (dit aspekt valt niet onder de subsidiabele middelen).
Ook een aantal leefomstandigheden zullen worden onderzocht, omdat die, behalve aanleg, ook van invloed kunnen zijn op de groei van het kind.

7. Ontwikkelingsleeftijd

Kinderen die even oud zijn, groeien niet even snel. Er zitten in een klas kinderen van dezelfde leeftijd met grote verschillen in lichaamsbouw.
Een nauwkeuriger maatstaf voor het ontwikkelingsstadium van een

kind vormt de groei van de botten in de hand en het polsgewricht. Door éénmaal per jaar een röntgenfoto van de linker hand te maken kunnen wij het groei-stadium vaststellen en daardoor veranderingen in lichaamsbouw, lichaamssamenstelling en lichamelijke prestaties beter verklaren.

8. Voeding

De hoeveelheid vet- en spiermassa van het lichaam wordt beïnvloed door de verhouding tussen de hoeveelheid opgenomen voedsel en de hoeveelheid lichaamsbeweging.
Wanneer men gedurende langere tijd meer eet dan nodig is voor de normale groei en de dagelijkse lichamelijke aktiviteit wat vlug het geval zal zijn bij weinig lichaamsbeweging, wordt men te dik en te zwaar.
Een diëtiste zal jaarlijks een voedingsenquête afnemen over de voedingsgewoonten van de scholieren. Zo zal een indruk worden verkregen over de opgenomen calorieën, vitamines e.d., maar ook over de hoeveelheid vet en suiker. Ter ondersteuning hiervan zal aan het begin van het jaar het cholesterol-gehalte van het bloed worden bepaald, omdat dit van invloed is op het verkrijgen van hart- en vaatziekten op latere leeftijd.

9. Lichaamsbeweging

Tegenwoordig is het steeds minder nodig om je te bewegen. Met name vanaf het 16e jaar, wanneer de bromfiets als vervoermiddel wordt gebruikt, krijgen de scholieren nog minder beweging. Daardoor lopen de leerlingen een grotere kans dikker te worden en een kleiner uithoudingsvermogen te krijgen. Het is duidelijk dat juist door weinig lichaamsbeweging het later optreden van hart- en vaatziekten vergroot wordt.
In dit onderzoek wordt de hoeveelheid lichaamsbeweging bepaald door een hartslagenteller. Dit is een kastje ter grootte van een pakje sigaretten, het registreert gedurende 24 uur of meer achter elkaar de hartslag van de kinderen, dus zowel op school als thuis in hun vrije tijd. Deze hartslagentellers worden aan de leerlingen meegegeven, zonder dat deze hun normale aktiviteit hoeven te beïnvloeden. Uit het aantal getelde hartslagen kunnen konklusies worden getrokken over de hoeveelheid lichaamsbeweging, maar ook over de intensiteit.

10. Informatie aan school, ouders en leerlingen

Een dergelijk onderzoek kan alleen tot een goed einde worden gebracht wanneer op de eerste plaats de leerlingen gemotiveerd blijven om mee te doen, op de tweede plaats de ouders en school

vooraf weten waar zij aan toe zijn.
De informatie aan de ouders en de leerlingen is gestart met een boekje waarin op populair-wetenschappelijke wijze de belangrijkste aspekten van het onderzoek naar voren worden gebracht.
Wij stellen ons voor dit minimaal 1 x per jaar te herhalen en daarin dan nader in te gaan op tussentijdse resultaten of bepaalde meetaspekten nader te belichten.
Bovendien zullen wij aan het begin van het schooljaar een 16 mm kleurenfilm over het projekt vertonen. Deze film is gemaakt door de Centrale Audio Visuele Dienst van de Universiteit van Amsterdam onder de titel: 'Hoe gezond is de groei?'
De belangstelling van de leerlingen zal verder worden gewekt door hen aan de hand van hun individuele meetresultaten (prestatiekaarten, groeicurves) beter inzicht te geven in hun lichamelijke ontwikkeling.

11. Samenstelling van het onderzoeksteam

De projektgroep 'Lichamelijke Oefening' is samengesteld uit medewerkers van: het laboratorium voor Psychofysiologie, (Prof. dr. P. Vissers) en het Coronel Laboratorium (Prof. dr. R.L. Zielhuis) van de Universiteit van Amsterdam, te weten: Caroline van der Bom, Han C.G. Kemper, Bertheke B. Post, Paul G. Splinter, Luciënne Storm, Jan Snel, Robbert Verschuur, en de leraren lichamelijke oefening van het Pius X Lyceum in Amsterdam en het Ignatius College te Purmerend.

Het beschreven onderzoek wordt voor een belangrijk deel mede gesubsidieerd door het Praeventiefonds te Den Haag.

12. Literatuur

1. Kemper, H.C.G. e.a.
Circuit Training und Körpererziehung: Über den Einfluss einer Kreistraining beim Schulsport auf einige morphologische und funktionelle Merkmale bei 12- und 13-jährigen Jungen.
Medizin und Sport 6 (1971) 179-184.

2. Kemper, H.C.G.
The influence of extra lessons in physical education on physical and mental development of 12- and 13-year old boys.
Physical Fitness, Prague, Charles University, 1973 (212-216).

3. Kemper, H.C.G. e.a.
Invloed van extra lichamelijke oefening.
Verslag S.V.O. projekt 0185, Universiteit van Amsterdam, 1974 (handelsuitgave De Vrieseborch, Haarlem, 1974).

Projekt	: 0317	Voorbereiding van een onderzoek naar een methode voor het bepalen van onderwijsdoelstellingen als uitgangspunt voor kurrikulumontwikkeling ten dienste van de eksperimentele lerarenopleidingen
Uitvoering	:	Stichting Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen op verzoek van en in samenwerking met de Stichting Lerarenopleiding Ubbo Emmius te Groningen en Leeuwarden
Projektleiding	:	A.J. Olgers en J. Riesenkamp
Tijdsduur	:	april 1975 - december 1978

1. Aanvrager

Stichting Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden (R.I.O.N.) te Groningen, op verzoek van en in samenwerking met de Stichting Lerarenopleiding Ubbo Emmius te Groningen en Leeuwarden.

2. Aanleiding tot het onderzoek

In 1970 werd begonnen met de oprichting van de eksperimentele lerarenopleidingen. Studenten binnen deze lerarenopleidingen kiezen twee vakken (bijvoorbeeld Engels en Geschiedenis) en krijgen daarnaast een aantal onderwijskundig gerichte programmaonderdelen aangeboden.
Binnen de onderwijskundige voorbereiding (O.V.), waarbij sociologie, algemene onderwijskunde, didaktiek e.d. aan de orde komen, is ook plaats ingeruimd voor het zogenaamde Instituutspraktikum (I.P.).
De inhoud van het programma I.P. aan de lerarenopleiding Ubbo Emmius is gebaseerd op het beoefenen van een aantal lesgeefvaardigheden, waarvan wordt aangenomen, dat ze belangrijk zijn voor het funktioneren van leraren binnen het voortgezet onderwijs.
Vooral de vraag naar de juistheid en de volledigheid van de doelstellingen die in het I.P. worden nagestreefd, is de aanzet geweest voor dit onderzoek.
Het bleek, dat ondanks de aanwezigheid van een grote hoeveelheid literatuur op het gebied van het lesgeefgedrag van de leraar, vrijwel nergens de na te streven vaardigheidsdoelstellingen op empirisch onderzoek waren gebaseerd.
De twee hoofdvragen bij de voorbereiding van het onderzoek werden dan ook:

a. welke vaardigheden zijn belangrijk voor leraren binnen het voortgezet onderwijs;
b. door middel van welke methode kan een doelstellingenoverzicht worden gevonden. Daarbij zal dit overzicht zowel volledig moeten zijn, als die doelstellingen moeten bevatten, die belang-

rijk genoeg zijn om te worden nagestreefd binnen de lerarenopleidingen.

3. Betekenis van het onderzoek voor het onderwijs

3.1 De nagestreefde vaardigheidsdoelstellingen binnen de verschillende lerarenopleidingen stemmen slechts in zeer geringe mate overeen. Toch zullen de aanstaande leraren van deze opleidingen allen binnen het zelfde soort onderwijs, namelijk het voortgezet onderwijs, moeten funktioneren.
Dit onderzoek heeft een betekenis in die zin, dat het een bijdrage kan leveren tot meer éénsgezind denken over taken en funkties van leraren.

3.2 Minister Van Kemenade heeft in zijn diskussienota over het voortgezet onderwijs (1974) gesteld, dat direkt betrokkenen bij het onderwijs (leraren, lerarenorganisaties e.d.), zelf veelal onvoldoende te zeggen hebben over hun onderwijs. In dit onderzoek is nu gekozen voor een zodanige opzet, dat iedereen, die meningen heeft over wat de taken en funkties van leraren zouden moeten zijn, ook bij de uitvoering van het onderzoek betrokken worden. Dit houdt voor dit onderzoek in, dat o.a. docenten en studenten van lerarenopleidingen, leraren en leerlingen binnen het voortgezet onderwijs e.d. bij het onderzoek worden ingeschakeld.
De betekenis van het onderzoek is in dit opzicht dus gelegen in de bijdrage tot demokratisering van het onderwijs.

3.3 De theoretische betekenis van het onderzoek voor het onderwijs houdt in, dat het eindprodukt een methode is, waarmee doelstellingen kunnen worden verzameld; een van de meest belangrijke karakteristieken van deze methode is, dat zij algemeen toepasbaar kan worden gemaakt voor alle onderwijssituaties waar behoefte bestaat aan een duidelijk doelstellingenoverzicht. Zo zou met behulp van deze methode doelstellingen kunnen worden verzameld voor een geheel nieuw schooltype als de middenschool.
Deze methode kan ook antwoord geven op vragen naar doelstellingen voor een vak als geschiedenis binnen verschillende bestaande schooltypen.
Dat door dit onderzoek een bijdrage wordt geleverd aan theorievorming over onderwijsdoelstellingen, zal uit het voorgaande duidelijk zijn geworden.

3.4 Uit wat onder 3. is vermeld, kan een laatste betekenis van het onderzoek voor het onderwijs worden afgeleid.
Het betreft hier de mogelijkheid om te komen tot kurrikulumontwikkeling (ontwikkeling van schoolwerkplannen, leerplannen e.d.).
Dit heeft twee aspekten.
In de eerste plaats kan een kurrikulum alleen maar gebaseerd worden op een overzicht van na te streven juiste en belangrijke doelstellingen. De in dit onderzoek voorgestelde methode geeft mogelijkheden, om tot de gewenste doelstellingenover-

zichten te komen.
In de tweede plaats biedt de onderzoeksopzet garanties voor de realisering van een ontwikkeld kurrikulum in de praktijk van het onderwijs.

4. Opzet van het onderzoek

Het voorgestelde onderzoek kent een aantal fasen. Gedurende het voorbereidend onderzoek is deze fase-indeling ontwikkeld en reeds zo ver mogelijk uitgewerkt.

I Verzamelingsfase

In deze fase worden de informantgroepen samengesteld en worden ruwe "doelstellingenuitspraken" van deze groepen verzameld.

II Vertalingsfase

Het verzamelde ruwe materiaal wordt omgezet in doelstellingenuitspraken (items) aan de hand van een aantal formuleringskriteria.

III Eerste beoordelingsfase

De items worden aan de informantgroepen ter beoordeling voorgelegd.

IV Eerste verwerkingsfase

In deze fase zullen samenhangen tussen de items worden gezocht (faktoren, clusters). De afzonderlijke groepen items zullen vervolgens als intermediaire doelen worden opgevat.

V Tweede beoordelingsfase

De intermediaire doelen worden ter beoordeling aan de informantgroepen voorgelegd.

VI Tweede verwerkingsfase

Per informantgroep zal een beoordelingspatroon worden vastgesteld. Dit beoordelingspatroon zal worden afgewogen tegen een vooraf opgesteld voorkeurspatroon.

VII Derde beoordelingsfase

Naar aanleiding van de resultaten van de vorige fase, zullen informantgroepen worden geselekteerd, welke bij de laatste en definitieve beoordelingsfase worden betrokken.
In het kader van deelonderzoek worden de items die ook in de eerste beoordelingsfase aan de informantgroepen werden voorgelegd, op verschillende wijzen aangeboden.

VIII Derde verwerkingsfase

Hierbij worden de resultaten van het onderzoek vastgesteld. Vervolgens zullen de konklusies worden getrokken.

5. Kontakten met het onderwijsveld

Tijdens het vooronderzoek in 1975 zijn kontakten gelegd en onderhouden met de volgende instanties:
- eksperimentele lerarenopleidingen in Nederland;
- onderzoeksinstituten in Nederland: Kohnstamm-instituut, Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie (R.I.T.P.), Onderzoeksgroep T.H. Twente;
- onderzoeksinstituten in het buitenland: Freiburger Arbeitsgruppe für Lehrplanforschung (Fribourg, C-H), Universiteit Bremen, Technologische Universiteit Berlijn, Max Planck Instituut Berlijn, Universiteit Göteborg, Universiteit Hamburg, Universiteit Göttingen, Universiteit Leuven;
- lerarenopleidingen in het buitenland: Pädagogische Hochschulen te Berlijn, Bremen, Hamburg, Oldenburg en Göttingen.

6. Presentatie van het onderzoek

Wanneer de voorgestelde subsidie-aanvraag (als resultaat van het vooronderzoek) door het bestuur van S.V.O. wordt gehonoreerd, zullen de volgende stappen worden genomen:
- aankondiging van het onderzoek waarbij de onderwijsredakties van dag- en weekbladen om medewerking zal worden gevraagd;
- Publikaties in tijdschriften die door bij het onderwijs betrokken informantgroepen frekwent worden gelezen.

Projekt	:	0325 Ontwikkeling van de minikursus: het organiseren van zelfstandig leren
Uitvoering	:	Vakgroep Onderwijskunde, Subfakulteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen, Katholieke Universiteit te Nijmegen
Projektleiding	:	S.A.M. Veenman
Tijdsduur	:	oktober 1974 - januari 1977

1. Inleiding

In het kader van het CERI-projekt 'The International Transfer of Micro-teaching Materials' werden door de Vakgroep Onderwijskunde van de R.U. Leiden en de Vakgroep Onderwijskunde van de K.U. Nijmegen twee door het Far West Laboratory for Educational Research and Development ontwikkelde minikursussen voor de Nederlandse onderwijssituatie bewerkt en geëvalueerd (zie Pedagogische Studiën, 1975 (52), 285 - 353).
De minikursus is een onderwijsleerpakket voor zelfinstruktie waarin bepaalde onderwijsvaardigheden getraind worden via een onderwijssituatie op kleine schaal en met behulp van zichzelf

terugzien op videobanden.
Deze bewerkte kursussen hadden als onderwerp Denkvragen Stellen en Effektief Vragen Stellen (S.V.O.-projekten 0236 en 0237).
Op grond van de in ons land en op grond van de in andere landen die aan dit internationale projekt deelnamen verzamelde gegevens kon worden gesteld dat de minikursus een effektief onderwijssysteem is voor training in onderwijsvaardigheden. Gezien deze positieve resultaten, de grote belangstelling voor en de behoefte aan korte kursussen ten behoeve van de training in onderwijsvaardigheden besloot de Vakgroep Onderwijskunde van de K.U. Nijmegen een derde minikursus te bewerken. Gekozen werd 'Minicourse 15-Independent Learning: Intermediate Level (ages 9-14). Deze kursus was eveneens door het CERI aanbevolen voor bewerking.

Het projekt is gestart in september 1974 en duurt tot 1 januari 1976.
Rapportage vindt plaats in de vorm van een eindrapport van het Instituut voor Onderwijskunde.

2. Doel van het projekt

Dit projekt past in het streven naar internationale samenwerking van het CERI om resultaten van onderzoeks- en ontwikkelingswerk te verbreiden.
Het heeft tot doel bovengenoemde minikursus voor de Nederlandse onderwijssituatie aan te passen en te evalueren.

3. Opzet van het projekt

In het projekt kunnen drie fasen worden onderscheiden. In de eerste fase vindt een bewerking plaats van het bij de kursus behorende handboek. In de tweede fase vindt op beperkte wijze een vooronderzoek plaats: op een drietal scholen uit basis- en voortgezet onderwijs vindt een invoering van de kursus plaats. Doel hiervan is het verzamelen van kwalitatieve gegevens over de kursus om deze te verbeteren en het trainen van leerkrachten om video-opnamen te maken van de betreffende onderwijsvaardigheden.
In het eigenlijke evaluatie-onderzoek worden empirische gegevens verzameld over het effekt van de kursus via vragenlijsten en via analyses van gesprekken tussen leerkrachten en leerlingen verzameld voor en na de kursus.
Aan het evaluatie-onderzoek nemen deel vier basisscholen, twee scholen voor algemeen voortgezet onderwijs (havo-atheneum), en zes scholen voor lager beroepsonderwijs (huishoudonderwijs en lager land- en tuinbouwonderwijs).
Van elke school volgen gemiddeld vijf leerkrachten de kursus.

4. Betekenis voor het onderwijs

Deze kursus helpt de leerkracht leersituaties te kreeëren waarin de leerlingen zelfstandig aan een gekozen taak werken. In de kursus oefent de leerkracht zich in vaardigheden die van belang zijn voor het scheppen van zelfstandig uit te voeren leeraktiviteiten.
Deze worden vastgelegd in een leerkontrakt. Voor het onderwijs van de toekomst waar de zelfbeschikking van de leerling een grotere plaats zal gaan innemen, is deze kursus belangrijk. Zelfstandig leren kan beschouwd worden als een voorwaarde voor individualisering.
De vaardigheden die in de kursus aan de orde komen zijn toepasbaar in scholen met uiteenlopende organisatorische strukturen.

Projekt	: 0330 Onderzoek naar de doelstellingen van het middelbaar technisch onderwijs en de betekenis van de praktijktijd bij de realisering van die doelstelling
Uitvoering	: Onderzoeksgroep van de Vakgroep Onderwijskunde, Technische Hogeschool Twente te Enschede
Projektleiding	: F.J.H. Mertens en P. Smets
Tijdsduur	: oktober 1974 - oktober 1976

1. Achtergronden

Het m.t.o.-doelstellingenonderzoek wordt uitgevoerd voor het middelbaar technisch onderwijs. Het middelbaar technisch onderwijs (=MTO) omvatte in het schooljaar 1974/1975 36.584 leerlingen, waaronder 167 meisjes. Er zijn in totaal 77 m.t.s.-en in Nederland verspreid over het hele land.

De m.t.s.-en zijn te splitsen in algemene m.t.s.-en en vakspecifieke m.t.s.-en. Algemene m.t.s.-en hebben algemene technische studierichtingen, zoals werktuigbouwkunde en weg- en waterbouwkunde. Vakspecifieke m.t.s.-en hebben speciale, op een vak gerichte studierichtingen, bijvoorbeeld uurwerkmaken of schildertechnieken. Er zijn 16 vakspecifieke m.t.s.-en en dus 61 algemene m.t.s.-en.

Het m.t.o.-doelstellingenonderzoek is beperkt tot drie studierichtingen; bouwkunde, elektrotechniek en werktuigbouwkunde. Die omvatten samen 82 % van de leerlingen. In totaal zijn er 61 scholen bij betrokken.

Tot de m.t.s.-en zijn toelaatbaar degenen, die een l.t.s.-T diploma, een m.a.v.o.-3 met een voldoende voor wiskunde of een mavo-4 met wiskundediploma hebben. 52 % heeft een l.t.s.-T diploma, 37 % een m.a.v.o.-diploma en de rest wordt op grond van een andere kwalifikatie toegelaten.

2. Aanleidingen

In 1971 werd de stuurkommissie m.t.o. geïnstalleerd. De stuurkommissie m.t.o., een voortzetting van de werkgroep Lochem, een werkgroep, die was ingesteld in het kader van de voorbereiding van algemene maatregelen van bestuur ten behoeve van de mammoetwet, kreeg tot taak:

- verzamelen en koördineren van informatie uit het m.t.o.
- het signaleren, respektievelijk in studie nemen van onderwijskundige ontwikkelingen van het m.t.o.
- het gevraagd en ongevraagd uitbrengen van advies aan de minister.

Om die taak te kunnen uitvoeren stelde de stuurkommissie m.t.o. enkele subkommissies in. Eén van die subkommissies heette "Subkommissie van de stuurkommissie m.t.o.; plaats, duur en inrichting van de praktijktijd". De subkommissie hield zich vooral bezig met het praktijkjaar. Tijdens haar werkzaamheden konkludeerde de subkommissie dat 'een diepgaand wetenschappelijk onderzoek' naar het praktijkjaar noodzakelijk is.

Om het onderzoek te realiseren nam de stuurkommissie m.t.o. begin 1973 kontakt op met prof. dr. E. Warries voor deelname van het m.t.o. aan het toen op stapel staande h.t.o.-praktijkjaar onderzoek (S.V.O.-projekt 0258). Om diverse redenen werd besloten het m.t.o. niet op te nemen in het h.t.o.-praktijkjaar onderzoek. Men besloot het m.t.o.-probleem apart te onderzoeken. Het uitstel bleek enkele konsekwenties te hebben voor de opzet van het onderzoek. Dit kwam omdat er in het praktijkjaar h.t.o.-onderzoek een nieuwe kijk op het probleem was ontstaan.

3. Opzet van het onderzoek

De subkommissie: "Plaats, duur en inrichting van de praktijktijd" had een aantal zeer konkrete vragen, die met wetenschappelijk onderzoek opgelost moesten worden. Men dacht aan vragen als:

- wat is de doelstelling van de praktijktijd?
- hoe lang moet de praktijktijd duren?
- op welk tijdstip moet de praktijktijd in de studieopbouw van het m.t.o. plaatsvinden?
- welke eisen moet men stellen aan stageplaatsen? Hoe moet er begeleid worden?

Zo zijn er meer vragen op te sommen. De vraag is alleen hoe men die vragen met een wetenschappelijk onderzoek moet oplossen.

Gekonstateerd moet allereerst worden dat het praktijkjaar of de stages in het onderwijs vooral een <u>middel</u> zijn om een <u>doel</u> te bereiken. De gestelde vragen gaan over het middel stages. Het heeft geen zin om over het middel alleen te praten binnen de m.t.s.-opleiding. Om de gestelde vragen rationeel te kunnen oplossen, moet eerst bekend zijn wat men met een m.t.s.-opleiding als geheel wil bereiken. Wat zijn de onderwijsdoelstellingen van

de m.t.s.? Die vraag moet eerst beantwoord zijn. Vervolgens kan bekeken worden met welke middelen de doelstellingen bereikt kunnen worden. Men zal proberen de middelen zodanig te kiezen dat men de doelstellingen zo effektief en efficiënt mogelijk kan bereiken. De vragen rond de stages kunnen dus opgelost worden door eerst te bepalen welke onderwijsdoelstellingen de m.t.s. heeft en vervolgens na te gaan voor welk deel van de doelstellingen de stage het beste middel is.
Deze probleemaanpak is besproken met een delegatie van de subkommissie en een vergadering van m.t.s.-direkteuren in april 1974. Men verklaarde zich in grote lijnen akkoord. In het najaar van 1974 is het onderzoek van start gegaan, nadat in de zomer van hetzelfde jaar S.V.O. subsidie had verleend.

Hoe werd de probleemaanpak uitgewerkt? Het is op deze plaats niet mogelijk (en nodig) om de theoretische achtergronden van de probleemaanpak uiteen te zetten. Daarvoor wordt verwezen naar publikaties van de onderzoeksgroep.

Als vertrekpunt voor het doelstellingenonderzoek is gekozen voor het model van Robinsohn*). De kern van het model wordt gevormd door de keten: situatie ⟶ kwalifikatie ⟶ kurrikulum-elementen.

De redenering is als volgt. Het onderwijs leidt op voor latere <u>situaties</u>, waarin men komt te verkeren. Bijvoorbeeld de beroepssituatie, de privésituatie (in gezin of andere samenlevingsverbanden), de situatie als staatsburger in het openbaar leven of de vrije-tijd situatie.
Het onderwijs probeert de leerlingen adekwaat op te leiden voor die situaties. Men moet autonoom kunnen funktioneren in die situaties. Om autonoom te kunnen funktioneren moet men gekwalificeerd zijn. Men moet de <u>kwalifikatie</u> hebben om handelend te kunnen opereren in de latere situatie. Het onderwijs probeert de kwalifikaties aan te leren. Daarvoor worden bepaalde <u>kurrikulumelementen</u> in het onderwijs opgenomen.

Als men spreekt in termen van doelstellingen en niet in de terminologie van Robinsohn, kan men kwalifikaties vergelijken met onderwijsdoelstellingen van de opleiding**).

Het onderzoek is erop gericht de situaties van afgestudeerden in kaart te brengen. Eveneens wordt geprobeerd informatie te verzamelen over de erbij behorende kwalifikaties.

---

*) Robinsohn, S.B. Bildungsreform als Revision der Curriculum
Neuwied am Rhein: Luchterhand, 1967

**) Het is ook te verdedigen om kurrikulumelementen te karakteriseren als onderwijsdoelstellingen. De keuze is afhankelijk van het specifikatienivo dat men wenst.

Centrale thema's bij de doelstellingenproblematiek zijn: het zoeken, uitzoeken en beargumenteren van doelstellingen. Anders gezegd: het inventariseren, selekteren en legitimeren van doelstellingen. In de geschetste aanpak; van situaties naar kwalifikaties en kurrikulumelementen, komen de drie thema's aan de orde. De inventarisatie vindt zijn oorsprong in een analyse van de latere situaties en daarbij behorende kwalifikaties. Nadat de situaties en kwalifikaties in kaart zijn gebracht, ligt er de informatie op tafel, die gebruikt kan worden om beslissingen te kunnen nemen over onderwijsdoelstellingen. Er kan op grond van de informatie beslist worden welke doelstellingen nagestreefd moeten worden.
In de beslissingsfase vindt de selektie van doelstellingen plaats. De doelstellingen kunnen worden gelegitimeerd doordat er konsensus bestaat over de procedure waarlangs men de doelstellingen heeft bepaald. Het onderzoek speelt een belangrijke rol bij de inventarisatie. De selektie is vooral een aangelegenheid van het onderwijs zelf. Onderzoek kan alleen de informatie aandragen voor een zo rationeel mogelijke keuze. De legitimering wordt verkregen door de manier (procedure) waarop in het onderzoek de valide en betrouwbare informatie verzameld én de wijze waarop de doelstellingen geselekteerd worden.

4. Uitwerking

Het onderzoek bestaat uit een aantal vooronderzoeken en het eigenlijke onderzoek. De vooronderzoeken hadden twee hoofdaksenten.
a. onderzoek naar doelstellingen en leerplannen op m.t.s.-en;
b. kwalitatief onderzoek naar funkties, waarin m.t.s.-ers terecht komen.
Het onderzoek naar doelstellingen en leerplannen op de m.t.s. gaf een inzicht in de stand van het 'doelstellingendenken' en in de doelstellingen, die men op de m.t.s. probeert na te streven, Het kwalitatieve onderzoek naar funkties van m.t.s.-ers had als ingang de verzameling van advertenties, waarin m.t.s.-ers gevraagd werden.
Daarna vond een schriftelijke ondervraging plaats van de bedrijven, waarin m.t.s.-ers werkten. Door het onderzoek werd een inzicht verkregen in de aard van de funkties, waarin m.t.s.-ers komen te werken.

De kern van het onderzoek bestaat uit een enquêtering van afgestudeerden en afnemers van afgestudeerden. De laatste groep verdient enige toelichting. Onder afnemers van afgestudeerden verstaan wij personen en instanties, die met m.t.s.-ers werken, die m.t.s.-ers in dienst hebben, of verder opleiden.

Door de ondervraging van de afgestudeerden zelf en de afnemers van afgestudeerden wordt beoogd een intersubjektief beeld te krijgen van de situatie en kwalifikaties van m.t.s.-ers.

Een punt is nog vermeldenswaard in de uitwerking van het doelstellingenonderzoek. De kritici van de methode, die gebruikt wordt door ons; situaties ⟶ kwalifikaties ⟶ kurrikulumelementen, wijzen op het volgende. Door het onderwijs te baseren op de huidige situaties loopt men het gevaar konserverend te werk te gaan. De konserverende werking heeft drie aspekten.

a. Men sluit aan bij de huidige situatie terwijl de leerlingen worden opgeleid voor de toekomstige situaties.
b. In de beslissingsfase wordt vaak uitgegaan van de "gemiddelde" situatie -de grauwe middenmoot-, terwijl het onderwijs in bepaalde gevallen juist niet op het gemiddelde gericht moet zijn.
c. In de gekozen strategie loopt men het gevaar dat het onderwijs zich aanpast aan de maatschappij, en haar autonome 'veranderingsfunktie' daardoor uit het oog verliest.

De aspekten, die onder b. en c. genoemd zijn, komen vooral aan de orde in de beslissingsfase over doelstellingen. Zij hebben geen direkte konsekwenties voor het onderzoek, dat zich vooral in de inventarisatiefase bevindt.
Punt a. is voor het onderzoek gewichtiger. Om de kritiek te ondervangen is geprobeerd om met vormen van toekomstonderzoek een beeld te krijgen van de toekomstige situatie. Dat is gestrand. De redenen blijven hier achterwege. In de plaats van toekomstonderzoek is toen gekozen voor een knelpuntenanalyse van de situatie van de m.t.s.-er. Wat houdt dat in? De vooronderstelling, die aan de knelpuntenanalyse ten grondslag ligt, is dat mensen in de toekomst de aangelegenheden waar feiten en wensen sterk uiteenlopen willen veranderen. Zij streven erna om in de toekomst de feiten met de wensen te verenigen. Een knelpunt hebben wij omschreven als een onderwerp of aangelegenheid waar feiten en wensen sterk uiteenlopen. Door nu de knelpunten in de situatie van m.t.s.-ers op te sporen, wordt informatie verkregen over mogelijke toekomstige doelstellingen. De doelstelling namelijk om het knelpunt op te heffen. Soms zal het onderwijs daarin een bijdrage kunnen leveren, andere keren niet. Het onderwijs kan op die manier enig houvast krijgen in de keuze van mogelijk nieuwe doelstellingen.

5. Uitbreiding

Begin 1976 is het onderzoek uitgebreid. Die uitbreiding had betrekking op de beginsituatie van de m.t.s. In dit jaar wordt een probleemanalyse van de beginsituatie gemaakt op de m.t.s. Het is de bedoeling om de knelpunten in de beginsituatie in kaart te brengen.
Dat is o.a. van belang met het oog op:
- systematische leerplanontwikkeling voor het m.t.o.
- de veranderde instroom op het m.t.o. en
- plannen voor verbreding van de instroom van het m.t.o.

Na de probleemanalyse kan gewerkt worden aan oplossing van de knelpunten in de beginsituatie.

6. Relatie met het veld

De onderzoeksgroep heeft een relatie met het veld.
Er is een aantal argumenten om een relatienetwerk met het veld te onderhouden. Het belangrijkste argument is eigenlijk heel voor de hand liggend. Het onderzoek probeert een bijdrage te leveren in de oplossing van het probleem van de m.t.s.-en. Het is niet ons probleem maar een m.t.s.-probleem. Doordat het vraagstuk elders ligt, is er een afstand tussen degenen, die het probleem helpen op te lossen en degenen, die het probleem hebben. Die afstand moet overbrugd worden door een kommunikatiekanaal te scheppen. Het kommunikatiekanaal heeft gestalte gekregen in een relatienetwerk. In het relatienetwerk wordt gesproken en medebeslist over de voortgang en de richting van het onderzoek.

In het relatienetwerk hebben alle scholing zitting, die betrokken zijn bij het onderzoek. Per school zijn er vertegenwoordigers voor de bouwkunde, elektrotechniek en werktuigbouwkunde afdelingen. In totaal zijn er ± 180 vertegenwoordigers. Omdat deze groep te groot is om mee te vergaderen is het land verdeeld in zes regio's. Elke regio heeft drie afgevaardigden, één voor bouwkunde, één voor elektrotechniek en één voor werktuigbouwkunde, in een landelijke kommissie. In de landelijke kommissie zitten driemaal zes is achttien personen. Daaraan toegevoegd enkele vertegenwoordigers van de stuurkommissie m.t.o.

Het hele relatienetwerk heeft de naam "klankbordstruktuur" meegekregen. Om deze klankbordstruktuur goed te laten funktioneren is een kontaktpersoon aangetrokken.

P u b l i k a t i e s

M.T.O.-doelstellingenonderzoek - voortgangsrapport nummer 1. Oktober 1974 - april 1975.

M.T.O.-doelstellingenonderzoek - voortgangsrapport nummer 2. Mei 1975 - september 1975.

Researchrapport nummer 4. De werkkringen van M.T.S.-ers. Door drs. P. van Weert.

Researchrapport nummer 5. De vragenlijst van afgestudeerde M.T.S.-ers. Door ir. P. Smets.

Verslag landelijke M.T.S.-vergadering 29 januari 1975.

De werkkringen van M.T.S.-ers; resultaten van een enquête onder bedrijven. Door drs. P. van Weert.

De funktie van M.T.S.-ers; een inhoudsanalyse van advertenties. Door drs. P. van Weert.

Resultaten van de M.T.S.-enquête; een enquête, gehouden over doelstellingen, leerplannen en problemen in het M.T.O. Door J. ter Haar.

De werksituatie van M.T.S.-ers; gesprekken met bedrijven. Samenvatting door drs. P. van Weert.

Een onderzoek naar de werkkringen van M.T.S.-ers. Door drs. P. van Weert.

Probleemanalyse van de beginsituatie van de M.T.S. Door ir. P. Smets.

Diskussienota over plaats en duur van stages in het M.T.O. Door prof. dr. E. Warries, ing. F.J.H. Mertens, ir. P. Smets en drs. P. van Weert.

M.T.O.-doelstellingenonderzoek; paper voor de O.R.D. '76. Door ing. F.J.H. Mertens en ir. P. Smets.

Projekt	: 0353 Onderzoek Gemeentelijk Onderwijsbeleid
Uitvoering	: Stichting Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden te Groningen
Projektleiding	: C.B. Raaymakers, M.M. Roffel-Rijzinga en K. Viets
Tijdsduur	: juli 1975 - december 1976

1. Aanleiding

Tijdens de uitvoering van eerdere onderzoekingen en in gesprekken met gemeentebesturen is gebleken dat er op het niveau van het lokale onderwijsbeleid verschillen bestaan in de wijze waarop dit beleid tot stand komt en wordt uitgevoerd. Daartegenover staat de ook in gemeentekringen veel gehoorde uitspraak, dat de centralistische onderwijsstruktuur in Nederland nauwelijks ruimte biedt voor het voeren van een eigen beleid op lokaal niveau. Gezien de diskussie, die ook in onderwijskringen gevoerd wordt over een zekere decentralisering en demokratisering van het overheidsbeleid én gezien het feit, dat zowel op beleidsniveau als in de theorievorming over onderwijsbeleid weinig aandacht geschonken wordt aan het lokale bestuur, lijkt het van belang een nader onderzoek te doen naar de manier waarop lokale overheden hun onderwijsbeleid vormgeven. Uit het bovenstaande volgt tevens dat vanwege de geringe kennis van deze problematiek een beschrijvend karakter voor het onderzoek gewenst is.

2. Achtergrond

De ontwikkeling in de taakopvatting van de centrale overheid ten opzichte van het onderwijs van een passief naar een meer

aktief en planmatig onderwijsbeleid heeft konsekwenties voor het lokale onderwijsbestuur. Deze zijn tevens aan te merken als probleemgebieden voor de lokale beleidsvoering m.b.t. onderwijs.

- de bestuurlijke organisatie van het onderwijs.
  Deze bestuurlijke organisatie wordt gekenmerkt door een sterke centrale top, het ontbreken van een midden-niveau en een erg versplinterde basis.
  Deze situatie gaat gepaard met een onderwijsbeleid, waarin door het beginsel van de gelijkstelling een zware nadruk ligt op de uniformiteit van uitvoering en de centrale kontrole. Het beginsel van de deelname aan het beleid komt hierdoor in de verdrukking, waardoor aanpassing van het beleid aan de plaatselijke omstandigheden moeilijk te realiseren is.
- de bestuurskracht op het lokale niveau.
  Een konstruktief onderwijsbeleid vereist naast juridisch administratieve, vooral ook onderwijskundige kennis; in de meeste gemeenten ontbreekt een dergelijke samenstelling van het bestuurlijk en ambtelijk apparaat. De grotere gemeenten beschikken vaak over een gemeentelijke onderwijsinspektie of een beleidsadviseur voor het onderwijs. Voor de kleinere gemeenten (en circa 80 % van de Nederlandse gemeenten behoort tot deze kategorie) moet een dergelijke inschakeling van onderwijsdeskundigheid bij de beleidsontwikkeling uitgesloten worden geacht.
- de relatie tussen openbaar en bijzonder onderwijs.
  De gemeentelijke overheid is naast overheid ook schoolbestuur voor openbaar onderwijs; beide "rollen" zijn wettelijk - m.n. door het systeem van de financiële gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs - nauw met elkaar verweven. Daarnaast is er nog het terrein van de niet-wettelijk geregelde taken, waaronder veelal de lokale beleidsontwikkeling valt. De "dubbelrol"-problematiek heeft te maken met de wettelijke verwevenheid van het schoolbestuurlijk- en het overheidsterrein én met de onduidelijkheid over het feit, wie in welke hoedanigheid participeert op het terrein van de lokale beleidsontwikkeling.
- financiële middelen.
  De rijksvergoedingen aan de gemeenten zijn vaak ontoereikend voor de wettelijk verplichte taken. Daarnaast is door de berekeningswijze een groeiend verschil te konstateren in de hoogte van de vergoedingen voor de onderscheiden gemeenteklassen, waardoor een diskrepantie in omvang en peil van de onderwijsvoorzieningen over het land ontstaat. Ongeveer een derde van de gemeenten verkeert - veelal door onderwijsuitgaven - in de positie van tekort-gemeente; van andere gemeenten, die iets extra's voor het onderwijs kunnen uittrekken, vormt het mechanisme van de financiële gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs in vele gevallen een remmende faktor.
- inter-gemeentelijke samenwerking.
  De toenemende aandacht voor integratie van de diverse onderwijsonderdelen onderling en van het onderwijs en de zgn. buitenschoolse vorming, maakt schaalvergroting veelal noodzakelijk.

Daarmee zijn we aangeland bij de problemen die samenhangen met de herstrukturering van het openbaar bestuur; het voert te ver om hier uitgebreid op in te gaan; belangrijk lijkt de konstatering, dat de bestaande bevoegdhedenstruktuur de weerstanden lijkt te bevatten om tot ingrijpende veranderingen ervan te komen.

3. Probleem- en doelstelling van het onderzoek

Teneinde inzicht te krijgen in inhoud en opzet van het onderwijsbeleid op lokaal niveau wordt met behulp van onderzoek in een aantal gemeenten een beschrijving gegeven van de wijze waarop men op lokaal niveau het onderwijsbeleid gestalte geeft. Hierbij wordt de beperking aangelegd, dat het gaat om onderwijsbeleid, voor zover dat tot uitdrukking gebracht wordt door of namens het gemeentebestuur en voor zover dat gericht is op de leeftijdsgroep van 0 tot 12-jarigen. Een verdere beperking ligt in de definitie van het begrip beleid.
Van de hierboven genoemde probleemgebieden spelen vooral de bestuurskracht, de relatie tussen openbaar en bijzonder onderwijs en de intergemeentelijke samenwerking een belangrijke rol, alle drie faktoren, die op gemeentelijk niveau in verschillende mate kunnen voorkomen. Richtinggevende vraag voor de beschrijving is die naar de verschillen tussen gemeenten in het soort onderwijsbeleid dat gevoerd wordt.

4. Inhoud van het onderzoek

Bij begrip beleid wordt uitgegaan van de volgende omschrijving: beleid is een min of meer weloverwogen streven bepaalde doeleinden met bepaalde middelen in een bepaalde tijdsvolgorde te bereiken (Hoogerwerf). De trits doeleinden-middelen-tijdsvolgordé wordt samengevat met de term "beleidsinhoud". Twee nauw aan de beleidsinhoud te koppelen elementen van de totstandkoming van het beleid, nl. rationalisering en demokratisering van beleid zullen eveneens in het onderzoek worden betrokken.
Hiermee zijn de centrale begrippen in dit onderzoek aangeduid. De beschrijving richt sich hoofdzakelijk op de beleidsinhoud en in mindere mate op de rationalisering en demokratisering van beleid.
Voor de uitwerking van het begrip beleidsinhoud worden een viertal terreinen onderscheiden, waarop de gemeente als beleidsvoerder optreedt:

1. het schoolbestuurlijk terrein
   Als schoolbestuur van openbaar onderwijs voert de gemeente een beleid m.b.t. het oprichten, instandhouden en opheffen van scholen, m.b.t. personele en materiële voorzieningen en m.b.t. de vaststellingen van het leerplan en lesrooster, het benoemen/ontslaan van onderwijzend personeel en de toelating van leerlingen

2. het terrein van het lokale onderwijsbeleid
   Al die maatregelen, die voor het gehele onderwijs in de gemeente gelden en die alleen met een "fiat" van het bevoegd gezag voor bijzonder onderwijs genomen kunnen worden, vallen onder dit beleidsterrein.
   Te denken valt hier aan bijzondere maatregelen m.b.t. vervoer van leerlingen, reiskostenvergoedingen voor leerkrachten, de toetreding tot school-advies en begeleidingsdiensten, centrale leermiddelendepots e.d.
3. het terrein van het overheidsbeleid t.a.v. het onderwijs
   Dit terrein heeft vooral betrekking op de financiering van het onderwijs (de vaststelling van het bedrag per leerling e.d. en het verlenen van medewerking aan het bijzonder onderwijs) én op het toezicht op het bijzonder onderwijs.
4. het terrein van de eigen beleidsorganisatie
   We zullen hierbij m.n. letten op de bestuurskracht en de kommunikatiepatronen als elementen, die van belang zijn in een beleid t.a.v. de eigen beleidsorganisatie. Maatregelen die in dit verband genoemd kunnen worden zijn bijvoorbeeld het instellen van een ambtelijke onderwijskundige dienst, het instellen of stimuleren van overlegorganen met het onderwijsveld e.d.

Bij de beschrijving zal ook gepoogd worden een empirisch typologie te konstrueren van het begrip beleidsinhoud als samenstel van doelen en middelen.
De beschrijving kan verder met weinig extra "kosten" aan betekenis winnen door opneming van een aantal makkelijk meetbare en relevante grootheden, t.w. de grootte van de gemeente in aantal inwoners, de afstand tot deskundigheid buiten de gemeente, de mate van groei van de gemeente en de politieke kleur van het gemeentebestuur.

5. Betekenis voor het onderwijs

De betekenis van het onderzoek voor het onderwijs ligt vooral in de verwachting, dat m.b.v. de gegevens uit dit onderzoek een beter inzicht ontstaat in de faktoren, die rol spelen op het niveau van het lokale onderwijsbeleid. Deze informatie lijkt m.n. van belang voor een meer gefundeerde besluitvorming over de manier waarop een zekere demokratisering en decentralisering van het landelijke overheidsbeleid gerealiseerd kan worden.

6. Opzet en fasering van het onderzoek

Gezien het feit dat - voor zover wij dat kunnen nagaan - er weinig feitenmateriaal aanwezig is over het onderwijsbeleid op gemeentelijk niveau, is gekozen voor een opzet, waarin toegewerkt wordt naar een verdere toespitsing en precisering van de onderhavige problematiek.
De volgende fasering is daarbij aangebracht.

Op dit moment (april 1976) worden de voorbereidingen afgesloten en gaat gestart worden met het vooronderzoek in een grote en een kleine gemeente. De informatie uit het vooronderzoek is vooral bedoeld om een beoordeling van het begrippenkader en de te hanteren informatiebronnen mogelijk te maken. Aanvullende informatie hiervoor wordt in deze fase verkregen door een bestudering van het archief van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Het vooronderzoek per gemeente heeft het karakter van een case-study, waarin na een oriëntatie op de gemeente en haar beleid een aantal vraaggesprekken gevoerd worden met de verantwoordelijke beleidsfiguren en met een aantal meer externe, maar ter zake deskundige personen (bijvoorbeeld de inspektie).
De rapportage van dit vooronderzoek in twee gemeenten en de aanvullende informatie uit het VNG-archief zullen tesamen met verdere literatuurstudie de basis vormen voor eventuele aanpassing en herziening van inhoud en opzet van het onderzoek. Na deze evaluatie-fase volgt het eigenlijke onderzoek, waarin beschrijvende hypothesen getoetst zullen worden, die in de beide voorgaande fasen hun definitieve formulering gekregen hebben.
Vanuit de voorgaande fasen is naar verwachting een zodanige ordening in de onderhavige problematiek aangebracht, dat het mogelijk is om sterk voorgestruktureerde data-verzamelingstechnieken te hanteren. Het onderzoek zal het karakter hebben van een sample-survey bij de Nederlandse gemeenten, gestratificeerd naar de grootte van de gemeente. Per gemeente zullen, naar het zich laat aanzien, meerdere informatiebronnen gehanteerd worden.
De sterke voorstrukturering vergemakkelijkt de machinale verwerking van het feitenmateriaal. Bij de verwerking zullen - gezien o.a. de beoogde konstruktie van typen van beleid - m.n. multivariate technieken gebruikt worden.

De totale tijdsduur van het onderzoek, inklusief de eindrapportage wordt geschat op 23 maanden; gerekend vanaf 1 februari 1976 loopt het onderzoek tot en met 31 december 1977.

Projekt	: 0371 Ontwikkeling van instrumenten voor de meting van de interakties tussen instruktiestijlen en leerlingkenmerken
Uitvoering	: Stichting Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch
Projektleiding	: A.F.M. Verhoeven en Chr.G.J. Michels
Tijdsduur	: september 1975 - januari 1977

1. Inleiding

Dit NIVOR-projekt is het vierde projekt in het kader van het onderzoeksprogramma "Interakties tussen instruktiestijlen en

leerlingkarakteristieken m.b.t. het lesrendement bij het Havo". Voorgaande projekten in deze reeks waren de S.V.O.-projekten 0111, 0208 en 0256. Hielden voorgaande projekten zich bezig met de bepaling van doceerstijlen en leerlingkenmerken, dit projekt is gericht op de ontwikkeling van het instrumentarium waarmee het effekt van verschillende typen docenten op verschillende typen leerlingen kan worden gemeten.
In de onderzoeksreeks wordt de problematiek van differentiële doceereffekten bestudeerd volgens het Aptitude - Treatment Interaction (ATI) model, waarbij niet alleen de hoofdeffekten van doceerstijlen op leren, maar ook de interaktie tussen stijlen en leren worden nagegaan.

2. Projektfasen

Methodeninventarisatie

Nagegaan wordt met behulp van welke methoden de vakken Engels, Wiskunde en Natuurkunde in 2-havo worden gegeven. Daar de leerstofkeuze waaraan het doceerstijlenprobleem wordt onderzocht zo dicht mogelijk moet blijven bij de natuurlijke situatie zullen alleen scholen aan het vervolgonderzoek mee kunnen doen waarvan de aldaar werkende docenten op één noemer zijn te brengen qua leerstof.

Doelstellingeninventarisatie

Voor de genoemde vakken wordt nagegaan wat de school als onderwijsdoelstellingen hanteert in een bepaalde periode van het schooljaar voor het niveau 2-havo. Deze doelstellingen worden gespecificeerd in konkrete gedragsmogelijkheden, gekoppeld aan konkrete leerstofelementen.

Toetsontwikkeling

Op de aldus omschreven specifieke onderwijsdoelstellingen worden toetsen ontwikkeld, die zullen worden gebruikt in het vervolgonderzoek.

Perspektief van dit projekt

De afsluiting van de onderzoeksreeks zal worden gevormd door een vervolgprojekt dat het "Afstemmingsprojekt" wordt genoemd. De in de voorgaande onderzoeken ontwikkelde elementen worden in het Afstemmingsprojekt samengevoegd in één kader: aan een groep docenten en leerlingen worden tegelijk doceerstijlen, leerlingkenmerken en kognitieve zowel als niet-kognitieve lesrendementsaspekten gemeten.

Typering van het ati-onderzoek

De onderzoeksreeks die door de S.V.O. sinds 1969 wordt gesubsidieerd, is een van 's wereld breedst opgezette onderzoeken van dit type.

Experimentele zowel als korrelationele onderzoeksaspekten worden in dit type verenigd, d.w.z. zowel hoofd- als interaktie-effekten van bepaalde instruktiewijzen (treatments) worden erin vastgesteld. De konklusies uit dit type onderzoek betreffen niet alleen een algemene waardering van instruktiewijzen (welke is beter), maar ook de voorwaarden waaronder de instruktiewijzen optimaal effekt hebben (bijvoorbeeld voor wie is ze beter).
Dit type onderzoek is bijzonder geschikt om de differentiatieprincipen in het onderwijs te toetsen.

O n t w i k k e l i n g s w e r k

Het huidige ATI-onderzoek vindt plaats in een periode waarin de methodologie van het onderzoek nog niet gestabiliseerd is.
Tegelijk met de uitvoering van de projekten vindt regelmatig methodologische bezinning op de vorm van het onderzoek plaats.
Bovendien blijkt dat het huidige instrumentarium nodig voor de uitvoering van het ATI-onderzoek m.b.t. doceerstijlen onvoldoende is.
Zowel observatiemethoden als tests werden in ontwikkeling genomen om dit onderzoek uit te voeren.
Het is te verwachten dat na het Afstemmingsprojekt, waarin verschillende typen docenten op effekt worden vergeleken, in Nederland ook ATI-onderzoek zal worden uitgevoerd met betrekking tot differentiële effekten van verscheidene andere instruktievariaties.

8

OVERZICHT VAN DEEL- EN EINDRAPPORTEN UITGEBRACHT IN 1975.

In totaal werden in het verslagjaar 35 eindrapporten over door de Stichting gesubsidieerde projecten uitgebracht.

Project 033

Boomsma, G.
Rekenen in het basisonderwijs (116 blz. + samenvatting)
Amsterdam, Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit.

Project 089

Postma, L. e.a.
Deelrapport I: Een theorie voor het analyseren van problemen (55 blz.)
Groningen, Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden.

Postma, L. e.a.
Deelrapport IV: Onderzoek curriculum leerlingen Deel II (202 blz. + bijlagen)
Groningen, Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden.

Bartelds, Chr.
Leren door te doen (170 blz.)
Groningen, Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden.

Project 0113B

Dirkzwager, A.
Computer Assisted Instruction (C.A.I.)
Programmering van "Responsive Environments" (51 blz. + bijlagen)
Amsterdam, Psychologisch Research Laboratorium aan de Vrije Universiteit.

Project 0133

Projekt Kleuter- en Basisonderwijs ten plattelande.
Band 1 276 blz.
Band 2 bijl. 1-8
Band 3 bijl. 9-13
Groningen, Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden.

Project 0149

Mommers, M.J.C.
Deelrapport IV: Onderzoek naar de samenhang tussen het haptisch onderscheidsvermogen, de verbale intelligentie en het lezen van brailleschrift bij blinde kinderen (173 blz.)
Nijmegen, Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit.

Project 0225

Knibbeler, W.J.M.
Deel III: Persoonsvariabelen bij het leren van een vreemde taal, onderzoek naar het Leraarloze Taalleren bij volwassenen (100 blz.)
Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Taalkunde aan de Katholieke Universiteit.

Project P228

Dun, R. van.
Deelrapport IIa: Wereldoriëntatie. Analyse van enkele Nederlandse Curricula (177 blz. + bijlagen)
Utrecht, Instituut voor Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit, afdeling Onderwijsresearch.

Jansen, H. en R. van Dun.
Deelrapport IIb: Wereldoriëntatie. Analyse van enkele Engelstalige Curricula (128 blz. + bijlagen)
Utrecht, Instituut voor Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit, afdeling Onderwijsresearch.

Jansen, H. en A. Koekkoek.
Deelrapport IIIc: De leergangsvernieuwingsbeweging in Engeland (25 blz. + bijlagen)
Utrecht, Instituut voor Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit, afdeling Onderwijsresearch.

Project 0232

Wit, H.F. de
Een betekenis-analyse van Onderwijspsychologische Taalsystemen (367 blz.)
Amsterdam, Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit.

Project 0237

Veenman, S.A.M.
De Kognitieve Versie van de Minikursus Effektief Vragen Stellen (140 blz.)
Nijmegen, Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit.

Project 0241

Hagen, A. en A. Vallen.
Deelrapport I: De sociolinguistische studie van dialect-standaardtaalsituaties. Een literatuuronderzoek (110 blz.)
Nijmegen, Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde aan de Katholieke Universiteit.

Hagen, A. en A. Vallen.
Deelrapport II: Empirische benaderingen van de taalvaardigheid van een groep van huis uit dialectsprekende kleuters en eerste klassers (73 blz.)
Nijmegen, Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde aan de Katholieke Universiteit.

Stijnen. P.J.J.
Deelrapport III: het van huis uit spreken van dialekt en onderwijs. Een literatuurstudie (48 blz.)
Nijmegen, Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch.

Project 0241

Stijnen, P.J.J.
Deelrapport IV: leerkrachten over het spreken van dialekt in verband met onderwijs in Kerkrade (59 blz. + vragenlijst)
Nijmegen, Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch.

Stijnen, P.J.J.
Deelrapport V: taalgebruik, sociaal milieu en schoolresultaten (86 blz. + bijlagen)
Nijmegen, Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch.

Hagen, A., P.J.J. Stijnen en A. Vallen.
Dialekt en onderwijs in Kerkrade (73 blz.)
Nijmegen, Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch en de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde aan de Katholieke Universiteit.

Project 0249A

Claessen, J.F.M., P.A.A.M. Biermans-Bressers en A.H.W.M. Pelkmans.
Deel I: Voorstudie over behoeften aan kennis van vreemde talen inventarisatie van nederlands onderzoek (1965-1974) over onderwijs in vreemde talen. Literatuurstudie over de beginleeftijd voor vreemde-talenonderwijs (292 blz.)
Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Sociologie.

Claessen, J.F.M., J.A.H. Derks, N.M.B. Oud-de Glas en A.J. Mens.
Studies over het onderwijs in de moderne vreemde talen deel II: Moderne vreemde talen in examenpakketten van het AVO; een onderzoek onder scholen en leerlingen naar de determinanten van de keuze van moderne vreemde talen in examenpakketten (230 blz. + bijlagen)
Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Sociologie.

Project 0249B

Claessen, J.F.M. en M.M.B. Oud-de Glas.
De keuze van moderne vreemde talen in examenpakketten van AVO-leerlingen.
Samenvatting van een onderzoek onder scholen en leerlingen (32 blz.)
Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Sociologie.

Project 0249C

Oud-de Glas, M.M.B. en J.F.M. Claessen.
Deel III: Het omschrijven van gebruik van moderne vreemde talen.
Studies over het onderwijs in de moderne vreemde talen (71 blz. + bijlagen)
Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Sociologie.

Project 0254

Nas, G.L.J.
Toetsing en beoordeling van schrijfvaardigheid in het Frans, Duits en Engels. Verslag van een projekt ten behoeve van het schoolonderzoek m.a.v.o., ha.v.o. en v.w.o. (79 blz. + bijlagen)
Utrecht, Instituut voor Toegepaste Taalkunde aan de Rijksuniversiteit.

Project 0256

Stemerdink, G.J.
Regrati (31 blz.)
Nijmegen, Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch.

Elzinga, C.H.
Methodologisch-statistische aanbevelingen voor het afstemmingsprojekt (18 blz.)
Nijmegen, Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch.

Project 0257

Sandbergen, S.
Afsluiting van de eerste fase van het onderzoek beoordeling van leerboeken (85 blz. + bijlagen)
Amsterdam, Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit.

Project 0260

Wouters, P.A.M., W.M.G. Houx en L.J. Lequin-van Wijk.
Observatie lesgedrag - verslag van het samenstellen van een trainingscursus (78 blz.)
Nijmegen, Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch.

Houx, W.M.G.
Verslag van de produktbegeleidingskommissie (11 blz.)
Nijmegen, Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch.

Project 0261A

Ahlers, J.
Peuters en kleuters - van kindercentrum tot kleuterschool (71 blz.)
Amsterdam, Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit;
Amsterdam, Stichting Kreche en Wetenschap.

Project P263

Haanstra, F.
De Middenschool, en dan? (29 blz. + voorwoord)
Groningen, Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden.

Koster, K.B.
Struktuur en interne organisatie van het onderwijs aan 3 à 4-16 jarigen (72 blz. + bijlagen)
Groningen, Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden.

Riddersma, H.
Middenschool: integratie tussen algemeen vormend onderwijs en beroepsgericht onderwijs (57 blz.)
Groningen, Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden.

Wissema, N.
Selektieprocedure bij toelating tot - en in een middenschool.
Samenvattend overzicht over hetgeen in de voorstudie hierover is verzameld (26 blz. + voorwoord)
Groningen, Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden.

Project 0270

Mönks, F.J. en C.F.M. van Lieshout.
Stimulering van de sociale ontwikkeling in het onderwijs
Deel 1: Algemeen rapport (26 blz.)
Nijmegen, Vakgroep Ontwikkelingspsychologie aan de Katholieke Universiteit.

Leckie, G.
Ontwikkeling van sociale cognitie. Een ontwikkelingsmodel voor rolnemingsvaardigheid bij kinderen (dissertatie) (192 blz. + bijlage)
Nijmegen, Vakgroep Ontwikkelingspsychologie aan de Katholieke Universiteit.

Smits-van Sonsbeek, B en P.P.J. Smits.
Stimulering van de sociale ontwikkeling in het onderwijs
Deel 4: Programma ter stimulering van de sociale ontwikkeling in de kleuterschool en de eerste drie klassen van de basisschool (83 blz.)
Nijmegen, Vakgroep Ontwikkelingspsychologie aan de Katholieke Universiteit.

Leckie, G., P.P.J. Smits, B. Smits-van Sonsbeek, E. Wentink en T.G.M.N. Buis.
Stimulering van de sociale ontwikkeling in het onderwijs
Deel 5: Het effect van een sociaal stimuleringsprogramma op rolnemingsvaardigheid, altruïsme, empathie, agressie, koöperatie en kompetitie, sociometrische status, veldafhankelijkheid en spreekvaardigheid (50 blz.+ bijlage: Rapport ten behoeve van de deelnemende scholen)
Nijmegen, Vakgroep Ontwikkelingspsychologie aan de Katholieke Universiteit.

Project 0279

Carpay, J.A.M. en C.F. van Parreren.
"In Moskou en Leningrad" (64 blz. + bijlage)
Utrecht, Psychologisch Laboratorium aan de Rijksuniversiteit.

Project 0281

Werkgroep Onderwijsresearch.
"Onderwijsresearchdag 1974" (488 blz.)
Amsterdam, Stichting Werkgroep Onderwijsresearch.

Project 0284

Montens, F.
Bijdrage tot de inhoudsanalyse van vier cursussen Frans (84 blz. + bijlagen)
Leiden, Talenlaboratorium aan de Rijksuniversiteit.

Project 0290

Levelt, P. en L. Petri-Teixeira de Mattos.
Een onderzoek naar het NOT-programma wiskunde voor de tweede klas basisschool (120 blz. + bijlagenboek)
Amsterdam, Instituut voor Cognitie-Onderzoek aan de Universiteit.

Project 0293

Wit, G. de.
Deel III:Schoolonderzoekmethoden voor het vak Nederlands op het h.a.v.o.
Enkele examenopvattingen: theorie en praktijk (36 blz. + bijlage)
Amsterdam, Stichting Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie aan de Universiteit.

Project 0298

Aarnoutse, C.A.J.
Enkele aspecten van lezen en leesonderwijs (250 blz.)
Nijmegen, Vakgroep Onderwijskunde van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Katholieke Universiteit.

Project 0301

Bronkhorst, H.
Eindverslag over het vooronderzoek van het "Onderzoek naar opvattingen over opvoedend handelen van leidsters in kindercentra en kleuterscholen en hun opleiders" (14 blz.)
Amsterdam, Stichting Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch van de Universiteit.

Project 0305

Prakke, M.
Inventarisatie van Managementproblemen van Scholengemeenschappen (66 blz. + bijlagen)
's-Gravenhage, (NIVE) Nederlandse Vereniging voor Management.

Project 0306

Greevenbroek, A.M.
Stafopbouw geïntegreerde kleuter- en lagere school met doorbroken jaarklassensysteem (89 blz. + bijlagen)
Leiden, Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de subfaculteit der Psychologie van de Rijksuniversiteit.

Project 0312

Plas, P.L. van der.
Voorbereidende studie met betrekking tot het Effekt van Taakgericht Leerkrachtgedrag (91 blz.)
Leiden, Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde uitgaande van de subfaculteit der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de subfaculteit der Psychologie van de Rijksuniversiteit.

Project 0336

Werkgroep Onderwijsresearch.
"Onderwijsresearchdagen 1975" (455 blz.)
Amsterdam, Stichting Werkgroep Onderwijsresearch.

Project 0349

Knibbeler, W.
Verslag van het Vierde AILA-Congres, gehouden te Stuttgart van 25-30 augustus 1975 (10 blz.)
Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Taalkunde aan de Katholieke Universiteit.

Project 0357

Knibbeler, W.
Kwantitatieve analyse van een cursus frans (65 blz.)
Nijmegen, Instituut voor Toegepaste Taalkunde aan de Katholieke Universiteit.

Project 0359

Voorde, H.H. ten.
Studiereis ter oriëntatie van huidige en toekomstige ontwikkelingen in het scheikundeonderwijs (7 blz. + bijlagen)
Enschede, H.H. ten Voorde.

Project 0368

Creemers, B., W. Hoeben, M. Hoogwegt, K. Meijer, E. Wardenaar en M. Buddingh.
Onderzoek naar de CURVO-strategie. Opzet en uitwerking (121 blz. + bijlagen)
Utrecht, Instituut voor Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit, afdeling Onderwijsresearch.

9

ORGANISATIE VAN HET S.V.O.-APPARAAT

9.1 Bestuur

9.2 Bureau

9.3 Commissies/Werkgroepen

BESTUUR (per 31 december 1975)

Dr. J.G.H. Tans, voorzitter
Voorzitter Commissie Voorbereiding Medische Faculteit Maastricht

Prof.dr. L. de Klerk, ondervoorzitter
Hoogleraar Rijksuniversiteit Leiden

Prof.dr. H.A. Becker
Hoogleraar Rijksuniversiteit Utrecht

Prof.dr. G. Brenninkmeijer
Hoogleraar Katholieke Universiteit Nijmegen

Dr. H.G. van den Doel
Christelijk Pedagogisch Studiecentrum Hoevelaken

Prof.dr. S.D. Fokkema
Hoogleraar Vrije Universiteit Amsterdam

Prof.dr. L. van Gelder
Hoogleraar Rijksuniversiteit Groningen

Prof.dr. C.F. van Parreren
Hoogleraar Rijksuniversiteit Utrecht *)

Ir. P. van der Schans
Ministerie van Landbouw en Visserij

Dr. G. Stellinga
Directeur Lerarenopleiding Voortgezet Onderwijs Ubbo Emmius, Groningen en Leeuwarden

Dr. P.G. Swanborn
Sociologisch Instituut Rijksuniversiteit Utrecht *)

Prof.dr. E. Velema
Hoogleraar Katholieke Universiteit Nijmegen

Dr. W. Voster
Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen **)

Drs. C.J.M.H. Souren, secretaris-penningmeester

*) Vanaf oktober 1975

**) Vanaf november 1975

BUREAU

Bij de jaarwisseling '75-'76 was het bureau samengesteld als volgt:

Directie

Drs. C.J.M.H. Souren	directeur

Secretariaat

Mevr. M. Lindgreen	directie-assistente
Mej. L.A.M. Gommers	administratief medewerkster
Mevr. A.M. Kuin	administratief medewerkster
Mevr. H. Foppe-Horn	adm. medewerkster part time
Mej. G.A. Eysbach	administratief medewerkster
Mevr. Y.L.G. Kolf	telefoniste/adm. medewerkster

Afdeling Projectenbeheer

Drs. J. Haantjes	hoofd
Drs. M.H.J.J. Vissers	wetensch. medewerker
Drs. A.J. Buster	wetensch. medewerker
Drs. W.J.M. van Esch	wetensch. medewerker
Mej. B.J.W. Scharhardt	wetensch. assistente
C. Buis	assistent
Mevr. C. van den Broeke-Klaui	administratief medewerkster
Mej. I. van der Winkel	administratief medewerkster
Mej. F. Mertens	administratief medewerkster

Afdeling Programmering

Drs. D. Mentink	hoofd
Drs. G.B. Kosse	wetensch. medewerker
Drs. Th. W. Scholten	wetensch. medewerker
Mevr. M.J.G. Koelemij-Kortekaas	administratief medewerkster

Dienst Financiele administratie

W.D.M. van Rijn	wnd. hoofd
J. Meijer	fin. medewerker
J. Koese	boekhouder
H. van Zon	assistent

Dienst Informatie Documentatie

Mej. A.W. van Lanschot Hubrecht	wnd. hoofd
Mevr. W.S. van Asperen-Fafié	bibl. assistente part time
Mej. T. Komen	administratief medewerkster

C.J. Huijbers — huismeester
Mej. Z. Emming — huishoudelijke hulp

Stichting voor Onderzoek van het Onderwijs
Gevestigd: 's-Gravenhage, Jan van Nassaustraat 19, Postbus 9501
Telefoon: 070 - 26 26 01
Postgiro: 698073

COMMISSIES (Per 31 december 1975)

Commissie Documentatie Onderwijs-Research (C.D.O.R.)

Mevr. drs. H.P. Hogeweg-de Haart, voorzitter
Mevr. A.P. Timman-de Leeuw
Dr. P. van den Broek
Dr. J. Heene
Drs. W.M. Kastelein
Drs. J.F. Leuven
Drs. J.K. Oosthoek
W.F. de Regt
Drs. C.J.M.H. Souren
Mej. A.W. van Lanschot Hubrecht, secretaris

Contactgroep Informatiebulletin O-vier

Drs. C.J.M.H. Souren, voorzitter
Drs. P. Buis
J.H. Geselschap
Drs. W.G. van Velzen
Drs. B. Wildeboer
Dr. P. van den Broek (waarnemer)
Mej. A.W. van Lanschot Hubrecht, secretaris

Nationale Stuurgroep I.M.T.E.C.

Dr. D. Kallen, voorzitter
Dr. C.M. Geerars
Drs. H.K.F. Kaldenbach
Drs. Chr. Schrijner
Drs. C.J.M.H. Souren
Dr. W. Voster
Secretariaat: S.V.O.-bureau

Institutenoverleg

Research Instituut voor de Toegepaste Psychologie, Amsterdam
Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch, Amsterdam
Research Instituut voor het Onderwijs in het Noorden, Groningen
Intersubfacultaire Vakgroep Onderwijskunde van de Rijksuniversiteit Leiden
Instituut voor Toegepaste Sociologie, Nijmegen
Nijmeegs Instituut voor Onderwijsresearch, Nijmegen
Vakgroep Onderwijskunde van de Katholieke Universiteit Nijmegen
Instituut voor Pedagogische en Andragogische Wetenschappen, Utrecht
S.V.O.-bureau
Voorzitter: drs. C.J.M.H. Souren
Secretariaat: S.V.O.-bureau

10

PUBLIKATIES

10.1 S.V.O.-publikaties

10.2 Gepubliceerde modellen, handleidingen, toetsen enz., voortgekomen uit door S.V.O. gesubsidieerde projecten of door S.V.O. gesubsidieerd.

10.1. S.V.O.-publikaties

S.V.O.-Gids (1966/1968) 1/3e druk

Handleiding voor aanvragers en gebruikers van subsidie (concept 1971)

Jaarverslagen 1966/1975

De situatie van de Onderwijsresearch in Nederland 1966(1967)

Het onderwijs over het onderwijs; Verslag van een enquête over onderwijsproblemen (1967)

Opstaan tegen het zittenblijven, K. Doornbos (1966) 1/7e druk

Onderzoek en Onderwijsbeleid; Verslag van een Studiedag gehouden op 3 september 1970 te Oegstgeest onder auspiciën van het "Aktiecomité Onderwijsresearch" (1971)

Curriculum Research and Development; Verslag van een Workshop, gehouden in december 1970 te Vierhouten (1973)

Educational Research in the Netherlands, September 1970 - September 1972 (1974)

Informatiebulletin O-vier (Jrg. 1971 t/m 1975)

Literatuurdocumentatie Onderwijsresearch (1969 t/m 1975)

Financiering van onderzoek van het onderwijs (mei 1975)

10.2. Gepubliceerde modellen, handleidingen, toetsen enz., voortgekomen uit door S.V.O. gesubsidieerde projecten of door S.V.O. gesubsidieerd.

Project	Auteur(s) en titel	Uitgever en jaar van uitgave
012	J.Th. Snijders en V.J. Welten Schoolvorderingen en intelligentie, vorm I en II Test- en instructieboekje	Wolters-Noordhoff N.V., Groningen, 1968
016A	K.D. Thio Experimentele constructie van studietoetsen voor Havo	R.I.T.P., Amsterdam, 1968
016B	K.D. Thio en J. Timmer Constructie studietoetsen moderne talen en wiskunde Havo	R.I.T.P., Amsterdam, 1969
016C	A.D. de Groot en medewerkers Bewegingsmeetkunde	Wolters-Noordhoff N.V., Groningen, 1968
016E	A.D. de Groot, R.I.T.P. en Kohnstamm-instituut voor Onderwijsresearch Amsterdamse schooltoetsen	Wolters-Noordhoff N.V., Groningen, 1967 t/m 1970
033	G. Boomsma Handboek voor het moderne rekenonderwijs. 9 dln.	Kohnstamm-instituut, Amsterdam, 1974
037	W. Geerts e.a. Een geprogammeerde cursus Wiskunde voor het V.H.M.O.	Nijgh en Ditmar, Rotterdam, 1969
046	R.R. Gras Studietoetsen voor moderne talen	Wolters-Noordhoff N.V., Groningen, 1967
069	Mevr. A.D. Wolff-Albers en E.J. Mellenbergh Handleiding Nederlandse bewerking A.V.L.-test	Wolters-Noordhoff N.V., Groningen, 1968
070	J. Timmer Wiskundetoetsen voor de brugklas - Opgaveboekje A + B Wiskunde - Opgaveboekje A + B Moderne Wiskunde	Wolters-Noordhoff N.V., Groningen, 1970
071	H. Wesdorp Experimentele constructie van studietoetsen voor Havo.	

089	Chr. Bartelds Leren door te doen. Leerplan-ontwikkeling in samenwerking tussen wetenschap en praktijk	Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1975
097/ 0120	Mevr. R. Vuyk en medewerkers Studielessen Mevr. R. Vuyk, Werk en denktraining in de studielessen	Stadsdrukkerij van Amsterdam, 1969 Uitgeverij Muusses N.V., Purmerend, 1971
0107	J. Starren De ontwikkeling van een nieuwe versie van de S.O.N. voor 7- tot 17-jarigen	Rijksuniversiteit te Groningen, 1973
0117/ 0233	J. Sixma Leesvoorwaardentoets Toetsboekje-Instructieboekje-Notatieformulier-Handleiding-Platen-Kaarten Werkbladen-Boek van de School-Informatie en verantwoording-Toelichting voor de leerkracht	Wolters-Noordhoff N.V., Groningen, 1972
0123	H. Wesdorp Constructie van toetsen voor de schriftelijk-productieve taalvaardigheid in de moedertaal (eind basisonderwijs)	R.I.T.P., Amsterdam, 1973
0135	A. Vrolijk, M.F. Dijkema en G. Timmerman Gespreksmodellen, een geprogrammeerde instructie	Samsom uitgeverij N.V., Alphen a/d Rijn-Brussel, 1971
0149	M.J.C. Mommers "Braille-testen" Toetsboeken-handleiding	Instituut voor Onderwijskunde, K.U. Nijmegen, 1973
0175	P. de Koning Interne differentiatie	Uitgeverij Muusses N.V., Purmerend, 1973
0180	J.B.A.M. van Bergen, B.Th. Brus, P.J.J. Stijnen en M.J.M. Voeten Schoolvorderingentest voor het begrijpend lezen: - Eén-minuut-test (handleiding-testkaarten-scoringsformulieren) - Schriftelijke opdrachten (handleidingtestboekjes) - Woordenschattest (handleiding-testboekje)	Uitgeverij Berkhout N.V., Nijmegen, 1972

0180	M.J.C. Mommers en B.W.G.M. Smits Toetsen voor inzichtelijk rekenen Handleiding-toetsboekjes-antwoordbladen-correctie-sjabloons	Uitgeverij Zwijsen, Tilburg, 1972
0200	M. Höweler-van Dalen e.a. Gedragstherapie: gereedschap-en gebruik	Samsom Uitgeverij N.V., Alphen a/d Rijn, 1973
0206	K.B. Koster De ontwikkeling van het getallenbegrip op de kleuterschool. Dissertatie Utrecht	Verenigde Reproduktie-bedrijven, Groningen, 1975
0212	Mevr. N. van Krimpen Tussen Keulen en Parijs - Audiatur et altera pars - Vlugschrift over de Latijnse les	Nederlands Instituut voor Bedrijfskunde, Zeist, 1973
0123	H. Wesdorp Het meten van de produktief-schriftelijke taalvaardigheid Directe en indirecte methoden: "opstelbeoordeling" versus "schrijfvaardigheidstoetsen"	R.I.T.P., Amsterdam, 1974
0186/ 0268	H.P.M. Creemers Evaluatie van onderwijsstijllen binnen het aanvankelijk lezen. Een onderwijskundig onderzoek naar de relatie tussen methodegebruik van de leerkracht en de prestaties van de leerlingen	Drukkerij Elinkwijk b.v. Utrecht, 1974
0235/ 0307	J. Rispens Auditieve aspekten van leesmoeilijkheden Een onderzoek naar de relatie tussen auditieve diskriminatie, auditieve analyse, auditieve synthese en leesmoeilijkheden	Drukkerij Elinkwijk b.v. Utrecht, 1974
0261A	J. Ahlers Peuters en kleuters. Van kindercentrum tot kleuterschool	Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage, 1975
0269	J.A.M. Carpay, E. Bol Engels in het basisonderwijs. Een studie op het gebied van de leergangontwikkeling	Malmberg, 's-Hertogenbosch, 1974

0270	G. Leckie Ontwikkeling van sociale cognitie. Een ontwikkelingsmodel voor rolnemingsvaardigheid bij kinderen	Katholieke Universiteit, Nijmegen, 1975
0288	S.A.M. Veenman Training op basis van interaktieanalyse	Uitgeverij Zwijsen, Tilburg, 1975
0309	Tj. Plomp De ontwikkeling van een individueel studiesysteem; konstruktie en evaluatie van een kursus wiskunde voor de propedeuse aan de Technische Hogeschool Twente	Tjeenk Willink, Groningen, 1974

11

SUMMARY

1. Introduction

2. General affairs

3. S.V.O.-activities

3.1 Financing of research projects
3.1.1 Research financing policy
3.1.2 Project management

3.2 Institutionalizing of research activities

3.3 Programming of research

3.4 Combined Research and Development activities

3.5 Research and Innovation
3.5.1 Committee for Educational Experiments
3.5.2 Experiments in "Participation-Education"
3.5.3 Structuring of national innovation experiments

3.6 Documentation and information
3.6.1 Documentation
3.6.2 Information
3.6.3 Survey on subscriptions

3.7 Requests for advice

3.8 International affairs
3. 3.8.1 O.E.C.D./C.E.R.I.
3.8.2 Council of Europe

4. Financial administration

5. Review of projects subsidised in 1975

6. Project analysis

7. Reports on current projects

8. Survey of final reports submitted in 1975

9. Organization

10. Publications

1. Introduction

With the exception of chapter 3 which is adapted to institutional development the division and subdivision of chapters in this report are in accordance with those of the reports of the previous three years.
The reader will observe from this annual report that certain topics mentioned in the annual report on 1974 were elaborated in 1975. These topics were the revision of the finance policy of the Foundation, the promotion of the co-operation with and between research institutes and the start of initial activities for the programming of educational research.
Moreover, special attention was given to the assistance of research institutes in national innovation experiments and to research in the field of curriculum development.

2. General affairs

In October 1975 the second 5-year mandate of the Board of the Foundation terminated. This mandate was extended by one year by the Minister of Education and Sciences pending the realization of his plans concerning a nation-wide service structure for the development and innovation of primary and secondary education.
There were ten Board meetings in the course of 1975. Apart from consideration of applications for subsidy the Board gave special attention to the following aspects of the furtherance of educational research in our country.

- Adaptation of the policy of financing of educational research took place on account of three changes of circumstances, namely
  1. the proposed gradual conversion from project ad hoc financing to financing on the basis of 3-5 year research programmes of institutes;
  2. realization of the Government consent to appropriate the credit balance of the budget of the Foundation for activities in the following year instead of refunding it to the national treasury upon closing of the financial year;
  3. the tendency of curtailment by the Ministry of Education and Sciences of the growth of the free S.V.O. budget on the one hand and allocation of earmarked additional funds on the other hand.
- The Working Group formed by the Board in 1974 and commissioned to design a workable system for the programming of educational research submitted its report. This report was accepted by the Board in its meeting of October. Before presenting the report to the Minister of Education and Sciences it was circulated for comments. Its publication should be expected in the course of 1976.
- In the year under review great efforts were made for the design of an organization structure for research to be performed within the context of national innovation projects.

After consultations with the Ministry of Education and Sciences and the national Innovation Committees, the group of research institutes participating in the regular meetings with the S.V.O. compiled a memorandum on this subject which was put before the Board of the Foundation. The Board agreed with the proposals to constitutes national "Sector Research Groups" and presented them to the Minister of Education and Sciences.
- The creation of the Foundation for Curriculum Development (S.L.O.) called for deliberations with the Ministry of Education and Sciences and the new foundation on an arrangement for co-operation. These resulted in the formation in November 1975 of a permanent working group consisting of representatives of the two foundations.

This chapter contains a survey on 10 years of annual estimates of the Foundation, the allocations by the Government and the actual expenditures. The amounts of expenditures marked by an asteriks are inclusive supplementary funds for research done upon special requests of the Ministry of Education and Sciences. The chapter is concluded by an enumeration of applications for grants which were allocated respectively rejected and of final reports on research projects from the start of the Foundation till 1975 inclusive.

3. S.V.O.-activities

3.1 Financing of research projects.

This chapter deals with the financing of research in the course of 1975.

3.1.1 Research financing policy.

- A study on the way of improving the finance system of educational research was completed by the regular Meeting of research institutes. This study resulted in a note on "Financing of Educational Research" which contains a proposal for a finance system based on approved 3-5 year research programmes. The note together with additional remarks of the Board of the Foundation was presented to the Minister of Education and Sciences. In August 1975 the Minister informed the Board of his agreement with the proposed finance system and asked to start preparations for its realization in 1977.
- Annually repeated requests of the Foundation for approval to transfer the credit balance of its budget to the next financial year was granted for the first time in 1975. At the same time a trend correction for cost of inflation was applied by the Ministry of Education and Sciences. Both decisions meant an ad hoc extension of the appropriations for project-financing although the total amount to be spent actually was considerably less than the amount asked for by the Foundation for the financing of activities in 1975. The Board of the Foundation was obliged to apply severe selection criteria in its consideration

of applications for subsidy. Until further notice three additional criteria had to be applied:

- maintaining of existing research manpower in institutes;
- further curtailment of the educational domain for financing by S.V.O. with a concentration of primary and secondary education;
- curtailment of the research domain for financing by S.V.O. This means that projects on curriculum development and on testing do not get priority.

3.1.2 Project management

In 1975 the number of projects in progress was 128, 30 of which were granted subsidy for the first time during that year.
The projects are classed according to the levels of education to which they pertain. These are:
I. Infant education; II. Integration of infant and pre-primary education; III. Pre-primary education; IV. Integration of pre-primary and primary education; V. Primary education; VI. Special education; VII. Integration of primary and secondary education; VIII. Secondary education; IX. Vocational training (all levels), excl. teacher training; X. Secondary education (general) incl. Middle School; XI. Education for the 3 to 4 till 16 year-old children; XII. Teacher training incl. continued training; XIII. Education for the working young people; XIV. University education; XV. Out-of-school education; XVI. Various types of schools, i.e. unspecified.

For the subdivision according to themes of investigation the reader is refered to chapter 6: Project analysis.

In 1975 a total number of 42 applications for subsidy for new projects were considered, amongst which were 10 revised applications. Of these, 30 were granted, 9 rejected and 3 held up for re-consideration. Apart from these applications subsidy was granted 22 times for the participation into congresses, study conferences etc. Furthermore 21 applications for continued subsidy, 29 requests for sequel research and 17 for the financing of additional research on projects in progress or shifts in original estimates were taken into consideration. On projects subsidised by the Foundation, 58 interim reports and 35 final reports were submitted.

3.2 Institutionalizing of research activities

Optimum provision in the need for research for educational practice and educational policy calls for adequately equiped research institutes.
A few years ago the Foundation started the corroboration of such institutes by granting supplementary subsidy for internal co-ordination, planning and preparation of projects financed by S.V.O. In 1975 this supplementary subsidy was granted to 5 research institutes. In 1974 regular meetings with institutes

which together perform 70% of the projects financed by S.V.O. started. In 1975 6 meetings were held in which matters of mutual interest were dealt with and which resulted in valuable initiatives for and development of new activities.

3.3 Programming of research

The Working Group formed by the Board in 1974 and commissioned to design a system for the programming of research had two sessions in 1975. The final report was finished in October 1975. The gist of the report is a description of a framework within and the lines along which programming of educational research could be realised. The report was to be presented to the Minister of Education and Sciences after final discussion of the Board of the Foundation and afterwards to be published. Translation into English of a summary of the recommendations will be considered at a later date.
The Programming Division of the bureau was to start preparations in co-operation with the Project Management Division for activities within the context of the recommendations of the report of the Programming Working Group. These activities were the compilation of a note on the collection and elaboration of data on programming, a note on "Onderzoeksthemagroepen" (national groups for future research on certain approved themes in the field of education) and a note on purpose and content of long term research programmes of institutes.
Preparatory studies on principal problems in pre-school, elementary and continued education which were started in 1974 as initial programming activities will be terminated in 1976 (see also par. 5.2)

3.4 Combined Research and Development activities.

The Foundation has always allocated an important part of its budget to the financing of research projects pertaining to or connected with curriculum development. The creation of the Foundation for Curriculum Development (S.L.O.) made it necessary to discuss matters regarding research in the field of curriculum development. In autumn 1975 two meetings were held in which representatives of the Ministry of Education and Sciences, the new foundation and S.V.O. participated.
On the basis of an inventory of research projects on curriculum development subsidised by S.V.O. three categories of research projects were distinguished, namely

A - Projects on curriculum development sec (S.L.O.)
B - Projects on research in connection with curriculum development (S.L.O. and S.V.O.)
C - Projects on research sec (S.V.O.)

The Working Group mentioned before in chapter 2 was to design a procedure for the consideration of applications for grants for research projects of category B. On the ultimate financing and supervision of these projects no conclusion was made yet at the

end of 1975.
The Ministry of Education and Sciences expressed its opinion that these projects should be financed from the regular S.V.O. budget. The Foundation opposed severely saying that increase of research projects on curriculum development would lead to a severe decrease of research projects in other fields and aspects of education. Therefore the S.V.O. advocated the allocation by the Ministry of Education and Sciences of additional funds.

3.5 Research and Innovation

3.5.1 Committee for Educational Experiments

This Committee consisting of representatives of the Ministry of Education and Sciences and of the bureau of the S.V.O. advised the Minister on two new and important matters, namely on the preparation of the so-called national "bridge year" project (= first year of secondary education) and on the problem of the integration of infant and pre-primary education.

3.5.2 Experiments in "Participation-Education"

The Research Group Participation-Education formed by the S.V.O. in 1973 and financed by the Ministry of Education and Sciences performed its activities according to the approved programmes for the years 1974/75 and 1975/76.
For a survey on research projects in connection with experiments in the field of Participation-Education see par. 5.4.

3.5.3 Structuring of national innovation experiments

Deliberations took place with the national Innovation Committees for integrated primary education and comprehensive secondary education, the Ministry of Education and Sciences, the Research Group Participation-Education, representatives of the regular Meeting of research institutes and of the bureau of the S.V.O. on the involvement and functioning of research in national innovation experiments in the various sectors of education. A note containing a proposal for the functioning and organization of Sector Research Groups related to national innovation projects was presented to the Minister of Education and Sciences.

3.6 Documentation and information

3.6.1 Documentation

The Committee for Documentation of Educational Research (C.D.O.R.) - for the composition of which is refered to chapter 9 - had four sessions.
A questionnaire for an inquiry among authors of publications from which abstracts were made was drafted at the end of 1975.

The Committee discussed the possibility of compiling bibliographical reviews on important educational problems for use by educational researchers.
It was further decided to draft a guide to be used by educational researchers for the detection of documentation resources in the field of educational research in a number of Western European countries.

3.6.2 Information

The Contact Group O-4 (see chapter 9 for its composition) - the four O's in the title represent the Dutch abbreviations for Research, Development and Dissemination in Education on which this bulletin reports - had four sessions in 1975. Four quarterly issues of the information bulletin were published and a supplement containing data on organizations represented in this group. A written inquiry was held among subscribers to sound their appreciation of the bulletin.
In spite of the poor response (34%) the Contact Group concluded that the appreciation on the whole could be called positive.

3.6.3 This section contains a survey on subscriptions on abstracts and on the information bulletin.

3.7 Requests for advice

1. Upon request of the Under-secretary for National Health and Environmental Hygiene advice was given on the report submitted by a Guidance Committee for Experimental Training Courses for Nursing, which included a proposal for scientific guidance of the experimental courses.
   The advice suggested further deliberation on
   - the meaning and content of the term "scientific guidance";
   - the problem which was not transferable and correctly stated;
   - indications regarding position and responsibilities of organizations involved in these experiments.
2. Positive advice was given on the suggestion of O.E.C.D. to transfer the C.E.R.I. (Centre for Educational Research and Innovation) into a "Social and Educational Innovation Agency".
3. The Ministry of Education and Sciences was advised that the note submitted by the Committee for Educational Experiments under the title "Aspects to be considered in the judgement of experimentation plans" offered insufficient points of application to effect real assessment of these plans.
4. Upon request of the Minister of Education and Sciences data were submitted for the reply to questions posed by a mamber of Parliament in April and September on the financial situation of S.V.O.
5. Upon request the Ministry of Education and Sciences was informed about activities and plans of S.V.O. for the explanatory memorandum to the National Estimate for 1976.
6. Upon request of the Minister of Education and Sciences a start

was made with a descriptive inventory of the initial situation of schools experimenting within the context of the Middle School innovation project (comprehensive secondary education).

7. In June a note containing proposals for a new system of research financing was submitted to the Minister of Education and Sciences.
8. Positive advice was given on the note compiled by the regular Meeting of research institutes under the title "Function and organization of research in national innovation projects".
9. In September the Minister of Education and Sciences was advised to finance a research project on "the Planning of the Education System by means of mathematical models". No answer was received.
10. Finally the Minister of Education and Sciences was advised to terminate the Dutch contribution to the so-called UCODI-project of C.E.R.I. No answer was received.

3.8 International affairs

In 1975 regular contacts with the Centre for Educational Research and Innovation (C.E.R.I.) of the O.E.C.D. and the Council of Europe were maintained.

3.8.1 O.E.C.D./C.E.R.I.

Apart from the participation in some international projects of C.E.R.I., S.V.O. took care of the Dutch participation in the so-called IMTEC-project (International Management Training for Educational Change), launched by C.E.R.I. during an experimental period of three years.
In the year under review IMTEC-seminars were organized in Sèvres (France); Dusseldorf (West-Germany) and Cap Rouge (Canada).
The national steering group (NIMTEC) developed a critical opinion on the programme and its eventual follow-up.

3.8.2 Council of Europe

The annual meeting of the Committee for Educational Research and Documentation was dedicated to the problem of exchange of international documentation and information on educational research.
It was decided to terminate the series of biennial national surveys which started in 1968. Following to this series preparations were made by the Council of Europe for the start in 1976 of an experiment with the so-called EUDISED project (European Documentation and Information System for Education).
The Eudised system will in its initial stage only be applied in the field of educational research.
By means of standardized worksheets data on current and terminated educational research projects will be collected in national centres and processed by a computer in London. Bulletins on these data will be issued regularly by the Council of Europe.

4. Financial administration

For the year 1975 government subsidy to our Foundation amounted to DFls. 12,226,000.--; a total amount of DFls. 10,053,371.-- was spent on research and development activities.

The review of project financing comprises two parts, viz.:

1. review of subsidy granted per sector of education from the start of the S.V.O. in 1966 and onwards;
2. annual expenditures of each financed project in progress during 1975, arranged according to types of education (cf. par. 3.1.2).

5. Review of projects subsidised in 1975

Project categories are 1) research projects; 2) programming projects (incl. studies); 3) experimental dissemination and experiments; 4) participation-education projects; 5) congresses, conferences and study tours; 6) thesis and publications.

The following data are given per project in the corresponding columns.

a) S.V.O. registration number;
b) name(s) of institute(s) and of individual(s) to which subsidy was granted;
c) title of the project;
d) name(s) of institute(s) and/or persons charged with the execution;
e) planned duration of the project;
f) the date on which the final report was submitted;
g) publications resulting from the project;
h) type(s) of education which formed the subject of investigation;
i) additional remarks.

6. Project analysis

In order to obtain a better insight in the nature of objects of research a quantitative analysis was made of the number of projects - completed and in progress - financed by the Foundation from 1966 through 1975, starting from four angles of incidence:

a. types of schools, or levels of education to which the projects pertain (table I);
b. themes of investigation: curriculum components, organization of the school, etc. (table II);
c. content matters which formed the subject of investigation: instrumental subject matters (arithmetic, mathematics, mother-tongue, foreign language, etc.), expressive education, etc. (table III);
d. relevancy to the school practice: directly or non-directly applicable in the schools (table IV).

Tables V to X inclusive indicate a cross relation between the four dimensions.

7. Reports on current projects

The concise reports on eight projects financed by the Foundation are compiled by the project leaders. They relate to projects of various types of research executed in 1975 and to be continued in 1976.

8. Survey of final reports submitted in 1975

A total of 35 final reports on projects financed by S.V.O. was submitted. In this survey the S.V.O.-registration number, project title and the name of the author(s) of the report are mentioned.

9. Organization

This chapter supplies data as per December 31, 1975 on the composition of

- the present Board of S.V.O.;
- the bureau of the Foundation;
- the Committee for Documentation of Educational Research;
- the Editing Committee (Contact Group) Information Bulletin O-vier;
- the National Steering Group I.M.T.E.C.;
- the "regular" Meeting of Institutes.

10. Publications

This chapter concludes the annual report by giving a summary of the publications issued by the Foundation up to and including the year 1975 followed by a survey of "products" obtained from research and development activities financed by the Foundation and directly applicable in practice.